

El Seminari de Pedagogia continuà organitzant cursos cada estiu que comptaven amb la interessada assistència dels mestres dels grups escolars. Tingué especial ressò el cicle de conferències pels mestres de darrera promoció que organitzà el Patronat, en col.laboració del Seminari, l'any 1933.

La forma d'implicar el Seminari de Pedagogia de la Universitat Autònoma en l'obra pedagògica dels grups escolars fou una constant preocupació dels responsables de la Comissió de Cultura i s'accentuà en ocupar un lloc decisiu en l'Assessoria Tècnica Joaquim Xirau.

En general, els mestres consideraven que la missió del Seminari de Pedagogia en relació a les escoles primàries havia de limitar-se a l'elaboració d'orientacions com a futures bases de treball de les escoles, però sempre sense intervenció directa en els grups. El control i inspecció de la tasca quotidiana havia de reservar-se exclusivament al Patronat Escolar. Una altra de les idees reiteradament apuntada pels mestres era la possibilitat de que el Seminari aportés consellers i personal de laboratori a les escoles.

El president de la Comissió de Cultura, Joaquim Xirau, després de rebre les opinions dels directors a través de l'enquesta tramesa a l'any 1933, formulà les següents propostes en relació a la funció del Seminari de Pedagogia en l'obra dels grups escolars:

"El Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona serà encarregat pel Patronat Escolar d'estudiar els problemes de l'ensenyança i orientar d'una manera continua les escoles de la Ciutat en tots els aspectes tècnics.

Es sotmetrà a l'estudi del Seminari de Pedagogia el problema d'organització escolar que plantegen els grans grups, els petits grups de 10 a 12 graus com a màxim i les escoles de tipus unitari.

Cal crear una escola d'assaig sota el control del Seminari. A més, el Seminari podrà disposar de certs graus per a fer els seus assaigs.

Es constituirà una ponència integrada per un representant del Seminari de Pedagogia, un director de grup i un mestre de secció els quals, en comissió de servei, i en el termini d'un mes, s'encarregaran d'elaborar els programes per als grups escolars de Barcelona..."
(61)

Quan s'inauguraren els dos primers grups escolars dependents del Patronat Escolar, al 1922, Baixeras i La Farigola, es constituïren quasi d'immediat associacions de pares d'alumnes que intentaren identificar-se amb els objectius pedagògics de l'escola i al mateix temps col.laborar en cobrir els dèficits ocasionats pel poc ajut estatal.

Alguns sectors dels mestres eren totalment contraris a qualsevol tipus d'ajut econòmic, en considerar que les despeses de l'ensenyament havien de ser finançades per les institucions públiques. I en tots els casos quedava palesa la voluntat dels mestres en evitar interferències de les associacions de pares en les tasques escolars.

La tendència associacionista no sols de pares, sinó també d'alumnes, s'expandí amb tant vigor durant els anys republicans que era gairebé rar el grup escolar que no edités un butlletí d'alumnes, ex-alumnes o pares. I prescindint del seu to triomfalista i idealista, les paraules de Josep Coll i Mas, en els seus temps de director del grup

escolar Rosselló, ens introdueixen en l'ambient de col.laboració que es volia aconseguir a l'escola:

"Podria parlar-vos llargament d'una agrupació infantil que ha aconseguit una importantíssima biblioteca escolar, ha editat pel·lícules de les excursions, ha adquirit jocs adequats, ha socorregut a infants desvalguts sense cap mena d'humiliació... D'una societat de pares que ha volgut complementar l'ajut magnífic que el nostre Municipi ens presta, disposada a tots els sacrificis perquè els seus infants no quedin desposseïts del que representa el deu pervindre... festes, excursions, certàmens, visites, conferències... en fi, l'Escola convertida en un lloc on l'infant pot observar i aprendre. Infants, Mestres, pares i autoritats fent una unitat tan estreta que ningú ni cap motiu ens podrà deslligar..." (62)

Un darrer aspecte, a través del qual es pretenia ennoblir l'ensenyament superant les continguts establerts tradicionalment, fou la intensificació de les activitats complementàries (musicals, artístiques, cíviques, esportives...) en molts cassos organitzades epls propis alumnes (63).

Els festivals musicals a les escoles foren freqüents, amb homenatges a autors clàssics; s'assajaren audicions poètico-musicals preparades pel mestre Joan Gibert i el poeta Angel Ponç que consistien en ajudar a desxifrar el sentit d'una obra musical mitjançant una poesia, de manera que els infants assolien el coneixement dels clàssics juntament amb els músics i poetes contemporanis catalans.

Els concerts per a infants celebrats al Palu de la Música foren també freqüents, encara que molt sovint es debatia la seva validesa

per part dels mestres, en criticar el seu elitisme que els allunyava de l'autèntica realitat dels escolars, i es decantaven per l'organització de les ensenyances musicals a les pròpies escoles. El mes de novembre de l'any 1935 es designà un músic especialitzat en pedagogia a fi de regular l'ensenyament musical.

La col.laboració entre l'Institut del Teatre de la Generalitat i la Comissió de Cultura va permetre organitzar vetllades teatrals i literàries, a les quals hi contribuïen també companyies privades. També el F.C. Barcelona convidava sovint als infants dels grups escolars a veure partits.

La ràdio fou emprada habitualment. L'emissora EAJ-15 oferia emissions pedagògiques dedicades a les escoles primàries. El cinema era al mateix temps motiu de diversió i reflexió; els films projectats a les mateixes escoles o en locals públics, reflectien l'obra cultural municipal, ensenyaven la història de Catalunya o educaven els nois per a una convivència pacífica, especialment en el període de Guerra Civil (el film "Remordiment" n'és un clar exemple).

Existia una gran coincidència en negar l'assistència col.lectiva dels alumnes a actes partidistes, per respecte a ells mateixos, als pares i als mestres, però es considerava positiva la compareixença a solemnitats cíviques o festes tradicionals. Cada anys per Sant Jordi, els infants per commemorar la diada del llibre rebien llibres o fullets editats per la Comissió de Cultura. Els aniversaris i commemoracions dels artistes i escriptors foren també motiu per organitzar homenatges escolars.

Es recordava amb especial estima la Festa de la Diada de la Bona Voluntat de l'any 1933, celebració escolar en motiu de la signatura de la 1ª Conferència de la Pau a la Haya (18-5-1899) de caire antibèl·lic; els escolars catalans contestaren al misstage de pau adreçat a tots els països pels nens del País de Gales.

La celebració anual del 14 d'abril prengué especial interès, milers d'escolars assistiren als actes commemoratius amb projecció de films, circ, teatre, competicions esportives...

En totes aquestes diades era corrent la impressió d'un fullet, guellament il·lustrat que recordava als infants la motivació de la festa. En motiu del primer aniversari de la proclamació de la República es repartí als infants de les escoles un fullet sobre l'història de la Plaça Sant Jaume, on es glosaven també les paraules de Francesc Macià en proclamar la República Catalana. (64)

La necessitat de lligar els avantatges de la moderna pedagogia amb el desenvolupament integral del cos, feia de l'ensenyança de la cultura física i de la pràctica de l'esport puntals de l'escola.

"La Rambla" -setmanari d'esport i ciutadania, realitzat per homes afins a Esquerra Republicana de Catalunya- reclamava des de feia temps la implantació efectiva de l'educació esportiva a les escoles. La Comissió de Cultura organitzà un curs d'educació física (17-11-1932) per als professors dels grups escolars i escoles municipals. A partir del 4 d'abril de 1934 els serveis de cultura física estigueren coordinats per una Comissió Assessora i el mes de gener del 1936 s'assolia una fita important, amb la creació de la Comissió Municipal de Cultura Física, composta per 10 membres:

- L'Alcalde de Barcelona com a president nat
- Cins consellers designats per l'Ajuntament, quatre d'ells a proposta de la Comissió de Cultura.
- Un conseller a proposta de la Comissió de Turisme i Festes.
- Un representant de l'Acadèmia d'Educació Física de Catalunya.
- Tres representants de la Unió Catalana de Federacions Esportives, d'acord amb la Federació d'Atletisme, la de Natació i Tennis i la de Futbol, per ésser aquestes entitats les més interessades en la utilització de les instal.lacions esportives de Montjuïc.

Els regidors que en formaren part foren: Josep Cardona, Manuel Basté, Pere Domènech, Francesc Guarner i Lluís Matutano.

Les funcions de la Comissió es concretaren en:

- La popularització i metodització de l'ensenyament de cultura física i natació a les escoles municipals.
- La utilització i manteniment de les instal.lacions esportives de Montjuïc.
- La informació de totes les peticions de subvencions de caràcter esportiu formulades a l'Ajuntament.
- Impulsar construccions de piscines i pistes d'atletisme.
- Facilitar pràctiques esportives a les entitats particulars.

Aquesta ullada a l'obra pedagògica que es desenvolupà en els grups escolars de l'Ajuntament de Barcelona ha estat realitzada bàsicament res seguint la seva activitat en els primers anys republicans, doncs

fou llavors quan quedaren definides les línies mestres d'actuació de la Comissió de Cultura amb més fidelitat pels principis constitucionals. A partir de 1934, sobretot després del 6 d'octubre, no es palesen aportacions significatives a part de la constatació d'una marxa enrera respecte al que havia sigut la voluntat renovadora dels anys anteriors.

Després de les eleccions que portaren el govern del Front Popular, la perspectiva de que es gaudeix és curta, pels pocs mesos que faltaven per a l'aixecament militar, i a partir del 19 de juliol el punt de partença revolucionari recollit pel Consell de l'Escola Nova Unificada marcà de forma peculiar el caràcter i paper social de l'escola.

De l'anterior exposició pot conjecturar-se'n un real estímul oficial a tota obra escolar amb voluntat transformadora, un desig decididament renovador de gran part dels ensenyants, un alt nivell pedagògic... però alhora, queden plantejades un seguit de qüestions, sobretot d'ordre qualitatiu.

Des del punt de mira del seu abast quantitatiu, l'escola pública barcelonina quedà limitada per la manca de places escolars, per la impossibilitat de construir en un plaç mínim el que altres països europeus venien fent des de molta anys enrera.

I des del punt de mira qualitatiu, poden formular-se també moltes qüestions, sobretot en tot allò que fa referència a les contradiccions entre el caràcter, en teoria conciliador i igualitari, de l'escola i les profundes desigualtats socials viscudes en el món del carrer que havien de manifestar-se segons la procedència social de l'alumnat.

Podria formular-se també una altra qüestió, comprovar fins a quin punt el model d'escola pública que s'anava dissenyant amb la pràctica fou acceptada o criticada pels diferents sectors de la societat. La resposta a aquesta darrera qüestió no pot constatar-se fàcilment a través de la informació de la mateixa època, però la complexitat ideològica dels anys republicans ens fan imaginar que l'acceptació de l'obra escola municipal no podia ésser unànim.

Els grups immersos en les institucions oficials no podien fer altra cosa que oferir una imatge propagandística, amb crítiques únicament puntuals i sense posar en dubte cap plantejament global. I els grups reaccionaris no dubtaven en tot tipus de manipulacions en favor dels seus interessos.

El suposat caràcter de la classe de l'escola pública era denunciat sols esporàdicament pels grups revolucionaris, de signe àcrata o comunista. Sens dubte es pronunciaven per un altre tipus d'escola, lligada a les comunitats autogestionàries o bé revolucionàries, però no aporten cap llum sobre les bases que recolzaven la seva crítica a l'obra escolar del municipi. Segurament la gravetat de les lluites socials del moment els abocaren a preocupacions més immediates i els impedien un procés de reflexió i exteriorització dels seus pressupostos culturals, enfront de la trajectòria municipal.

I en darrer lloc, qualsevol valoració de l'obra escolar es fa difícil per la curta durada de l'experiència republicana en la seva fase pacífica, doncs l'aixecament feixista i els corrents revolucionaris a partir del juliol del 1936 convulsionaren les bases sobre les quals es recolzava l'intent de construcció d'una nova escola pública.

CAPÍTOL III.- EL PATRONAT ESCOLAR.

NOTES :

1. Aquestes quantitats varien segons l'època. A l'any 1934, els mestres rebien una gratificació de 1.500 ptes.
2. "El Dia Gráfico" 2-10-1934.
3. Donat que el reglament consultat és de l'any 1934, no sabem amb certesa si aquesta clàusula hi constava des de sempre o fou una modificació posterior.
4. En el concurs de l'estiu de 1932 s'assignava un sou de 1.200 ptes anuals pels mestres agregats. "Pretendre pagar amb 100 pessetes la mesada de feina d'un mestre és tenir un petit concepte de la seva funció". "El Magisteri Català", 25-8-1932.
5. "El Magisteri Català", 6-4-1933.
6. "El Magisteri Català", 15-6-1933. D'entre tot el Principat, les comarques gironines foren les que aportaren més mestres als grups escolars del Patronat.
7. En les bases del concurs de l'any 1934 no hi consta cap referència a l'exigència d'exercici docent durant tres cursos.
8. "El Magisteri Català", 15-11-1934.
9. "El Magisteri Català", 27-3-1935.

10. "El Magisteri Català", 27-3-1935.
11. "La Veu de Catalunya", 7,8-12-1935.
12. "La Veu de Catalunya", 15-12-1935.
13. "El Magisteri Català", 4-7-1935.
14. "El Magisteri Català", 11-6-1936.
15. "La Humanitat", 24-4-1932.
16. Alexandre Galí. Llibra II. Cap. IV, pàg. 359-360.
17. "La Rambla", 30-3-1936.
18. Alexandre Galí. Llibra II. Cap. IV, pàg. 354-355.
19. "El Magisteri Català", 8-10-1932.
20. "Gasetta Municipal de Barcelona", 16-2-1931.
21. No ha sigut possible trobar la data de la inauguració.
22. "La Revista", 11-11-1935.
23. Ocupà el càrrec d'alcalde durant els anys 1894, 1897, 1909, 1913 i 1915.
24. "La Veu de Catalunya", 6-12-1935.

25. "La Veu de Catalunya", 20-7-1935.
26. "El Magisteri Català", 26-5-1932.
27. "Times Educational Supplement", 1932.
28. Roger Cousinet, Ecole et Vie, 1933.
29. O. Bohigas, L'art català contemporani.
30. O. Bohigas, Arquitectura espanyola de la 2ª República.
31. J. Lluís Sert, "Arquitectura i urbanisme" nº 12, 1936, Any VI.
32. Citem les conferències que tingueren més ressò:
  - Octubre 1933. Ateneu Enciclopèdic Popular. J. Lluís Sert "La llar i l'escola higiènica en relació a la ciutat".
  - Agost 1934. Ateneu Enciclopèdic Popular. "L'aspecte de les construccions escolars necessàries".
  - Maig 1936. Ateneu Enciclopèdic Popular. J. Lluís Sert. "Els 50.000 nens sense escola".
33. El Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana es va definir també entorn la qüestió escolar. Insistia en la necessitat de que tot poble de Catalunya comptés amb l'escola pròpia. "Mirador", 15-9-1932.
34. "El Magisteri Català", nº 34, 1933
35. "El Magisteri Català", 31-10-1935.

36. "La Rambla", 5-6-1935.
37. Sessió municipal del 20-6-1931.
38. Fellicena va dimitir del seu càrrec de tresorer del Patronat. "la Veu de Catalunya", 5-2-1932.
39. "La Veu de Catalunya", 4-2-1932.
40. "La Rambla" 31-5-1935.
41. Conferència de Casanellas, 13-11-1932. "Butlletí Municipal", 15-12-1932.
42. "L'Esquella de la Torratxa", 18-8-1933.
43. "La Veu de Catalunya", 6-2-1932, 21-5-1931, 16,17-10-1931 i 23-10-1931.
44. "La Veu de Catalunya", 27-1-1932.
45. "El Matí".
46. "La Veu de Catalunya", 9-12-1935.
47. "la Veu de Catalunya", 5-2-1932.
48. "Els laboratoris museus i biblioteques", "La Rambla", 15-2-1932.
49. "El Magisteri Català", Desembre del 1935.

50. "La Rambla", 17-6-1935.
51. Malgrat la manca d'estudis monogràfics, n'és una excepció el cas del grup escolar Pere Vila, el qual ha sigut motiu d'un estudi recordatori en memòria del seu director Fèlix Martí Alpera. Aquest pedagog rebé l'homenatge dels seus ex-alumnes i companys de professió, l'any 1979, i en dita ocasió s'edità una petita obra, valuosa per la informació que conté sobre el funcionament dels 2 grups escolars que dirigí Martí Alpera, Maixeras i el Pere Vila. L'obra es titola "Fèlix Martí Alpera (1875-1946). La seva contribució a l'escola pública." Varis autors. Barcelona 1979.
52. "El Magisteri Català", 15-9-1932.
53. "Butlletí Municipal", 1-15-1932.
54. "La Veu de Catalunya", 5-8-1933.
55. "Gasetta Municipal de Barcelona", 22-11-1931.
56. M. Rossell, La política cultural de la Generalitat, pàg. 114.
57. Les fonts de les quals procedeix la informació són heterogènies, fet que pot explicar possibles variacions al llarg dels cursos, ací no recollides.
58. "El Magisteri Català", Desembre del 1935.
59. "El Magisteri Català", 19-12-1935.
60. Ajuntament de Barcelona. L'oeuvre d'enseignement de la Municipalité. 1932.

61. L'enquesta ha pogut ésser consultada, a partir del material recollit per l'exposició organitzada al Grup Escola Collaso i Gil en motiu del 50^è aniversari de la inauguració dels grups escolars.
62. "El Magisteri Català", 9-1-1936.
63. Es interessant la informació que sobre el grup escolar Collaso i Gil dona "La Veu de Catalunya", 18,22-10-1935 i 7-11-1935.
64. Ajuntament de Barcelona: Breu historial de la Plaça de la República. 1932.

CAPÍTOL IV :

L'ESCOLARITZACIÓ A LA CIUTAT DE BARCELONA

IV.1.- ANÀLISI QUANTITATIU.

Els esforços del govern provisional i dels primers gabinets republicans per impulsar l'ensenyament primari i dignificar l'escola pública i el mestre, varen topar amb els alts-i-baixos polítics i la insuficiència pressupostària. Tot i això es produïren resultats encoratjadors, com pot demostrar-ho l'augment de mestres nacionals que exercien a la província de Barcelona, que significà passar de 1.443 mestres l'any 31 a 1.965 l'any 35.

Amb tot i això, com indica Mariano Pérez Galán (1) el problema fonamental de donar a cada infant un lloc a l'escola no va arribar a resoldre's en el conjunt de l'Estat.

I la valoració de l'obra escolar de la Comissió de Cultura de l'ajuntament de Barcelona quedaria incompleta sense fer referència als aspectes quantitativs, sense oferir unes xifres encara que mínimes, que permetin constatar l'abast real de l'impuls republicà.

En aquest capítol, es reflexa, una vegada més, la manca d'estudis parcials sobre la història de l'ensenyament a la nostra ciutat. De forma semblant a les dades referides a la primera etapa de la Comissió de Cultura, 1916-1929, hem xocat amb una llarga sèrie de limitacions a l'hora d'oferir-les en aquesta segona etapa: diferent fixació de l'edat escolar, la incidència de les variants sociològiques sobre l'evolució de la població, la manca d'informació sobre l'escola privada-confessional o no- ...

El fet de que en aquest any no es publicués "L'Anuari Estadístic de la ciutat de Barcelona" i l'escassetat i desigualtat d'altres fonts directes, fan obligada la referència freqüent a les informacions aparegudes a la premsa política, i en aquests casos cal qüestionar la fiabilitat de les dades, doncs en moltes ocasions, la propaganda és la principal font de la informació.

En quant a les dades que oferim, s'ha obeït el criteri de seleccionar aquelles que no diferien substancialment entre elles, tant si procedien dels partits representant al municipi com de la pròpia Comissió de Cultura.

Una primera divergència apareix en considerar el cens escolar i la distribució segons tipus d'escola, entre les dades de la Generalitat i les de l'Institut Municipal d'Estadística.

Segons càlculs de la Generalitat, la xifra de nens en edat escolar l'any 1936, s'enlairava a 129.212, dels quals 32.700 anaven a escoles públiques, 61.688 a escoles privades i 46.900 estaven sense escola (2).

Però segons l'estadística municipal realitzada a l'any 1934, la població de Barcelona es calculava en 1.023.625 habitants. d'aquesta quantitat es treia un 15% que era el tipus de càlcul establert per les disposicions tècnico-pedagògiques per a la construcció de grups escolars i s'obtenia la xifra de 153.543, com a cens escolar.

La mateixa font atribuïa a les escoles públiques un alumnat de 30.518 i a la privada s'hi acollien 95.000 nens aproximadament. Del total resultant de la població escolaritzada, 125.000 nens, i del

cens escolar, se'n deduïa la quantitat de 28.000 nens sense escola.
(3)

A l'any següent l'Institut Municipal d'Estadística considerava que la població escolar comprenia a: 185.550 nens de 3 a 14 anys, dels quals molts anaven a escola a partir dels 4 o 5 anys i en sortien abans dels 14.

Anaven a escoles nacionals	11.644 nens
Anaven a Grups Escolars.....	16.529 "
Anaven a escoles municipals.....	2.109 "
	<hr/>
	30.282 nens

Anaven a escoles particulars	59.806 nens
Anaven a escoles religioses	35.354 "
	<hr/>
	95.442 nens

(4)

El dèficit de places escolars diferia entre l'Ajuntament i la Generalitat, ja que la informació municipal el situava prop dles 60.000 infants, distribuïts entre 28.092 sense escola i 32.026 que havien abandonat l'escola abans dels 14 anys i els menors de 4 anys.

La xifra global de 66.000 nens sense escola coincideix força amb els números que es donaren a l'any 1936 en la coneguda campanya a favor de l'escolarització total, "El problema dels 50.000 nens sense escola".

Respecte a les places que oferia una de les dues modalitats d'escola pública -la municipal- hi havien divergències entre les xifres donades per la Lliga i Esquerra Republicana de Catalunya.

Segons Joaquim Ventalló, regidor de la Comissió de Cultura, a l'adveniment de la República hi havia solament 1.380 infants que anaven a les escoles municipals. Xifra que augmentà a 25.000 l'any 1932 (5)

"La Veu de Catalunya" amb motiu de les eleccions de l'any 1932 criticà la propaganda d'Esquerra i intentà aclarir les xifres d'alumnes matriculats a les escoles municipals, que per elles ascendia a 4.254.

Amb aquesta quantitat comprenien:

Les escoles especials:

Vilajoana.....	120
Sord-Muts.....	90
Ignasi Iglesias.....	361-400
Guinardó.....	130-175
Labors i Oficis.....	156
Escola del Mar.....	229-250
Escola del Bosc.....	249-250
Montessori. c/ Ataulf.....	102
Montessori. c/ Còrsega.....	100
Can Puig.....	50

Es contabilitzaven ademés 569 alumnes de les escoles a l'aire lliure, 202 dels parvularis, 50 de la Colònia Permanent i nens acollits als grups escolars:

Baixeras.....	592 - 600
B. Reixac.....	442 - 500
B.C. Aribau.....	990 - 800
C. Clarís.....	1219 -
D. Monserdà.....	154 - 400
Lluís Vives.....	1032 - 100

Milà i Fontanals.....	1919	-	2000
J. Verdaguer.....	817	-	800
Pere Vila.....	1728	-	1500
R. Llull.....	1120	-	1200
R. de Penyafort.....	496-		600
Pi Margall.....	587	-	700
Giner de los Ríos.....	910	-	800
La Farigola.....	201	-	300
Les Corts.....	240	-	350
P. Forestier.....	220	-	200

(6)

Les xifres donades pel diari regionalista coincideixen amb la valoració de la capacitat dels Grups Escolars feta per la Generalitat l'any 1932, i que figuren al costat (7).

Calia afegir-hi als 14.254 alumnes quantificats amb unanimitat, els 3.200 prexistos als edificis incautats als jesuïtes (Casp: 1.000, Rosselló: 700, Sarrià: 1.500), els 4.000 dels Hotels de la Plaça d'Espanya, i els 1.600 del nou grup escolar Collaso i Gil. En total donen una xifra aproximada de 23.000 alumnes assistents a escoles primàries municipals amb edificis adients (a l'aire lliure, especials o Grups Escolars) quantitat però que significava només un 12% de la població infantil en edat escolar tenint en compte el cens de l'Institut Municipal d'Estadística, 185.550 nens. Però si agafem el càlcul de la Generalitat que fixava el cens escolar en 129.212 nans, llavors el percentatge s'elevaria fins a quasi un 18%.

Un recull estadístic que també pot ser-nos indicatiu és l'article publicat a "La Veu de Catalunya" dins al campanya empresa per la Lliga per a l'augment de places escolars de la ciutat. Les dades provenien de l'Oficina de Matrícules Escolars del Municipi dirigida per

la senyora Esther Antic, i indicaven el número d'escoles primàries i l'alumnat comprès en elles:

Escoles primàries a Barcelona	Alumnes
Municipals 12	2.109
Nacionals 147	11.644
Grups Escolars 26	16.529
TOTAL ..... <u>185</u>	<u>30.282</u>

(8)

La diferència entre el número d'alumnes de les escoles públiques dependents del municipi (municipals i Grups Escolars) que s'indiquen en aquesta estadística (18.638) i en l'anterior (23.000) pot explicar-se per la no quantificació de les places dels grups escolars inaugurats al començament del curs 1935, la que les dades de l'Oficina Municipal de Matrícules provenen del mes de juliol.

De la mateixa font se'n dedueix la següent distribució per districtes i de l'alumnat interessat en l'ingrés en les escoles municipals:

Alumnes que va a escoles oficials:		Alumnes que esperen torn per a entrar:
D. I	3,616	1.824
D. II	2.513	3.648
D. III	2.399	514
D. IV	4.015	2.671
D. V	2.175	6.050
D. VI	2.389	2.327
D. VII	3.726	7.352

D. VIII	1.991	1.581
D. IX	3.785	2.882
D. X	2.308	3.986
Extrarradi	1.365	37
	<hr/>	<hr/>
	30.282	32.872

(9)

Poques diferències poden trobar-se entre aquestes dades i les facilitades per la pròpia Comissió de Cultura en les conferències organitzades en el marc de la campanya "Els 50.000 nens sense escola" de l'any 1936.

En una conferència del president de la Comissió de Cultura a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (10) es parlava de 31.000 infants ostaticats a les escoles oficials barcelonines (xifra que com hem vist resulta d'afegir a la matrícula dels Grups Escolars i escoles especials, els alumnes de les escoles nacionals, moltes d'elles encara unitàries), i s'ajuntava a la xifra de 37.590 matriculats que esperaven torn per ingressar a l'escola oficial. Segons J. Ventalló (11) d'aquests infants que esperaven torn, 4.000 pertanyien al districte 5e i 10.000 a les barriades de Sants.

Així, tot i la gran incidència de l'escola privada quedaven uns 50.000 nens sense plaça escolar, a la ciutat de Barcelona.

Idèntica situació es reproduïa a fora de Barcelona capital, segons l'estadística publicada pel Consell Provincial de Barcelona (com pot constatar-se per la gran incidència de l'escola privada (12)). A la província 477 edificis donaven instrucció a 105.693 infants. D'aquests 53.502 nois i 40.208 noies anaven a escoles particulars.

Mesurar l'acció municipal enfront d'aquest problema numèric pot resultar incòmode en observar com malgrat els esforços dels Ajuntaments republicans subsisteix quasi bé íntegre el dèficit d'escolarització.

I més encara perque molts dels nois que ingressaven a les escoles municipals no venien del carrer, sinó d'escoles privades.

Potser només un esforç revolucionari com el del Consell de l'Escola Nova Unificada era el que podia solucionar un problema de tanta envergadura, però va caldre que fós la guerra la que potenciés aquesta política més radical i més efectiva.

IV.2.- LES PROPOSTES PER A L'INCREMENT DE L'ESCOLARITZACIÓ A LA CIUTAT DE BARCELONA.

Es innegable l'esforç del primer Ajuntament republicà per augmentar el número de places escolars. El pressupost de cultura va passar a 4.500.000 durant la dictadura a 11.500.000 en el primer bienni.

Aquest esforç econòmic anà a parar tot ell en benefici de l'escola pública municipal, acció que es veié a més recolzada per l'activitat municipal en contra de l'ensenyament privat religiós, manifestada molt clarament amb les incautacions de les escoles dels jesuïtes.

Els esforços ministerials del primer bienni s'orientaren, com ja hem vist, a les zones de l'estat més abandonades culturalment, i en el cas de la ciutat de Barcelona, la Comissió de Cultura continuava suplir l'acció de l'Estat i la Generalitat.

L'Estat contribuïa amb 3.496.155 pessetes a l'ensenyament primari barceloní enfront les despeses de 8.049.300 pessetes fetes pel municipi (13).

El grup dominant, Esquerra Republicana de Catalunya, veia com les seves directrius culturals, profusament explicitades des de la seva creació, es complien amb un ritme més lent del desitjat. En constituir-se el nou Ajuntament, després de les eleccions del gener del 1934, el propi batlle, Carles Pi Sunyer, replantejà l'acció escolar de la Comissió de Cultura, a fi d'imprimir una nova orientació que acabés amb la punyent realitat de la manca de places escolars.

"El municipi anterior havia elevat el número d'alumnes que rebien instrucció en els grups escolars. Però l'obra de cultura de l'Ajuntament no podia continuar de la mateixa manera com havia estat orientada fins llavors. Era massa costosa en relació al rendiment que se n'obtenia. Les finances del municipi no havien permès estendre aquella obra amb el mateix nivell i eficiència i d'això en resultava i de fet era així, que, mentre un número considerable d'alumnes rebien una bona instrucció en excel.lents escoles, molts altres nens i nens en major número, no en rebien cap, ni tenien escola on anar... A fi de començar a resoldre aquest problema el primer pas consistia en obtenir el màxim rendiment possible de les institucions existents. I els nous edificis escolars podien ser més modestos, no tan monumentals, no amb tants esgrafiats, d'un tipus que complís la seva missió pedagògica amb més simplicitat exterior..." (14)

Sguint aquests nous criteris, el president de la Comissió de Cultura, senyor Cristià Cortés, a mitjans del 1934, elaborà un pla per incrementar la matrícula a les escoles públiques de la ciutat sense augment pressupostaris.

Una altra de les sortides que es presentà al problema del dèficit escolar fou elaborada per la Lliga Catalana, quan la Comissió de Cultura estigué a les seves mans.

Col.locada la plana major de la Lliga en la reinstaurada Generalitat (Duran i Ventosa n'ocupà la Conselleria de Cultura) el maig de 1935 passà a dirigir la Comissió de Cultura de l'Ajuntament el senyor Codolà i Gualdo, el qual llençà a la palestra política l'anomenada en l'època "la batalla de l'escola".

Es evident que la Lliga, que arribava al poder municipal per un procediment bastant extrany, no podia fer altra cosa sino guanyar-se les simpaties d'amples sectors de la població. També és evident que un cop assegurada en el govern municipal, la Lliga havia de desfer l'obra anterior de les esquerres de caire laic i anticonfessional. Un intent d'ampliar les places escolars junt amb el recolzament de l'escola religiosa fou en resum "La Batalla de l'Escola" portada per Codolà.

III.2.1.- EL PLA CORTÉS.

En resum, el pla Cortés proposava augmentar de manera prudencial el nombre d'alumnes par aula als Grups Escolars, que ja funcionaven, dedicar tots els mestres contractats a funcions docents de manera exclussiva, accelerar la construcció fets 5 nous grups projectats (Can Tunis, Rambla Triomf, Pòsit Marítim, Can Gasparó, L'Avenç), elaborar un pla de construccions escolars realista i ràpid i revisar les escoles nacionals per a treure'n més benefici (Veure Annex nº 16)

Segons l'estadística municipal de l'abril del 1934, hi havien uns 28.000 nene sense escola, una part dels quals podien ser absorbits per les escoles ja existents de forma quasi immediata. Partint de les possibilitats del Patronat, es proposà doncs, col.locar ràpidament a les seves escoles 4.500 infants dels que estaven esperant torn.

El Pla s'articulava bàsicament entorn dos eixos:

- Augment prudencial de matrícula a tots els grans dels grups escolars.
- Aprofitament ral de tots els mestres del Patronat per a la funció docent, o sigui, per cada mestre tingués al seu càrrec una secció d'un grup escolar.

Per a la primera proposta es partia del fet que els graus dels grups escolars tenien una mitja de 40 alumnes, però l'assistència regular dels escolars es rebaixava quasi a un 20%, quantitat a la que se li donava el nom de vacants naturals -per malaltia o altres raons-. Segons la capacitat de les aules i la seva disponibilitat en adequar el material i amoblatge necessari, s'establia un augment mínim de dos alumnes per classe i un màxim de sis.

Un cop concretat aquest estudi en cada un dels grups escolars, la Comissió de Cultura creia que, amb les mínimes despeses ocasionades per l'adequació del mobiliari, podia incrementar-se la matrícula en 1.708 alumnes distribuïts de la següent manera:

Baixeras.....	45
Baldiri Reixac.....	42
B. Carles Aribau.....	126
Casp.....	76
Diputació.....	100
Dolors Monserdà.....	16
Francesc Macià nº 1.....	52
" " nº 2,3.....	40
" " nº 4	40
Francesc Pi margall.....	95
H. Giner de los Ríos.....	100
Institut Escola.....	10
La Farigola.....	24
Les Corts.....	35
Lluís Vives.....	33
Milà i Fontanals.....	120
Mn. Cinto Verdguer.....	94
Normal Generalitat.....	20

Pau Iglesias.....	54
Pere Vila.....	192
Ramon Llull.....	142
Raimon de Penyafort.....	38
Rosselló.....	24
Sarrià.....	135

El segon procediment per a l'increment de places consistia en l'adjudicació d'una secció a 63 professors distribuïts en els diversos grups, dedicats fins llavors a activitats diverses com dibuix, classes de castellà, tasques administratives, biblioteca, recuperacions per a resagats...

El Pla Cortés estimava aquestes tasques com a necessàries per al bon funcionament pedagògic de les escoles i proposava la substitució d'aquests professors per mestres agregats, amb un augment pressupostari als anys següents.

Amb aquesta atribució de grau als mestres de Patronat que no en tenien s'aconsegua l'augment substancial de 3.465 alumnes, distribuïts entre les escoles amb possibilitats d'ampliar el número de graus i els nous grups escolars previstos:

- Grup Pau Iglesias, classes a completar,	6 professors,	270 alumnes
- " Giner de los Ríos, " " "	, 1 " ,	45 "
- " Avenç St. Andreu, " " "	, 4 " ,	180 "
- " Can Tunis, " " "	, 9 " ,	405 "
- " Collaso i Gil, " " "	, 26 " ,	1.170 "
- " Can Gasparó, " " "	, 9 " ,	405 "

- Grup Pòsit Marítim, en dues sessions, 8 professors, 720 alumnes
  - " Passeig Triomf, classes a completar, 6 " , 270 "
- Tòtal : 69 Professors, 3.465 alumnes.

Aquestes mesures d'augment quantitatiu d'alumnes, sense consideracions pedagògiques foren molt mal rebudes pels mestres, que comentaven així l'informe Cortés:

"L'escola és massa cara i cal abaratir-la en tot allò que pot significar millora pedagògica i consideració al mestre... no interessa essencialment la funció pedagògica, sinó la despesa que suposa cada escola... No cal tampoc, que el professorat estigui degudament dignificat per una remuneració justa....

L'escola nacional popular ha estat sempre considerada com una escola que servia d'almoïna de la cultura als infants desheredats ... El Patronat Escolar havia emprès un camí ben diferent; era tota una esperança. A mitja jornada, s'inicia una reculada; s'ha espantat de la seva obra... Es dolorós que aquest concepte es transparenti en un informe de tècnics pedagògics i en ple domini d'una democràcia popular" (15).

En quant a la política de noves construccions escolars, el Pla Cortés marcava també unes orientacions d'economia en les despeses i de màxim aprofitament del personal docent.

Els grups escolars Can Tunis, Rambla del Triomf, Pòsit Marítim i Can Gasparó havien d'acollir, amb la seva imminent inauguració, a 2.350 infants. Segons el regidor Cortés, l'edificació d'aquests grups s'havia fet amb uns criteris que rebaixaven sensiblement el seu cost, respecte als grups ja existents, en xifres aquesta economia es concretava en el cost de 165'12 ptes per alumne respecte a les 872'64 ptes dels grups ja existents.

Aquestes escoles havien de posar-se en funcionament sense contractació de nou personal docent, acollint-se a l'aprofitament dels mestres sobrants d'altres grups escolars, tal com preveia el Pla.

En el Grup Escola Pòsit Marítim, enclavat a la mateixa àrea del Port, el grau de rendiment que s'hi preveia era extremat fins al punt de que la seva capacitat, 360 alumnes, es duplicava, en assajar-hi la sessió doble, amb treball intensiu de 5 hores al matí i 5 hores a la tarda, a càrrec de mestres distintes a cada sessió.

Aquest era el pla de mesures immediates destinades a pal·liar el dèficit escolar, però la Comissió de Cultura es comprometia a iniciar l'estudi d'una nova distribució de zones escolars i d'un nou pla de conjunt de construccions escolars que substituís al de l'any 1917, vigent encara en la política constructiva del municipi.

La Comissió de Cultura valorava també de nou la possibilitat d'integrar al règim de Patronat als mestres nacionals de Barcelona i de procedir a un revisió de la distribució de les escoles nacionals i a la conversió en petits grups de locals escolars aprofitables i fàcilment adaptables.

El projecte no prosperà per la suspensió de l'Ajuntament arran dels fets del 6 d'octubre.

La no aplicació pràctica del Pla Cortés fa difícil fer-ne una valoració acurada, però sí ens aporta prous elements per veure una vegada més la incapacitat demostrada per l'Ajuntament per abordar el problema des d'una perspectiva global.

Sense una aportació de recursos per part de l'Estat, de manera sistemàtica i planificada, més enllà de tota fluctuació política -cosa del tot impossible en les circumstàncies en que s'anà desenvolupant la República-. Sensen una capacitat real del poder autònom de la Generalitat per a crear una xarxa escolar pròpia -impossible també per la lentitud en el traspàs de serveis i recursos-, el municipi barceloní es sentia doblement responsable d'acabar amb el dèficit escolar, tant per la seva trajectòria anterior a l'etapa republicana, com per les seves promeses en fer-se amb el poder municipal una força política, ~~Es~~ guerra Republicana de Catalunya, que dipositava en la cultura la confiança per a la consolidació del règim democràtic.

Però, el Pla Cortés, era una de les més controvertides respostes que es podia donar al plet de l'escolarització efectiva, la manca de places escolars quedava demostrada per unes xifres ben concretes, però el dèficit escolar no havia de reduir-se només a una qüestió numèrica.

El problema escolar havia de plantejar-se des d'una perspectiva global que no menyspreés els aspectes qualitius, que no ferís a l'estament docent i que sobretot valorés tota possible sortida partint d'una decidida voluntat en superar tots els impediments que comportava la realitat d'un doble sistema escolar a la ciutat.

En el pla elaborat per la Comissió de Cultura, aquesta darrera qüestió sols s'insinuava al final de l'informe, junt amb el compromís de revisió del pla de conjunt de construccions escolars, però, una vegada més, la inestable vida política republicana, concretada en aquells moments per la suspensió de l'Ajuntament constitucional, ens priva de constatar fins a quin punt la Comissió de Cultura hagués profunditzat

en la globalitat de la qüestió o bé s'hagüés conformat amb l'encabiment de més alumnes en les escoles i en l'abaratiment de les despeses constructives.

IV.2.2.- LA BATALLA DE L'ESCOLA.

El pla proposat pel regidor regionalista Codolà seguia en part la mateixa línia proposada per Cortés, -augment d'alumnes sense augment de pressupost- però la novetat residia en la possibilitat d'acceptar "el concurs de les escoles privades que podrien absorbir un important nombre d'alumnes" (16)

El conseller Codolà declarava el mes de juny del 1935 les seves intencions per a ampliar les places escolars en 6.000, gràcies a l'increment de matrícules en els Grups Escolars, l'ampliació d'edificis que ja funcionaven i la conversió d'escoles unitàries en graduades. (17)

De la mateixa manera que en el Pla Cortés a tots els Grups Escolars havi d'incrementar-se la matrícula de cada grau a raó de 2 o 6 alumnes.

També podria incrementar-se la matrícula, augmentant el cos de mestres agregats, que auxiliarien la tasca de les Escoles unitàries, la qual cosa produiria un guany de 1.000 alumnes.

Pocs dies després Codolà lliurava una nota a la premsa on exposava les noves escoles i ampliacions previstes per la Comissió de Cultura així que quedés normalitzat el funcionament del Patronat Escolar:

Escola nova.- Can Gasparó, 11 graus, 500 alumnes.

Districte V. Escola Nova. Grup Escolar Collaso i Gil, 28 graus, 1.170 alumnes.

Ampliació escola graduada del c/ Fortuny, 6 graus, 218 alumnes.

Sant Andreu. Escola nova. L'Avenç, 4 graus, 184 alumnes.

La Barceloneta. Casa del marí, ampliació, 9 graus.

Ampliació de la graduada de La Barceloneta, amb 4 graus més, 260 alumnes.

Ribera. Ampliació de la graduada del Parc, 7 graus més, 355 alumnes.

Via Layetana. Ampliació Grup Escolar Baixeras, 5 graus més, 200 alumnes.

Hostafranchs. Grup Escolar Francesc Macià, Ampliació a 33 graus, 320 alumnes. Si desallotgen els guàrdies un dels edificis, hi haurà un guany de 400 alumnes.

Districte VII. Ampliació de l'escola del C/ Gayarre amb 6 graus, 185 alumnes.

Can Tunie. Ampliació Grup Escolar Raimon de Penyafort amb 1 grau més, 40 alumnes.

Districte VII. Grup Escolar Diputació 112. Ampliació a 11 graus amb un guany de 184 alumnes.

Gràcia. Ampliació de l'escola unitària del Passeig de la República, 170 amb 5 graus, 95 alumnes.

Sant Martí. Ampliació de l'escola del c/ Ausias March, 3 graus, amb un guany de 75 alumnes.

(18)

Augment d'alumnes: 4.443.

Fins aquest punt poques coses poden afegir-se al que ja ha quedat dit respecte al Pla Cortés i la crítica del Magisteri Oficial s'orientava també en el mateix sentit, l'atemptat que suposava contra l'escola pública en fer prevaler els criteris únicament econòmics:

"Veurem com a les escoles amb edificis adients i fins belles, els vestíbuls són mig partits per tal d'encabir-hi noves classes i les sales d'actes són convertides en sales de classe i les golfes aprofitades i allà on normalment hi caben 40 alumnes se n'hi encabiran 80. El cas és encabir, encabir.

Quan ja començavem a respirar i ensenyavem amb goig les nostres escoles i gairebé els estrangers quedavem esbalaits del nostre avenç escolar, aquesta ditxosa política de l'encabir ens tornarà a fer caure la cara de vergonya" (19).

Però la nova orientació dretana quedava clarificada des del moment en que el municipi aprovava també l'ofertament de cooperació de l'escola privada.

En la sessió municipal del 27 de juny del 1935 quedà segellat el dictamen presentat per Codolà que concretava com arribar a l'ampliació de places escolars a la ciutat, sol·licitant del pla una consignació de 344.846'20 ptes i l'acceptació de l'ajut de l'escola privada.

Un tercer punt del dictamen que oferia el concurs del municipi en la canalització d'alumnes vers les escoles confessionals fou retirat per a un posterior estudi a proposta del radical Jesús Ulled. De tota manera l'ajut a l'escola privada era ja un fet.

El mes d'agost Codolà lliurava a la premsa una nota un matisava el seu pla d'acció:

Primerament, per a la construcció de cinc nous grups escolars que acollirien els infants que fins aleshores assistien a les escoles nacionals es demanava una subvenció a l'Estat a l'empar de la Llei d'atur forçós de 25-3-1935.

I en segon lloc es proposava plantejar en un dictamen l'ajut Municipal a l'escola privada, i subvencionar amb 1.000 pessetes per grau les escoles privades en les quals la matrícula no fos superior a 12 ptes. mensuals per alumne, i ajudar a la construcció d'edificis escolars privats amb una subvenció de 25.000 ptes. Per a obtenir l'ajut municipal l'escola havia de regir-se per una Associació Mútua de pares de família. (20)

L'escola privada acceptà amb gust l'oferiment. Constituit el Comité Permanent del Magisteri Seglar de Barcelona (integrat pel: Gremi de Professors Particulars de Catalunya, Col·legi de Mestres Titulars, Associació de Directors del Poble Nou, Associació Nacional de Professors, Defensa de Professors Particulars, Associació de Directors de Gràcia, Unió de Professors Particulars del districte universitari de Barcelona, Treballadors de l'Ensenyança, Associació del Magisteri Particular de Catalunya i Balears) (21) aquest oferia a l'Ajuntament 3.500 places destinades a nens sense escola amb l'intent de coordinar l'acció oficial amb la privada. Varen fixar-se arreu de la ciutat uns cartells de propaganda on s'informava de la relació d'escoles on quedaven places disponibles gratuïtes, fossin nacionals, municipals, del Magisteri Seglar Privat, de l'Obra d'Instrucció Popular...

La votació a favor del dictamen que concretava l'ajut a l'escola privada es feu en la sessió municipal del 24 de novembre del 1935 i el seu resultat fou de 27 vots per 11 en contra. Regionalistes, la CEDA i els tradicionalistes s'arregleraren en la defensa de l'escola privada confessional (encoberta sota la privada "seglar") amb la única oposició dels radicals, singularment Frígola, Bastida i Ulled, que insistien en l'obligatorietat de l'Estat en la responsabilitat educativa i en el respecte al laïcisme constitucional.(22)

Els mestres criticaren la proposta adduint que el pressupost dedicat a subvencionar l'escola privada podia destinar-se a la creació de places a l'escola oficial, abans d'afavorir l'aïllament d'uns infants recollits "caritativament" en escoles de luxe:

"... Aquests infants que ocupen una aula especial dels col·legis de luxe, on han d'entrar-hi per una porta excusada, com si fossin uns contaminats, i on han de rebre la visita de les persones que inspeccionen la seva caritat al servei de l'educació del pobre, i encara suportar la presència de l'alumne de privilegi, exhibit allí, en la sala de la desgràcia, en puniment a una mala conducta, portaran tota la vida una tara a l'ànima que difícilment els induirà a ésser agraits amb llus benefactors..." (23).

Al magisteri oficial tampoc de li escapava que en el fons de la "batalla de l'Escola" s'hi amagaven dos postures ben divergents entorn a la polèmica qüestió de l'escola única i laica. La Lliga semblava decidida a emprendre la batalla de la "llibertat d'ensenyament" protegint l'escola privada i confessional:

"aquesta batalla de l'escola no és altra cosa que la concordança d'esforços de l'Ajuntament de la ciutat amb l'escola privada... tota la política cultural gira entorn d'encabir matrícula i l'estalvi en el Pressupost... els mitjans en que es va a resoldre aquest afer... poden ésser adients per a una capçalera de cartells en un inici de campanya electoral, però als Mestres... no és això le que ens interessa... L'Ajuntament té organitzats uns Grups Escolars en les condicions pedagògiques necessàries i amb un control sobre l'ensenyament... tot el que no sigui prosseguir en aquest camí a nosaltres ens fa l'efecte és equivocar-ho" (24).

"En el fons d'aquest enrenou no hi veiem més que una "batalla d'escoles". Una pugna declarada i oberta entre l'escola oficial laica i l'escola privada més o menys confessional. I si els encarregats de vetllar pel prestigi de l'Escola pública prenen partit a favor d'un dels contendents i no precisament pel que per qüestió de càrrec haurien de defensar, no fa pensar que la "batalla de l'escola pot acabar convertint-se -si no ho és ja- en batalla contra l'escola oficial? " (25).

El Pla Codolà no era una proposta individual. Era una autèntica alternativa de partit que la Lliga aferia en el moment en que les circumstàncies polítiques l'havien situada en el poder municipal.

Manuel Brunet, comentarista de "La Veu de Catalunya", situava correctament el Pla dins una política de rectificació del que havien sigut els ideals republicans del primer bienni i insistia que la Constitució republicana era injusta en no reconèixer el principi de la protecció estatal a tots els ensenyaments de tipus confessional com ho establiren els principis de Dret Internacional Modern. (26)

Però són les paraules d'Enric Maynés les que aporten més claretat sobre la significació de la "Batalla de l'escola". La Lliga per fi tenia facultats per arrodonir amb la pràctica política el seu ideari, defensat de manera apassionada des dels primers debats constitucionals, i que es concretava en el paper subsidiari de l'Estat i altres organismes públics en la funció social de l'ensenyament, delegant aquesta responsabilitat a la iniciativa privada.

Vegem doncs, com a cloenda, la part més significativa de l'article aparegut a "La Veu de Catalunya" en el moment més àlgid de la "Batalla" titolat "La funció municipal en el problema de l'escola"

"El projecte Codolà implica una rectificació de principis i prejudicis que han informat durant molts anys l'actuació del municipi barceloní... Fa molts anys que tot el món... tendeix a estendre l'acció de l'Estat a una sèrie de funcions abans acomplertes, més o menys deficientment per la iniciativa privada... L'Ajuntament ha patit el mateix mal durant molts anys... (s'oblidà) que l'ensenyament primari no és funció municipal i alguns partits polítics feren bandera de propaganda electoral, la creació de nous grups escolars fins absorbir tots els infants... Calia aturar-se en el camí emprès, sense abandonar, però, les altes finalitats de la cultura... Calia, en fi, posar en evidència, que es pot donar ensenyament als infants ... sense necessitat d'invertir prèviament dotzenes de milions en grans Grups Escolars...

Finalment, ... es començarà a portar a la pràctica aquell principi que proclamà el primer Congrés Universitari Català... segons el qual "l'ensenyament és una funció social" que l'Estat i en aquest cas el Municipi ha de regular i controlar, però només suplir quan la iniciativa privada, degudament estimulada sigui insuficient per a satisfer les necessitats col·lectives" (27).

A les eleccions de febrer de 1936 hi jugà, evidentment, un paper important "La Batalla de l'Escola". Enfront de les propostes del Front Popular de retornar a la política educativa del primer bienni republicà, el Front Català d'Ordre exhibia la seva política portada des de l'Ajuntament barceloní d'ajut a l'escola privada que havia permès lluitar contra el dèficit escolar.

Els cartells electorals parlaven de 42.775 nens que assistien a les escoles oficials o subvencionades enfront dels 30.282 de l'any anterior, encara en ple domini esquerrà. La coordinadora del "Magisteri

particular Seglar de Barcelona" publicà notes a la premsa on recordava l'actuació de Codolà en la Comissió de Cultura d'ajut a l'escola privada. (28)

En contraposició, els mestres denunciaven l'actuació de la Lliga en el municipi i li atribuïen la rebaixa de 1.000 pessetes al sou dels mestres consorts, el tancament de les Colònies de Berga, el trencar el torn per a l'ingrés als Grups Escolars i la subvenció de 600.000 pessetes a les escoles privades religioses (29).

El secretari general de la FETE, Enric Arder, en una entrevista, atacava clarament la Lliga d'actuar en contra de l'escola oficial:

"L'orientació general de la seva política cultural ha anat sempre contra l'escola oficial, contra l'escola del poble, contra els mestres nacionals i a favor de l'escola particular especialment la confessional".

Però l'ofensiva manifesta de la Lliga contra l'escola pública no era un fet aïllat. Després de les eleccions del 33, l'aliança de radicals i CEDA havia provocat arreu de l'Estat Espanyol una situació similar que produí un autèntic retrocés en la política educativa: es deturaren les noves edificacions, es suspengueren les incautacions, s'estimulà l'ajut a l'escola privada, àdhuc a la confessional encobert...

IV.2.3.- LA "CONTRABATALLA" DE L'ESCOLA.

Pocs dies després de la victòria del Front Popular, el mes de març, es reunia el Patronat Escolar amb la presència dels Srs. Hurtado Francesc Rossell i Muntaner, Ramon Junyent, Octavi Saltor, Pere

Bosch Gimpera, Rueda i Leonor Serrano, Martí Alpera i Rosa Sensat, i acordava anul·lar totes les subvencions concedides a les escoles confessionals i seglars, per ésser il·legals.

La contraofensiva de l'esquerra acabà definitivament amb l'ajut municipal a l'escola privada. Un dictamen aprovat en la sessió plenària municipal del 30-3-1936 deixava sense efecte els acords anteriors.

Aquest dictamen presentat per Cristià Cortés i rebut pels regionalistes Josep Codolà i Octavi Saltor (30) recollia les indicacions del restablert Patronat i insistia que no és convenient de desviar (l'orientació del Municipi) sinó que cal seguir per la via començada; atés que les possibilitats econòmiques del Municipi són totes necessàries per a enfortir l'obra de les institucions per ell creades i sostingudes. Per no interrompre l'escolaritat dels nois que assistien al les privades amb ajut municipal, es mantenia una subvenció fins a la fi de curs com indemnització (31).

A partir de juliol de 1936 la "Batalla de l'Escola" perdia força i interès davant l'aixecament militar. La lluita per l'escolarització s'emprenia a partir d'uns nous pressupostos elaborats pel Consell de l'Escola Nova Unificada.

IV.3.- LA DEFENSA I ATAC DE L'ESCOLA PÚBLICA EN EL BIENNI NEGRE.

Fou durant el Bienni Negre quan la ciutat de Barcelona visqué un autèntic debat entorn a l'escola pública. La correlació de forces polítiques favorable a les dretes en el si de les institucions oficials permeté que afluís a la superfície una campanya de desprestigi de l'escola pública que, en molts cassos, no tenia altre caire que la revenja contra les orientacions laiques de la primera etapa republicana.

Impulsors i protagonistes de la renovació institucional i metodològica de l'escola, intentaven neutralitzar les insidioses campanyes de desprestigi amb un multitudinari míting "Pro-Escola" celebrat al cinema Kursaal el 4 de març del 1934.

L'acte impulsat per la "Federació d'Agrupacions de Pares d'Alumnes de les Escoles Oficials de Barcelona" i "L'Associació de Mestres Nacionals de Catalunya" era una forma d'intentar presionar perquè l'Estat concedís els medis indispensables per al funcionament escolar correcte, conscients de que l'escola pública no podia subsistir dignament i acomplir la seva funció cívica si li mancava el suport oficial.

La crida a l'acte deia:

"Que el moviment pedagògic actual, requereix que pares i mestres (parlem) de l'Escola i assenyalem el què cal fer per cal que compti abastament amb mitjans per desenvolupar tots els aspectes de l'educació nova i perquè el Mestre, col.locat en un pla de vida econòmica, de vida assegurada, pugui rendir el màxim esforç en el seu treball professional...

Acudir-hi vol dir:

Adhessió a la vida tota dels nostres infants.

Interès per la cultura popular

Cooperació a una Catalunya fonamentada en idealitats pedagògiques.

Germanor entre homes que aspiren a superar-se per l'educació.

... Confiem... que seràs amb nosaltres per a emprendre conjuntament una creuada de cultura" (23)

Presidiren l'acte Joan Delclòs, Marcel·lí Domingo i Pere Blasi. Miquel Arimon, representant de l'Associació de pares dels alumnes de l'escola oficial de Barcelona, explicà la seva participació en nom de "la gent treballadora, menestrala, que té un gran interès per l'escola popular perquè en ella s'eduquen els seus fills" (33).

Joan Forment, en nom de la FETE posà de manifest els problemes dels mestres amb els governants, i afirmà que la sort dels ensenyants anava unida a la dels treballadors.

Josep Figuerola, degà dels Mestres Nacionals de Barcelona, després de celebrar la iniciativa de l'acte passà revista a l'acció escolar dels governs republicans i constatà que després de les esperances que va fer concebre Marcel·lí Domingo "La incuria per les qüestions educatives havia sigut cosa tradicional" (34).

Pere Blasi parlà en nom dels mestres diputats al Parlament català i resaltà com "l'escola és el suport de la democràcia". Intervingueren també Joan Delclòs i Colli Mas, i clogué l'acte l'ex-ministre Marcel·lí Domingo dient:

"... El poble exigeix que se l'ensenyi i els mestres aspiren a una millora professional i econòmica per poder complir millor les exigències del poble. L'Estat té el deure d'atendre les aspiracions conjuntes puix que en règim de democràcia no poden desatendre's els problemes culturals...

L'escola única forma part integrant de l'esperit de la República...

Cal crear escoles, però cal no oblidar que s'han d'instalar decorosament... S'han de crear escoles de quantitat i qualitat..." (35)

Pocs dies després d'aquest míting començaren a vessar-se crítiques contra l'escola nacional. Les autoritats polítiques i els inspectors d'ensenyament semblaven desentendre's de la defensa d l'escola pública, desprestigiada des de la trona, la premsa conservadora... Era el fruit de la nova orientació política del govern. El magisteri i les associacions afins a l'escola pública es veieren obligats a sostenir la defensa que havia d'haver correspos als responsables ministerials. Ja s'havia consumat l'abismal separació entre l'administració i el magisteri tan característica durant el bienni negre:

"Quan en un poble fa vint i més anys que l'Escola nacional està abandonada, que no està tancada però no hi van alumnes i al seu costat creix i viu una Escola d'iniciativa particular i caire confessional, si les autoritats i aquests elements amparen al Mestre i es diuen defensors de l'Escola del poble, s'ha d'estar escamat d'aquestes amistats. Al Mestre potser li congingui, a l'Escola nacional no..." (36)

La deixadesa de les autoritats permetia i tolerava els atacs més grollers contra l'escola oficial a la qual acusaven de les pitjors gosadies:

"Camises roges, punys enlaire i closos, doctrines disolvents, immoralitat del Magisteri, tots els mals i les més pèrfides intencions són agitades i flamejades per tal de comprometre els Mestres i l'Escola..." (37)

Els Mestres vivien aquest ambient tens i ofensiu contra l'escola pública, amb la consciència de que els sectors socials retrògrads ni havien minvat les seves forces ni havien perdut la seva agresivitat contra els ensenyants deslliurats d'actituds servils i "capellanesques":

"Mentre el mestre i l'Escola han estat sota el jou del primer cacic analfabet i han viscut en un estat de misèria que desvetllava la riotada, no pas la commiseració, ha estat tolerada com un pobre ca inofensiu sota la taula del senyor. Ara que s'ha fet més independent i el Mestre fa més de Mestre que de servidor, i l'escola és més l'Escola d'educació que guarderia, mereix altra vegada els penjaments dels que sempre han volgut servir-se'n impossibilitant-la de fer res..." (38)

Les tensions arribaren al màxim pocs dies abans de les eleccions del Front Popular, quan arrel d'una denúncia s'escorcollaren els grups escolars del Patronat en recerca d'armes, municions i explosius; els resultats foren, per descomptat, totalment negatius.

I de nou, eren els mestres els qui havien d'assumir la seva pròpia defensa:

"Cal desprestigiar l'escola nacional. Aquesta és la consigna. Per aconseguir-ho qualsevol procediment sembla bo... L'acte del dis-sabte és una manifestació més de ña posició que prenen determinades persones davant el prestigi cada dia en augment de l'Escola Oficial... L'escola popular no ha estat mai un catau de malfactors. Els mestres no som pistolers ni dinamiters. Això ho sabem prou els qui ordenen els atacs contra nosaltres." (39)

Aquesta rèplica de "El Magisteri Català" a tan absurdes acusacions sortia dies abans de les eleccions que havien de fer possible el re-torn a la coherència amb els principis constitucionals.

CAPÍTOL IV.- L'ESCOLARITZACIÓ A LA CIUTAT DE BARCELONA.

NOTES :

1. M. Pérez Galán, La enseñanza en la Segunda República, pàg 338.
2. Generalitat de Catalunya "L'Ensenyament popular a Catalunya", 1937.
3. "El Magisteri Català", 1934.
4. Dades donades pel president de la Comissió de Cultura, Sr. Codolà a "La Veu de Catalunya", 4-6-1935 en "L'obra de la Comissió Municipal de Cultura".
5. "L'Opinió", 30-1-1934.
6. "La Veu de Catalunya", 18-11-1932.
7. Ajuntament de Barcelona "L'oeuvre d'enseignement de la municipalité".
8. "La Veu de Catalunya", 4-7-1935, "La Batalla de l'Escola"
9. Idem.
10. "El Magisteri Català", 8-6-1933.
11. "L'Opinió", 30-1-1934.

12. "Butlletí Municipal", 1-1-1930.
13. Declaracions del regidor Codolà a "La Veu de Catalunya", 28-6-35.
14. Carles Pi Sunyer, Memorias de un político catalán. La República y la Guerra, pàg. 202-203.
15. "El Magisteri Català", 4-10-1934.
16. Manuel Brunet, "La Veu de Catalunya", 4-6-1935.
17. Declaracions de Codolà a "La Vanguardia" i reproduïdes a "La Veu de Catalunya", 4-6-1935.
18. "La Veu de Catalunya, 6-6-1935, i "El Magisteri Català", 13-6-35.
19. "El Magisteri Català", 11-7-1935.
20. "La Veu de Catalunya", 23-8-1935.
21. "La Veu de Catalunya", 6-9-1935.
22. "La Veu de Catalunya", 4-10-1935, i 15,16-11-1935.
23. "El Magisteri Català", 20-6-1935.
24. "La Batalla de l'Escola", "El Magisteri Català", 26-9-1935.
25. Ramon Boixados, "Batalla d'escoles", "El Magisteri Català" , 10-10-1935.

26. "La Veu de Catalunya", 30-6-1935.
27. E, Maynés, "La funció municipal en el problema de l'escola", "La Veu de Catalunya", 27-9-1935.
28. "La Veu de Catalunya", 9-2-1936.
29. "La Rambla", 7-3-1936.
30. "La Veu de Catalunya", 31-3-1936, 1-4-1936.
31. "Gaseta Municipal de Barcelona", 4-5-1936.
32. "L'acte del diumenge", "El Magisteri Català", 1-3-1934.
33. "El Magisteri Català", 8-3-1934.
34. Idem
35. Idem.
36. "Sistemes de Defensa", "El Magisteri Català", 26-4-1934.
37. "La consigne", "El Magisteri Català", 22-11-1934.
38. "Etzivades", "El Magisteri Català", 9-1-1936.
39. "Intolerable", "El Magisteri Català", 20-2-1936.

EPÍLEG :

LA GUERRA CIVIL: CANVIS EN LES ORIENTACIONS I
ACTUACIÓ DE LA COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT
DE BARCELONA.

La Comissió de Cultura va continuar funcionant amb la mateixa estructura i atribucions que en l'etapa republicana fins a l'any 1939, en que patí la mateixa repressió i desmatelament que la resta d'institucions culturals catalanes.

Reseguir la seva trajectòria en els anys bèl·lics requeria un tractament diferenciador, fet que justifica el final del present estudi a l'any 1936, però, a la vegada, ha semblat útil completar-lo amb una visió breu i aproximada dels canvis que la nova situació política va suposar en l'orientació i realitzacions de la Comissió de Cultura.

La guerra afectà la vida consistorial i modificà la realitat escolar i cultural, amb unes transformacions revolucionàries imposades per les forces populars i facilitades pel bloqueig de les estructures de l'Estat Central en els primers mesos del conflicte.

La Generalitat de Catalunya, a fi de gestionar i organitzar la política educativa decretà la creació del "Consell de l'Escola Nova Unificada", pocs dies després de l'aixecament del mes de juliol (27-7-1936), amb la participació activa de les forces sindicals, FETE i CNT, en el seu si.

El seu objectiu principal era la configuració d'una nova escola, coincident amb el model proposat durant el període republicà de pau i que no havia pogut arribar a assolir-se per les limitacions explícites al llarg d'aquest treball.

L'Ajuntament de Barcelona perdé el seu protagonisme i la política escolar de la ciutat de Barcelona s'integrà en el programa d'acció

del Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), d'abast general català, la Comissió de Cultura, per primera vegada va veure així coordinada la seva actuació amb la de la Generalitat.

Enriqueta Fontquerní i Mariona Ribalta han publicat recentment el resultat del seu estudi "El CENU: L'ensenyament durant la Guerra Civil (1936-1938)" que cobreix un buit important existent fins ara en la historiografia especialitzada.

Segons afirmen les autores, la creació del CENU sols és entenedora des de la perspectiva de canvis en l'estructura de poder producte de la voluntat revolucionària popular.

La dualitat de poder que s'originà a Catalunya entre la Generalitat i les forces socials i polítiques organitzades suposà que l'actuació del Consell de l'Escola Nova Unificada sobrepassés no sols les competències que li atorgava el decret de la seva creació sinó fins i tot el marc legal fixat per la Constitució i l'Estaut.

L'agreujament del dèficit escolar per la supressió de l'escola confessional i l'arribada de nens refugiats de la resta de l'estat exigia mesures urgents entre les quals destacà la política d'incautacions d'edificis i la seva adaptació per a escoles.

Ultra les mesures d'emergència, amb l'elaboració del Pla Genral de l'Ensenyament, el CENU pretenia fonamentar una reforma total educativa, que afegia als pressupostos liberals republicans les aportacions revolucionàries d'experiència soviètica. Però, les desigualtats socials existents xocaven amb els principis político-pedagògics d'un pla concebut per a una societat igualitària i també la guerra havia de dificultar forçosament la seva aplicació pràctica.

La selecció dels docents era un dels elements fonamentals per garantir l'eficàcia de la transformació escolar, qüestió que fou una de les més controvertides durant tota la Guerra Civil, per vàries raons entre elles les tensions sindicals, la inestabilitat en el lloc de treball, les successives movilitzacions, les jubilacions anticipades i les depuracions.

La vida municipal

A partir del 19 de juliol del 1936, l'Ajuntament seguí el seu funcionament normal, però les excepcionals circumstàncies comportaren continus canvis en la seva composició i dificultats per reunir-se en ple regularment.

Pocs dies després de l'aixecament, l'Ajuntament complimentà el decret de la Generalitat que instava a substituir els regidors procedents de llistes de partits no afectes al Front Popular, per altres regidors designats per les forces polítiques integrades en ell. Aquesta fou una de les mesures indicadores de la nova situació. També es suspengueren les vacances reglamentàries de tots els funcionaris públics, segons Ordre Ministerial del Consell de Ministres de la República.

El primer ple consistorial no s'arribà a celebrar fins el 3 de setembre de 1936; la constatació de l'anormalitat en que havia hagut de desenvolupar-se la vida municipal des de la sublevació feixista, interessà la necessitat d'estructurar l'actuació del municipi d'acord amb la profunda transformació social empresa. Segons el decret de la Conselleria de Governació de la Generalitat de Catalunya (21-8-1936), s'establí que tots els òrgans components de l'Ajuntament poguessin delegar llurs funcions en altres de caràcter col·legiat o mixt, on hi tinguessin cabuda les organitzacions ciutadanes i sindicals, inclús en quant al poder executiu.

Les Conselleries Regidories quedaren reduïdes a 7: Hisenda, Governació i Policià Urbana, proveïments, Urbanització i Obres Públiques, Estadística, Política Social i Assistència i Serveis Públics i Cultura.

A mesura que avançava la guerra, calgué assegurar el funcionament municipal, encara que fós mínim. La freqüent inassistència a comissions, juntes, ponències... per les activitats alienes a l'Ajuntament que devien atendre els regidors, motivà mesures expeditives cara a la seva substitució, que podia fer-se immediatament a proposta de l'organització sindical o política a la qual pertanyés.

La Comissió de Govern Municipal, d'acord amb la Llei Municipal de Catalunya de 1934, prenia més força que mai. El 16 de maig del 1938, el Comité Permanent Municipal aprovà el Reglament de Règim Interior de l'Ajuntament de Barcelona, on les funcions del consistori quedaven distribuïdes de nou en Conselleries Regidories, les matèries de les quals es fixaven en la sessió del 19 de maig del mateix any.

La Comissió de Cultura

Després de la reorganització de les Conselleries el mes de setembre de l'any 1936, s'acordà constituir la Comissió d'Ensenyament de l'Ajuntament que recollia les atribucions anteriors de la Comissió de Cultura, l'Assessoria Tècnica i el Patronat Escolar; segons el decret esmentat la Comissió quedà integrada per representant de l'Ajuntament i de les forces sindicals.

La composaven Ricard Altaba i Joan Cordoní Pujolar, en representació Municipal; Victor Colomé Nadal, Rafael Ferrer i Dolors Piera Llobera, com a representants de la UGT; Joan Puig Elias, Ester Antich i Jové Clavet per part de la CNT. N'era president Jaume Serra Hunter.

El mes de juliol de 1937 i a proposta de Joan Puig Elias es reestructurà de nou la Comissió que tornava a denominar-se amb el seu nom anterior, des del mes d'octubre del 1936, i s'introduïren en el seu si ponències especialitzades encamanades a:

- Escoles Primàries i Complementàries - Joan Cordoní.
- Obres i Compres - Josep Muni.
- Colònies i Cantines - Joan Puig Elias.
- Institucions Culturals - Manuel Andreu.
- Matrícules i Inspecció Mèdica - Pere Vinyals.
- Escoles Especials - Jaume Aragó.
- Llegats, Beques i Subvencions - Alexandre Gilabert.

L'aplicació del Reglament de Règim Interior de L'Ajuntament (16-5-38) suposà nous canvis, quedant les ponències distribuïdes de la següent manera:

- Escoles Primèries i Complementàries - Joan Cordoní.
- Obres i Compres - Ramon Junyent
- Colònies, - Dolors Piera.
- Cantines - Pere Vinyals.
- Institucions Culturals - Manuel Andreu
- Matrícules i Inspecció Mèdica - Pere Vinyals.
- Escoles Especials - Jaume Aragó.
- Llegats, beques i subvencions - Segon Martínez.

Segons el mateix Reglament, la Conselleria-Regidoria de Cultura tenia responsabilitats en els àmbits de:

- Escoles Primèries.
- Escoles Especials i Professionals.
- Grups Escolars
- Escoles per a deficients.
- Biblioteques.
- Arxius Històrics.
- Exposicions i Museus.
- Institucions de Cinècies Naturals.
- Banda Municipal.
- Subvencions Culturals.
- Colònies, semicolònies i cantines escolars.
- Parcs per a Infants.
- Escoles de Reforma
- Institucions de Cultura Física.
- Serveis de Cinema escolars.
- Matrícules.

L'obra de la Comissió de Cultura quedà integrada dins els objectius del CENU, no sols per la coincidència d'alguns membres en ambdós organismes, sinó sobretot per la voluntat de l'Ajuntament en donar suport a l'ingent tasca d'assolir l'escolarització total. Aquesta coordinació es concretà en la integració de Joan Puig Elias, secretari del CENU, en la comissió municipal i en la financiació a parts iguals del cost de les obres d'adaptació d'edificis escolars.

La nova comissió, des dels primers dies declarà la seva volença en posar-se al servei de la ciutat a fi de trobar solució al problema escolar que ja tenia plantejat abans del 19 de juliol. Les mesures immediates foren incrementar la disponibilitat de places en els Grups Escolars ja existents i no rebaixar el pressupost d'ensenyament, malgrat les dificultats econòmiques comportades per la guerra.

La canalització de fonts municipals vers l'obra escolaritzadora significà en un primer moment l'avançament dels diners necessaris per endegar i habilitar locals escolars pel immediat curs 1936-1937. Més endavant el finançament va ésser compartit a parts iguals per l'Ajuntament i la Generalitat.

Foren confeccionats diversos projectes pel Sindicat d'Arquitectes de Catalunya, la major part dels quals eren habilitacions d'Edificis incautats. La construcció de nous edificis escolars havia de quedar supeditada a les necessitats de guerra (construcció de refugis, casernes, camps d'instrucció...), a fi de que els ciutadans es percebessin que l'Ajuntament es preocupava de la defensa ciutadana i no oblidava la moral de guerra. Però tampoc es deturaren totalment les construccions escolars; calia donar feina al ram de la construcció i demostrar que l'Ajuntament, en plena guerra, prestava atenció a l'ensenyament i treballava amb perspectives de futur.

A part de la dotació d'edificis, quedava pendent el problema de la contractació i selecció del personal docent, necessari per cobrir els buits que la mobilització o les destitucions suposaren pels grups escolars d'antic funcionament i per proveir les escoles de nova creació.

La Generalitat fou la responsable de la contractació dels mestres, seleccionant amb caràcter interí els candidats presentats per llistes paritàries pels sindicats; s'exigia als candidats una actitud antifeixista i el coneixement de la llengua catalana.

La urgència i la premura en iniciar el curs amb normalitat va implicar la contractació d'ensenyants que no tenien cap títol acadèmic ni havien estat sotmesos a cap prova de capacitació, fet que desvetllà recels entre els professionals que havien accedit a la seva plaça mitjançant un concurs-oposició. Posteriorment aquesta situació intentà corregir-se amb l'obligatorietat d'obtenir un Certificat d'Aptitud Pedagògica per exercir la docència.

Malgrat la integració de l'acció municipal en la tasca del Consell de l'Escola Nova Unificada, subsistiren les diferències entre els mestres de Patronat i la resta, que envejaven les condicions especials d'aquells. Puig Elias encetà un debat de llarga repercussió en el qual qüestionava si els mestres de patronat havien de seguir cobrant la gratificació i proposava la seva dissolució, passant tots els mestres a dependre de la Generalitat, amb el mateix sou. Els regidors d'Esquerra Republicana de Catalunya consideraven que no era potestatiu de la Comissió de Cultura anul·lar un acord ministerial, ja que el decret de concessió tenia una força contractual entre la ciutat i l'administració central i argumentaven també que la supressió del Patronat suposaria la pèrdua de tota intervenció municipal en l'organització de l'ensenyament, en quant a la selecció i control de mestres.

restant-li sols obligacions econòmiques. Recordaven, finalment, la trajectòria del Patronat Escolar, valorada positivament per pedagogs d'arreu d'Espanya i l'estranger i la perturbació que podia causar tal decissió en l'economia dels mestres que havien acòdit a Barcelona atrets per la compensació econòmica. La solució sols podia arribar amb el traspàs total de l'ensenyament a la Generalitat.

L'acord final de la Comissió de Cultura fou que subsistís el règim de Patronat mentre el traspàs de serveis no fós efectiu, que es gestionés a la Generalitat l'establiment d'aquell règim per a les seves escoles i que l'Ajuntament interessés la Generalitat per recaptar del govern de la República l'immediat traspàs de serveis.

Abans de l'inici del curs 1937-38, i davant l'imminent ingrés de nous mestres al Patronat s'encengué de nou la polèmica i es demanà a la Generalitat la formació d'una ponència per reorganitzar el Patronat. Puig Elias formulà la proposta d'estendre progressivament el règim de patronat a tots els mestres de Barcelona i mentre aquesta fita no fós aconseguida havia de paralitzar-se tota futura incorporació. La Comissió de Cultura, tot i reiterant el desig de fer desaparèixer les desigualtats en el si del cos docent, va manifestar-se en el sentit de mantenir l'organització fins aleshores existent.

El paper preponderant i aglutinador que jugaven els directors en cada grup escolar va suscitar la necessitat de crear tribunals que ratificaren o depuraren els directors ja existents, en funció a la seva adscripció a la lluita antifeixista i en nomenaren de nous. El tribunal de concurs-oposició per a directors dels grups escolars i les escoles municipals estaven integrats per tres membres de la Comissió de Cultura, un director i un mestre, i el Cap de l'Inspecció de Primer Ensenyament.

Malgrat els esforços oficials, la vida escolar quotidiana es veié afectada per la guerra, que l'anà impregnant de dramatisme, a mesura que s'acostava el seu fi. El règim de les escoles quedà afectat per la marxa al front dels mestres, els bombardeigs...; per suplir la manca de mestres s'establí un nou horari escolar intensiu i s'agruparen els alumnes més nombrosament. La guerra suposà també la supressió de les vacances i als serveis de colònies, semicolònies i banys de mar.

Els plantejaments pedagògics renovadors anaren mermant des del moment en que el problema prioritari era la supervivència dels edificis i de les persones.

Les deficiències en que es desenvolupava la vida familiar dels alumnes feia més necessari que mai el servei de cantines, però aquestes, per dificultats en els subministres, havien deixat de funcionar des del començament de la guerra. Més tard es creà una Comissió Mixta Generalitat-Ajuntament per reorganitzar el servei, amb la contribució econòmica de l'Estat, en un 50% de les despeses. Mentre aquest ajut no arribava, la Comissió de Cultura establí que es reobrissin aquelles cantines que comptaven amb disponibilitats de queviures, atuellis i demés elements. Així començaren a funcionar les cantines de les escoles La Farigola, Ramon Dull, i Sarrià de l'Ajuntament, i les de les escoles Ferrer i Guàrdia i Ramon Muntaner de la Generalitat.

Per atendre al funcionament de l'obra paraescolar indispensable, l'Ajuntament demanà ajut als organismes i ajuntaments europeus identificats amb la causa antifeixista.

L'Ajuntament es responsabilitzà de la cura dels infants refugiats arribats de Madrid, a través del personal de colònies. Les Conselleries d'Assistència Social i Cultura mantingueren la vida escolar de les Cases de Joventut, on, en la majoria dels casos, la docència es-

tava encaomanada als mestres refugiats als quals se'ls abonava la quantitat de 2.000 ptes anuals pel concepte de casa-habitació.

A finals de l'any 1937, els bombardeigs dins el casa urbà foren freqüents. La Comissió de Cultura demanà als directors i mestres que adoptessin mesures per a la protecció dels alumnes i que exposessin les seves necessitats per complir aquesta finalitat. Moltes escoles quedaren de tal manera afectades que va ésser obligada l'evacuació de l'alumnat, com fou el cas del grup escolar Barceloneta o la malaguanyada Escola del Mar, éssent redistribuïts els seus alumnes en altres centres.

Calia donar seguretat als infants i va proposar-se la creació de refugis a totes les escoles, o bé el seu trasllat a altres zones de la ciutat, o bé la creació de colònies fora de la ciutat, per tal d'evacuar tota la població infantil.

La por als bombardeigs s'agreujava en les escoles properes al port i al Parc de la Ciutadella, pel perill que podia suposar una possible destrucció de les gàbies de les feres. En altres casos, els edificis escolars foren vistos com un refugi pels veïns dels barris de barraques com Can Tunis, que arribaren a destruir part de l'edifici en ocupar-lo per resguard.

Els desperfectes i les deficientes condicions higièniques aconsellaren mesures profilàctiques. S'intensificà l'exigència de la vacunació antitífica als escolars i es reservaren llits a algunes clíniques de la ciutat.

En la pràctica pedagògica de les escoles havia de reflexar-se també la situació bèl·lica. Davant el fet de la guerra es perfilaven dues tendències entre els mestres. L'anarquisme i el republicanisme liberal proposaven una educació cara al futur, basada en l'amor a la llibertat i el pacifisme, que constituïria el fonament de la nova societat, mentre que els mestres d'ideari socialista i comunista intentaren projectar la lluita antifeixista en la vida escolar, amb el lema "l'escolà de cara a la guerra".

En els darrers mesos de la guerra, la desfeta republicana a la resta de l'estat i la concentració de tropes i organismes oficials a Catalunya, afectà els edificis escolars, utilitzats per altres finalitats, com hospitals, casernes, oficines...

Les mesures repressives del feixisme contra les institucions culturals i escolars.

Durant els anys de pau republicans, les organitzacions feixistes ja havien cridat a la violència contra les conquestes autonòmiques i, un cop encetada la guerra civil, l'ús de les armes contra la legalitat es justificà, en part, per la desintegració d'Espanya degut al separatisme.

Aquesta lluita oberta contra el nacionalisme, a part de fonamentar el clima polític del bàndol feixista, justificà moltes de les disposicions legals que anaren promulgant-se des del govern de Burgos, al llarg de la Guerra Civil.

L'absoluta centralització, culminada en el caudillatge de Franco, tingué repercussió en les opressoros estructures administratives i culturals que havien d'acabar amb els avenços republicans.

Coincidint amb la progressiva ocupació del territori català, el govern de Burgos abolí l'Estatut d'Autonomia (5-4-1938) i dos dies després de la presa de Barcelona per les tropes franquistes (28-1-1939) el "Ministerio de Educación Nacional" procedia a suspendre mitjançant una ordre, l'obra cultural de la Generalitat i de l'Ajuntament de Barcelona.

Els edificis, establiments i institucions educatives de la Generalitat, el seu material i documentació, passaven a dependre del ministeri de l'Estat Central, així com els Museus, Biblioteques, Serveis de Belles Arts, conservació de monuments i arxius... Desapareixeren la Universitat Autònoma, els Consells Regionals de Primer i Segon Ensenyament i el Patronat Escolar.

Les raons aduïdes per la Inspecció per justificar totes les mesures repressives radicava en la catalanitat d'aquestes institucions:

"El gran pecado de las escuelas del Patronato, con su joven personal apto, su material abundante, sus instalaciones complementarias y su tono eficiente de trabajo, no está en lo que hizo contra España, sinó en lo que debió hacer y no hizo en su favor. Este es su gran pecado y esto constituye su máxima responsabilidad" (1)

La llengua fou un dels aspectes més especialment controlats. Es prohibí l'ús del català, s'espurgaren les biblioteques escolars, es destruïren els llibres de text i el material pedagògic de llengua nativa.

Ja des dels inicis de la guerra, el govern de Burgos decretà la depuració dels mestres a les zones que les tropes anaven ocupant. La separació definitiva es proposava als ensenyants directament implicats en la militància política d'esquerres, però també als simpatitzants dels partits nacionalistes sense implicació directa en la lluita política se'ls allunyava del seu lloc de treball, éssent traslladats a altres terres.

Sols pogueren continuar exercint la docència aquells que aconseguïren un expedient de rehabilitació professional, confeccionat entre d'altres documents, amb una certificació del Comandant de la Guàrdia Civil local que acredités la seva conducta religiosa, professional i política irreprotxable, i el seu allunyament d'activitats catalanistes, en el cas del nostre país.

La circular signada per José Mª Femán, President de "La Comisión de Cultura y Enseñanza" de la Junta de Burgos, (7-12-1936) adreçada a les comissions depuradores d'Instrucció Pública és prou explícita en la seva intencionalitat:

"Compete a las Comisiones depuradoras proponer la separación inexorable de sus funciones magistrales de cuantos directa o indirectamente han contribuido a sostener o propagar los partidos, idearios o instituciones del llamado Frente Popular. Los individuos que integran estas hordas revolucionarias... son sencillamente los hijos espirituales de catedráticos y profesores que a través de instituciones como la llamada "Libre de Enseñanza" forjaron generaciones increíbles i anárquicas" (2)

Per la significació especial de la capital catalana en el contexte bèl·lic, aquesta fou sotmesa a un règim especial d'ocupació que durà fins a primers del mes d'agost següent, sota responsabilitat del Sr. Eliseo Alvarez Arenas, sots-secretari del Ministeri d'Ordre Públic, que fou substituït el 10 de juliol de 1939 per Wenceslao González Oliveros, primer governador civil de la província.

Les autoritats d'ocupació anomenaren president de la Diputació de Barcelona José Mª Milà i Camps, comte del Montseny, i batlle de la ciutat Miguel Mateu Pla, industrial espanyolista. En la proclama que ambdós signaren arrel del seu nomenament manifestaren:

"El establecimiento de la lengua común a todos los españoles, vínculo de unidad i vehículo de justa comprensión y recíproco auxilio, borrada la tarea demoleadora del supuesto hecho diferencial, hijo espúreo de torcida malicia, que vivió de coacciones y que sólo desgracias acarreó, pero... de esta labor generosa y patriótica no tiene que resentirse el libre uso del catalán que a todos nos es familiar,

el impulso y desarrollo de nuestras instituciones de cultura que al calor del espíritu netamente español que están ya recibiendo, hoy más que nunca deben vivir pujantes, para remediar con su esfuerzo el mal que hicieron con su error..." (3)

El govern franquista designà un nou ajuntament i implantà una nova reglamentació municipal. El català fou foragitat del consistori, prohibit el seu ús de les sessions municipals, de les publicacions, dels rètols... Una ordre del governador civil (28-7-1940) preveia la immediata destitució de tot funcionari que s'expressés en altre idioma que el castellà.

Les modificacions de la vida municipal no acabaren, però, amb la Comissió de Cultura, que sols es veié transformada en Delegació.

La tàctica del franquisme per acabar amb l'obra cultural fou similar a l'empresa per la dictadura primoriverista, amb resultats molt més eficaços degut a la perllongada implantació del règim: el Patronat fou dissolt, l'Assessoria Tècnica desaparegué, però subsistiren les institucions culturals que d'elles depenien, mancades del seu esperit de renovació i catalanització.

La similitud entre les tendències de la primera dictadura es manifestà també en l'obra de colònies. Les Diputacions o Ajuntaments pogueren seguir mantenint-les o subvencionant-les, però la seva organització passà a dependre de les "Delegaciones Nacionales y Provinciales" de les organitzacions juvenils de la FET i de la JONS.

El cop final a les institucions municipals de cultura fou la llei aprovada el 17 de juliol de 1945, que privà definitivament els ajun-

taments de tenir i crear escoles pròpies. L'aleshores Director General de Primer Ensenyament, Sr. Romualdo de Toledo, manifestà a les Corts que:

"La trayectoria del nuevo estado es en el sentido de absorber total, absolutamente, todas las escuelas municipales, en especial, las de las provincias vascongadas y catalanas... por la sencilla razón... que fue precisamente en las escuelas de estas regiones donde más daño se hizo a la unidad de la patria..." (4)

Les conseqüències de l'aplicació d'aquesta llei quedaren deturades per l'actitud de l'alcalde Baró de Terrades que sol·licità la consideració per a les institucions municipals, d'escoles especials, a l'aire lliure, mètodes especials o formació domèstica.

Malgrat les depuracions, la pervivència d'alguns dels ensenyants va permetre mantenir un cert nivell pedagògic i una certa catalanitat en l'escola municipal barcelonina, molts cops, amagats sota el respecte a les pràctiques religioses i emparats sota l'estricta compliment de les normes d'adhessió al nou règim.

La situació de manteniment de les escoles municipals va persistir fins el 18 de maig del 1961, quan un nou delegat de serveis municipals de Cultura, el Sr. Maluquer Cueto, va aconseguir fer aprovar pel consistori l'acord de sol·licitar a l'Estat la creació d'un patronat d'absorció de les escoles municipals, aprovat per una ordre ministerial del 13 del juny següent. Les escoles municipals passaven a dir-se nacionals i a dependre d'un patronat mixte ministeri-municipi, on s'incorporaven a més de l'alcalde, el delegat de Cultura, tres regidors i el secretari de l'Ajuntament, l'Inspector Provincial, un capellà designat pel bisbe, un delegat del Servicio Español del Magisterio, el delegat del Frente de Juventudes, la delegada de la

Sección Femenina, el Visitador de les escoles municipals i un director i una directora dels grups escolars.

L'absorció de les escoles municipals per l'Estat quedà ratificada per la Llei del 23 de desembre de 1965 i el decret del 14 de novembre del 1966, on s'insistia en el caire de "nacionales" de qualsevol escola primària pública.

EPILEG

NOTES :

1. A. Iniesta "Garra marxista en la infancia", citat per Benet a Catalunya sota el règim franquista, pàg. 320.
2. Citat per Benet, pàg. 327.
3. Idem, pag. 235.
4. Citat per Ventalló a Les escoles populars, avui i ahir, pàg. 18.

SINTESI.

PRIMERA SECCIÓ.- LA TRANSICIÓ DE LA MONARQUIA A LA REPÚBLICA.

CAPÍTOL I.- La represa de la normalitat política.

A l'any 1930 el ritme d'aconteixements és ràpid, i molt més per l'activitat desplegada per les forces de l'oposició que no pas pels dos canvis de govern que es succeeixen.

La repressió política dels anys de la Dictadura havia comportat l'ofegament públic dels grups d'oposició, però no havia impedit la seva preparació per convertir-se en els portantveus de l'alternativa republicana.

La proclamació de la II República ha d'entendre's, doncs, com a la única via política possible, tant pel desgast del règim restauracionista, fracassat també en la seva solució de força, com per la coincidència de la majaria de partits polítics actius en demostrar que la solució dels greus problemes del país anava lligada a un canvi de règim.

I des d'aquest punt de partença, els partits de centre i esquerra no dubtaren en desenvolupar un intens activisme des de les acaballes del 1929 fins a la vigília de les eleccions municipals de l'abril del 1931.

El fet més significatiu de l'ambient en que es movia l'oposició és el Pacte de Sant Sebastià. Les reunions que es clausuraren amb els acords insurreccionals començaren el 17 d'agost del 1930.

Junt a les figures més representatives del republicanisme espanyol hi assistiren delegats catalans, en representació d'Acció Catalana, Acció Republicana de Catalunya i Estat Català, els quals aconseguiren dels assistents el compromís de satisfer i donar solució legal a l'autodeterminació de Catalunya, un cop quedés consumat el nou règim.

L'ambient enfervoritzat dels reunits, conscients de la importància històrica d'aquell acte, el sentiment solidari d'uns líders que havien patit la repressió dels anys de la Dictadura i l'encertat enfoc que els representants catalans donaren a la qüestió, justificuen la facilitat -i també en aquest cas, feblesa- amb que la qüestió catalana quedava assumida com una responsabilitat comuna de totes les forces polítiques de l'oposició.

La Lliga Regionalista, no participà en el pacte, no tant per una actitud espectant, sinó perquè, en aquelles circumstàncies, el seu conservadorisme representava una clara aliança de fet amb les forces oligàrquiques. L'accidentalisme en les formes de govern, defensat per Cambó, no podia mantenir-se en una situació política que exigia una presa de posició clara i definida.

El paper que representà el Partit Republicà Radical de Lerroux en aquells dies, com a força decididament antimonàrquica i inclús autonomista -després de la intervenció del seu líder a Sant Sebastià en defensa de l'autonomia catalana - no correspongué amb un triomf electoral considerable a Catalunya. Mentre havia estat el partit que pràcticament monopolitzava la reivindicació d'un règim republicà, pogué reixir en el seu oportunisme, però quan existiren altres forces polítiques d'alternativa republicana, a la seva tàctica li mancà efectivitat.

Entre la resta de partits polítics, el Partit Catalanista Republicà, abans de la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya, assumí la representativitat d'una part de les classes mitges i intel·lectuals. La vàlua dels seus dirigents, Antoni Rovira i Virgili, Macià i Mallaol, ..., fou, sens dubte, influent en les negociacions dutes a terme en el Pacte en favor de Catalunya.

A la conferència de Sants, celebrada el mes de març del 1930, es constituí el partit polític destinat a obtenir el paper hegemònic a Catalunya durant tota la II República. La pluralitat de grups que convergiren en el nou partit i la justa valoració del moment històric que feren els seus dirigents, ens adonen que l'afirmació de catalanisme i republicanisme, junt amb un mínim programa de reformes socials, encertaren a cobrir un buit polític a la Catalunya prerrepublicana. I en el conjunt d'efectes, no s'ha de menysprear la seva atenció en recaptar la confiança d'una classe obrera, tradicionalment apolítica, per la influència de l'anarcosindicalisme.

Altres formacions polítiques, vinculades a les ideologies socialista o comunista, no participaren en les negociacions a nivell estatal, però, tot i participant en campanyes unitàries dins de Catalunya, desplegaron uns programes de transformacions estructurals de la societat.

En el camp del comunisme, la situació internacional, amenaçada per l'avenç del feixisme, i la peculiaritat del nostre context abocaven a un replantejament tàctic, en el qual hi era possible la col·laboració amb les forces d'esquerra burgeses i la influència dins el moviment sindical anarcosindicalista. Com a síntesi d'aquesta situació pot comprendre's la constitució del Bloc Obrer i Camperol, que aplegava els militants del Partit Comunista Català i la Federació Comunista Catalano-Balear.

Mentre que en l'anàlisi dels principals grups influents a Catalunya en l'any 1930, l'espectre de partits no difereix substancialment del compostat en els anys republicans -Lliga i Esquerra Republicana de Catalunya amb els seus aliats-, cal precisar que en el nivell de la participació política de la classe obrera, representada majoritàriament a la CNT, es produïren importants diferències.

L'any 1931, amb el seu vot, la classe obrera col.laborà amb els objectius dels partits republicans, però a mesura que passaren els mesos s'anà desvinculant de la política parlamentària i els interessos electorals dels partits, per adherir-se únicament a la consecució de la revolució social.

Completament al marge de tota l'activitat oposicionista, els intents de normalització política impulsada des de dalt fracassaren estrepitosament. La pèrdua del control dels esdeveniments fou irreversible, alhora que s'evidenciava l'existència d'un contrapoder, representat per l'oposició, solidària des del Pacte de Sant Sebastià.

L'Ajuntament de Barcelona no podia restar al marge d'aquest aire de provisionalitat que marcava tota la vida política oficial.

D'una banda la normalització consistorial que pretengué dur a terme el general Berenguer fou indiscutiblement dubtosa, tant per la composició dels representants municipals -la meitat dels càrrecs es reservaven als majors contribuents- com per la ingerència governamental, concretada en l'elecció del batlle. I de l'altra, els polítics, compromesos en la lluita contra el règim, esmerçaren els seus esforços en la campanya electoral, conscients de la provisionalitat del consistori al qual pertanyien, mercès haver obtingut un nombre considerable de vots en les llunyanes eleccions del 1917.

CAPITOL II.- La tasca de la Comissió de Cultura.

A la Comissió de Cultura, constituïda després de la reorganització consistorial, li pertocava l'inexcusable tasca de reparar els greuges que escoles, institucions i persones havien rebut durant els set anys de Dictadura. Els homes que la integraven, majoritàriament membres de la Lliga, sentiren aquesta responsabilitat reparadora i desplegaron una intensa activitat que contrastava amb la somorta vida consistorial a les sessions del qual la inassistència de la majoria de regidors la fei palesa.

Però, la vida de la Comissió de Cultura revigorí plenament en fer-se de nou càrrec de l'Assessoria Tècnica el seu cap Manuel Ainaud, un dels funcionaris municipals depurats per Primo de Rivera.

Una de les principals preocupacions dels membres de la Comissió fou sol·licitar del govern l'anul·lació dels decrets que havien prohibit la utilització de la llengua catalana a l'escola. El propi Director General de Primer Ensenyament declarà que en els primers graus escolars era del tot aconsellable l'ús de la llengua materna.

Les reparacions en favor de la catalanització anaren acompanyades del restabliment de celebracions de caire catalanista, de suspensió dels organismes de control que pesaven sobre determinades escoles i de restitució a les biblioteques escolars dels llibres censurats durant la Dictadura.

El Patronat Escolar havia sigut també dissolt sota acusacions d'instigació al separatisme i fou el ministre liberal Elías Tormo qui autoritzà de nou el règim de patronat per als dos grups escolars, Baixeras i La Farigola.

Però, al restabliment legal del patronat, tal com havia estat abans de la suspensió, cal afegir-hi l'estímul que rebé el municipi, en ésser autoritzat per ampliar el radi d'acció del Patronat als grups escolars que estaven a punt de inaugurar-se.

Si és inevitable preguntar-se fins a quin punt fou interessada aquesta mesura -en el sentit de deslliurar l'Estat de les seves obligacions econòmiques, en descarregar-les damunt el municipi-, el fet és que el restabliment, en si mateix, fou positiu i serví per donar empenya a la Comissió de Cultura que, amb el seu afany realitzador, es destacava de la resta de comissions municipals, atrapades per la rutina o el desencís.

En aquests mesos de transició el tema escolar saltà a la palestra pública, recuperant espai a diaris i revistes de manera semblant als anys immediats a la creació de la Comissió de Cultura.

I en aquest ambient, polèmic, les contradiccions no deixaven d'ésser evidents: propaganda municipal en pro de l'escola pública i manca de places escolars per cobrir les demandes populars; reaccions diverses emanades d'un mateix règim monàrquic... Si bé algunes veus es decantaren vers una actitud pessimista, no és menys cert que ja s'expressaven opinions per a les quals la potenciació de l'acció municipal havia de contribuir a una nova estructuració del sistema escolar, en un emmarcament pressumiblement distint.

En mig d'un tens moment polític general, en mig d'un ric ambient d'opinió entorn l'escola i en plena campanya electoral per les municipals, el dia 29 de març del 1931 s'inauguraven a la ciutat de Barcelona 11 grups escolars, que havien de suposar 16.000 places escolars dependents del Patronat.

S'havia aconseguit enllestir quatre grups escolars, Pere Vila, Ramon Lull, Milà i Fontanals i Lluís Vives, projectats per l'arquitecte Josep Goday a partir del Pla General d'Edificis Escolars de l'any 1917, però s'havien també agilitzat tràmits, recuperat edificis, realitzat adaptacions i ampliacions, a fi de dotar la Comissió i el Patronat d'un sentit no únicament experimental, com havia sigut en anys anteriors, sinó d'un servei municipal eficaç per a la resolució de la problemàtica escolar. La qualitat de l'ensenyament quedà garantida des del moment en que el Patronat Escolar feu una tria encertada de mestres i els preparà per exercir la seva funció des d'una òptica renovadora.

La propaganda que el propi ajuntament edità amb motiu de la inauguració dels grups escolars ens apropa al peculiar ambient d'aquell 29 de març. Diaris, revistes especialitzades, entitats i institucions donaren la seva valoració i interpretació a les inauguracions.

I la pugna establerta entre Lliga Regionalista i Acció Catalana a fi de capitalitzar en propi favor l'obra escolar del municipi ens retorna a l'inici d'aquesta exposició, on es parlava de la peculiaritat de l'any 1930 i de l'activitat dels partits polítics immersos en aquells dies en una dura lluita electoral.

SEGONA SECCIÓ.- MARC POLÍTIC I EDUCATIU DE LA CATALUNYA REPUBLICANA

CAPÍTOL I.- L'adveniment de la República.

La proclamació de la II República a l'Estat Espanyol com a conseqüència d'uns resultats electorals municipals és un fet ben conegut, però en produir-se un canvi de règim en aquestes circumstàncies cal afromyar l'anàlisi de la lluita electoral, concretada en uns programes en un sentit més ampli que el del marc estrictament municipal.

Des de les dretes fins les esquerres, les eleccions foren plantejades, per tant, dins un emmarcament polític que ultrapassava el purament local.

La facilitat amb que un règim succeí a un altre demana una explicació no únicament basada en la feblesa de la monarquia restauracionista, sinó connectada amb la situació real del país i la voluntat de les forces de l'oposició, que havia quedat ben explicitada amb els esdeveniments de l'any 1930.

A la ciutat de Barcelona, l'elector no havia de triar splament entre els partidaris de la continuïtat i els partidaris del canvi, sinó que tenien davant seu una variadíssima gradació de parbits, a dreta i esquerra.

La Lliga Regionalsita ofería als electors garanties d'ordre i continuïtat, i es perfilava com grup indispensable, per la seva trajectòria anterior, en la resolució de la qüestió autonòmica.

Les intervencions del seu líder Cambó, avantposant Catalunya al plet monarquia-república no aconseguiren restar força als grups decidits al canvi, sobretot perquè l'accidentalisme predicat en quant a les formes de govern, entrava en contradicció amb la seva aliança amb els maurins i la seva participació en el gabinet de l'almirall Aznar.

Mentre que la Lliga amb els seus aliats representava de manera bastant clara el bloc conservador, en el camp dels partidaris de la República, les opcions eren més diversificades, fet que, en aquesta ocasió, no debilità les possibilitats de victòria.

El Partit Catalanista Republicà pot ser considerat compost pels seus hereus dels corrents noucentistes, propagadors de l'ideari d'una Catalunya lliure, autònoma, liberal, culta i cosmopolita. Es sentien tan allunyats del reaccionarisme com de les crides revolucionàries i no dubtaren en polemitzar amb la Lliga, durant tota la campanya electoral, sobre les realitzacions culturals del municipi; uns i altres s'atribuïren la paternitat dels grups escolars inaugurats en aquells dies.

Els respectius atacs, centrats en afers certament polititzables però no purament polítics, contribuïren, en certa manera, a restar vots a ambdós partits, en no arribar a centrar-se bàsicament en el sentir plebicitari de les eleccions.

Entre el conservadurisme de la Lliga i els grups de l'esquerra reformista, republicana i catalanista es pot trobar l'espai polític reservat al Partit Republicà Radical i els seus aliats (radicals-socialistes, Derecha Liberal Republicana, Agrupación Socialista de Barcelona, Federación Local de grupos socialistas, UGT i altres nuclis del vell federalisme).

La "república" fou, en definitiva, el seu programa; ja que les propostes socials eren quasi inexistentes i en quant a la qüestió autonòmica, assumida per Lerroix en el Pacte de Sant Sebastià per interessos més aviat tàctics, era tractada des d'un punt de mira secundari i, en alguns casos, menyspreada.

Els atacs sistemàtics del Partit Republicà Radical, peça clau en la coalició, a la Lliga Regionalista, des d'anys enrera, havien comportat uns vicis en el partit, que no fou capaç d'adaptar-se a les necessitats de Catalunya a l'any 1931.

Els interessos de la petita burgesia catalana i part de les classes treballadores quedaren representats en la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya i Unió Socialista de Catalunya. Representants de grups dispersos del republicanisme català copsaren l'oportunitat de gestació i confluència en un partit que afrontés la campanya electoral amb unes perspectives immediates: la República, la qüestió nacional i la problemàtica social.

Esquerra Republicana de Catalunya nasqué pocs dies abans de la data fixada per les municipals, amb totes les desavantatges que això suposava, improvisació dels candidats, manca d'instruments de propaganda, problemes de finançament... però tingué l'avantatge d'arreglar a les seves files a personatges conegudíssims per la seva anterior trajectòria política.

Els socialistes catalans prestaren el seu suport a ERC i aquesta primera aliança aconseguí prolongar-se durant els següents anys, sense que suposés obstacles per a que la Unió Socialista de Catalunya mantingués la seva postura crítica davant Esquerra Republicana de Catalunya.

En el procés de reorganització del panorama polític català durant l'any 1930 també hi jugaren un paper significatiu els comunistes que, amb la formació del Bloç Obrer i Camperol, havien contribuït a cohesionar les tendències en el si del comunisme.

En la propaganda electoral del Bloc Obrer i Camperol, la problemàtica social -entre ella hi pren especial importància l'ensenyament- fou abordada amb més extensió que no pas ho feren les altres candidatures, mentre que el caire plebicitari del sufragi fou plantejat de manera secundària.

Aquests fets no són d'extranyar, doncs els comunistes, conscients de la distància que els separava del triomf, plantejaren la campanya com una possibilitat de donar a conèixer un programa i tantejar la seva incidència numèrica.

Els resultats, imprevistos sols fins a cert punt, donaren la victòria a Esquerra Republicana de Catalunya, seguida a considerable distància per la Lliga, el Partit Republicà Radical i el Partit Català Republicà. El Bloc Obrer i Camperol i el Partit Comunista d'Espanya aconseguiren uns resultats simbòlics.

Un sistema electoral majoritari traduí el nombre de vots en una composició consistorial formada per 22 regidors d'ERC, 12 de la Lliga Regionalista, 10 del Partit Republicà Radical, ultra 6 regidors corresponents a tendències minoritàries.

De forma semblant a com s'anaren desenvolupant els esdeveniments en altres indrets d'Espanya, l'edifici del consistori barceloní fou el primer lloc de la ciutat on onejà una bandera republicana.

Les ràpides intervencions de Lluís Companys i Francesc Macià junt amb l'esclat popular, en augment a mesura que s'anaven coneixent resultats electorals similars de les altres contrades, comportaren un ràpid traspàs de poders de les antigues autoritats a les noves.

I mentre que, amb l'arribada de tres membres del govern provisional de la República a Barcelona per atemperar la decidida proclamació de la República catalana per Macià, s'iniciava un període de provisionalitat en la vida política catalana, a l'espera d'un Estatut; a l'ajuntament volia significar-se la normalitat i alhora el canvi.

El mateix dia 14 d'abril, es celebrà la sessió municipal constituent, en la qual resultà elegit batlle el doctor Jaume Aiguader. L'eufòria del moment tampoc privà els nous regidors de fer declaracions programàtiques que posaven els fonaments per bastir una nova etapa en la vida municipal.

CAPITOL II.- Les orientacions culturals i escolars del règim republicà.

Amb la proclamació de la II República semblava per fi aconseguit el desig d'una part important del país de dotar l'Estat d'uns instruments que fessin possible l'adequació dels aparells estatals als models de les democràcies liberals europees.

Les pervivències de l'Antic Règim, concretades en una aligarquia terratinent i una institució eclesial influent, no podien desarrelar-se sinó es concebia un canvi estructural en profunditat. El gran desafiament dels responsables del nou règim no solament havia d'afrontar la liquidació de les restes semifeudals, sinó que havia de satisfer les necessitats socials de les classes populars.

Dins aquest emmarcament, prenent les paraules d'Azaña com a prototipus del que s'ha vingut dient la "república d'intel·lectuals" i com a bon deixeble de la filosofia krausista, una de les espanyes a les que s'havia de lliberar era l'escolar.

L'escola, per tant, instrument bàsic per a la transmissió d'uns valors ideològics i com a forjadora dels futurs protagonistes de la història, havia d'esdevenir un dels blancs més immediats de les reformes republicanes.

El model d'escola que proclamà la Constitució Republicana fou el de l'escola estatal, gratuïta i obligatòria, laica i renovadora, principis tots ells derivats de la filosofia que inspirava el primer govern republicà.

La concreció d'aquesta inaplaçable renovació del sistema escolar fou encomanada a Marcel·lí Domingo, primer ministre d'Instrucció Pública, el qual s'adonà de la transcendència política de la seva tasca. Amb l'aprovació del Pla Quinquenal i els reajustos pressupostaris adients es pretenia acabar totalment amb la manca de places escolars públiques.

Però la preferència en resoldre la qüestió quantitativa no serví per escatimar les transformacions qualitatives, per a les quals la renovació de la professió del magisteri era essencial. Des del nou Pla d'estudis pels mestres, conegut per Pla Professional, des de la revitalització del "Museo Pedagógico", fins als intents globalitzadors de culturalitzar el país, entre altres coses, són fites indispensables a recordar en qualsevol balanç que es pretengui fer de l'obra cultural i escolar republicana.

Prefigurant allò que ja havia d'esdevenir un fet crònic en tots els anys republicans, Marcel·lí Domingo fou substituït per Fernando de los Ríos, als vuit mesos del seu nomenament.

L'assessorament que exercí el socialista Lorenzo Luzuriaga en el Ministeri d'Instrucció Pública es notà especialment en aquesta nova etapa ministerial, durant la qual es redactà l'avantprojecte de la Llei de Bases per a la Reforma de la 1^a i 2ª Ensenyança i es modificà el caràcter dels òrgans d'inspecció, en deslliurar-los de la seva vessant excessivament burocràtica.

El favorable impuls que escoles i mestres reberen en el bienni 1931-1933 es veié deturat i contraatacat en els dos anys següents, quan la CEDA aconseguí detentar una força considerable al Parlament i al govern. La regressió en els avenços anà estretament lligada amb les campanyes i actuacions de les forces reaccionàries, decidides a lluitar batalla a fi de recuperar la seva posició privilegiada.

La política accelerada de construccions escolars quedà frenada, alhora que els ordes religiosos recuperaven bens i centres, els pressupostos del Ministeri d'Instrucció Pública disminuïen i els mestres sentien bloquejades les mesures encaminades a millorar la seva situació laboral i professional, quedant inclús sotmesos a un control ideològic.

L'ofensiva legislativa contra les orientacions dels primers anys de la República fou paral·lela a un clima de fortes tensions socials que desembocaren en una extremada polarització política. En plantejar-se unes noves eleccions legislatives pel febrer del 1936, l'existència de dos bàndols clarament delimitats fou inevitable. Les dretes, aglutinades entorn a la CEDA signaren un pacte electoral, mentre que les esquerres ho feien entorn al Front Popular.

La propaganda electoral del Front Popular d'Esquerrres donava especial importància a les qüestions educatives i advocava un esperit de recuperació dels ideals del primer bienni.

Marcel·lí Domingo, després de l'esclatant triomf de les esquerres, ocupà de nou la cartera ministerial del Ministeri d'Instrucció Pública, recaptant la col·laboració de Josep Coll i Mas, degà dels mestres nacionals de Catalunya, per al càrrec de Director General d'Ensenyament Primari, nomenament que prenia tot un caràcter de desagraïvi a les ofenses rebudes pels mestres en general i Catalunya en particular en els darrers anys.

Els pocs mesos que transcorregueren entre l'arribada del nou govern i l'aixecament feixista del 18 de juliol foren suficients per recuperar tots els estímuls i esperances amb que s'havia començat al 1931; però, amb l'excepció de Catalunya, que visqué un període de tranquil·litat, l'empitjorament de la situació social enterbolí la continuïtat indispensable per afrontar la reforma escolar del país en profunditat.

CAPITOL III.- La República i la Laicització de l'escola.

Una de les fites clàssiques de les revolucions burgeses arreu d'Europa en el segle XIX fou la desvinculació de l'Església de les esferes del poder. A l'Estat espanyol, per les seves peculiaritats socio-econòmiques, aquest objectiu no pogué escometre's de manera frontal i sistemàtica fins a ple segle XX, en els anys de la II República.

Amb la secularització de l'Estat, el nou règim pretenia accedir al control de l'església i a la limitació del seu poder. Segons l'article 26 de la Constitució les confessions religioses quedaven sotmeses a la jurisdicció civil, el pressupost estatal destinat al clergat s'anul·lava, mentre que els ordes religiosos quedaven excluits de tota activitat comercial, industrial i educativa.

Conseqüentment amb aquest manament constitucional, el sistema escolar havia de quedar radicalment modificat; ultra la proliferació d'escoles regentades per religiosos, era innegable la influència ideològica de l'església en la quasi totalitat de la xarxa escolar.

Assumir el principi de l'escola laica-neutra, si bé havia de donar satisfacció a una part de la societat, no podia, però, esperar-se que provoqués una reacció positiva en certs sectors socials, els quals havien consentit en convertir-se en objectes de la pefsuasió exercida per l'església.

Des del moment en que sortiren els primers decrets i circulars publicats pel govern provisional de la República, suprimint l'obligatorietat de l'ensenyament religiós, fins a l'aprovació de l'article 48 de la Constitució que proclamava l'escola laica, l'actitud defensiva i ofensiva dels grups reaccionaris no deixà de provocar aspres polèmiques i coaccions violentes.

La Llei de Congregacions Religioses del 1932 regulava les activitats dels ordes religiosos. A partir de la seva aprovació havia d'empendre's la substitució de les escoles religioses per escoles estatals.

La vastitud del problema no era únicament d'ordre ideològic. Segons càlculs de l'època, calia reordenar una població escolar de 500.000 nens en el nivell primari i 27.000 en el secundari.

Cada municipi tenia la responsabilitat de crear una Comissió Mixta, a fi d'elaborar els càlculs de necessitats de locals i mestres, a partir de la substitució, i vetllar pel compliment de la llei.

Malgrat el tramat legal estigués a punt per afrontar la substitució, la seva aplicació fou lenta i entorpida. En poques ciutats d'Espanya arribaren tan sols a constituir-se les Comissions Mixtes i encara fou més reduït el nombre d'aquelles que aconseguiren endegar la substitució.

Barcelona fou una d'aquestes excepcions, en apropiar-se el Patronat Escolar de l'Ajuntament dels edificis escolars regentats pels jesuïtes. Damunt aquest orde no sols hi pesava la prohibició d'exercir l'ensenyament, sinó la seva dissolució com a comunitat religiosa, en considerar-se anticonstitucional el vot que els obligava a una obediència directa al papat.

El caràcter exemplificador de l'actuació del municipi de Barcelona es traduí amb la reconversió de les escoles jesuítiques en uns grups escolars públics, modèlics pel seu alt nivell pedagògic.

La substitució, ja difícil per si mateixa, es veié definitivament deturada en produir-se l'arribada de les dretes al poder, que vetllaren per salvaguardar els privilegis de l'església.

A partir de les eleccions del novembre del 1933, s'ajornà "sine die" la substitució dels ordes religiosos. Dita mesura no havia de provocar gran sorpresa, donada la lentitud amb que havien anat funcionant els organismes legals previstos per fer efectius els preceptes constitucionals.

Únicament a les ciutats que com a Barcelona s'havien donat passos molt concrets per a la reconversió de les escoles religioses, la disposició governamental fou replicada pels sectors afectats. La labor laicitzadora fou reempresa de nou amb l'arribada de Marcel·lí Domingo al ministeri, a l'any 1936. Els Inspectors d'Ensenyament, en les seves visites a les localitats, anaven estimulants les inèrcies.

L'ambient enterbolit dels mesos precedents a la Guerra Civil es feu notar també en la labor laicitzadora; diverses situacions d'enfrontaments presagiaven els atacs feixistes i les futures mesures revolucionàries.

CAPITOL IV.- Els partits polítics catalans i les alternatives culturals.

A la Catalunya republicana les dues grans forces polítiques entorn a les quals s'estructurà el sistema d'aliances foren Esquerra Republicana de Catalunya i Lliga Regionalista/Catalana, com a representatives del que en podriem dir bloc progressista i bloc conservador. Es difícil trobar uns equivalents semblants a la resta de l'Estat doncs la qüestió autonòmica, entre altres raons, ha donat sempre a les forces polítiques catalanes unes peculiaritats de pensament i acció.

Davant la inexistència d'uns programes de partit ben explicitats en els aspectes culturals i escolars, fou la pràctica allò que anà obligant als partits a prendre postures definides respecte als temes candents del moment.

La Lliga Regionalista/Catalana exercí el paper d'oposició a Catalunya enfront Esquerra Republicana de Catalunya i socialistes, tant en aquelles qüestions en que la coincidència entre el partit hegemònic i el govern central era evident -laïcisme i responsabilitat estatal de l'ensenyament- com en aquelles més específicament pròpies, en acusar sobretot ERC de feblesa en la lluita per la catalanització.

La llibertat d'ensenyament -o defensa de l'escola privada- i el respecte a la consciència -o confessionalitat escolar- foren els dos punts claus a partir dels quals s'articularen tots els debats i discussions de la Lliga amb Esquerra Republicana de Catalunya i els seus aliats.

La Lliga, argumentant el controvertit principi de la llibertat d'ensenyament, es manifestà sempre contrària a l'escola única, en considerar aquesta com el major perill per a la dissolució social i proclamadora del domini de l'Estat, en detriment de la llibertat de les famílies.

Intimament relacionat amb aquest aspecte, la Lliga advocà, especialment a partir de la seva reestructuració del 1933, el dret de que els infants rebessin ensenyament religiós a les escoles; les seves argumentacions morals es basaven en el sentit que l'Estat pretenia la usurpació d'una de les funcions naturals de l'Església.

Esquerra Republicana de Catalunya inicià la seva tasca de govern mancada totalment d'unes línies programàtiques consolidades i experimentades. Per afrontar aquest buit, el juny del mateix 1931, elaborà un programa de partit el qual, en els aspectes educatius, enllaça amb l'ideari de les tendències del republicanisme espanyol. La responsabilitat escolar en matèria educativa és inqüestionable, a la vegada que es defineix l'escola com a medi idoni per conformar una societat democràtica, és a dir, justa i igualitària.

La neutralitat escolar, la gratuïtat, l'obligatorietat del nivell primari i el dret de tots els individus en accedir als més alts graus culturals acaben d'arrodonir les línies mestres d'ERC en política educativa, sense que quedin explicitats importants aspectes o s'omiteixen d'altres, com l'alternativa de finançament al seu projectes escolar.

Altres interrogants queden plantejats en analitzar la pràctica i les declaracions públiques dels dirigents d'ERC. En un altre ordre, fins a quin punt l'escola podia contribuir a paliar les desigualtats de classe?

Una vegada més, la inestabilitat i curta durada de la República impossibiliten les respostes i donen únicament lloc a hipòtesis.

Socialistes i comunistes criticaren Esquerra Republicana de Catalunya, acusant el caràcter burgès de les seves realitzacions, però la Unió Socialista de Catalunya, a la pràctica actuà quasi sempre en aliança amb el grup hegemònic, mentre que els comunistes quedaren al marge dels llocs de poder, pel seu poc pes numèric.

En les qüestions educatives, malgrat la ruptura dels socialistes catalans amb el PSOE, hi hagué coincidències en tots aquells principis definits en el Congrés Extraordinari del PSOE del juliol del 1931: escola única, sostinguda per l'Estat, unificació del Primer i el Segon Ensenyament, laïcisme i ensenyament obligatori i gratuït fins als 16 anys. La defensa de la professionalització del magisteri anà acompanyada de la lluita per impulsar el moviment sindical dels ensenyants, a través de la FETE.

Els comunistes recolliren la influència de la III Internacional, que estimulava la lluita contra l'escola classista, pròpia del món capitalista. El "Programa Municipal del partit de classe" elaborat pel Bloc Obrer i Camperol a l'abril del 1931, donava una singular importància a les qüestions educatives i oferia uns nivells de concreció superiors als que donaven altres partits.

L'ideari educatiu-formatiu dels anarquistes rebutjava, per principi, tot sistema escolar emanat de l'Estat, pels mecanismes de control que aquest automàticament genera. La seva alternativa es concretava en la proliferació de centres vinculats a la vida comunitària i dependents d'organismes municipals o entitats populars.

CAPITOL V.- La nova realitat de Catalunya. El fet autonòmic.

Una de les qüestions prioritàries que havia de plantejar-se el govern provisional de la República era trobar una fórmula adequada per les aspiracions autonòmiques de Catalunya. El compromís arrencava del Pacte de Sant Sebastià, en el qual les reticències dels partits estatals foren salvades per la fermesa dels polítics catalans i per la tàctica conciliadora de Marcel·lí Domingo.

Però, instal·lat el govern provisional en el poder, les facilitats cediren el pas a les dificultats, en fer-se sentir l'oposició de sectors significatius de les Corts espanyoles. Amb les vicissituds que comportà l'aprovació d'un estatut d'autonomia per a Catalunya es feu palesa una profunda divisió entre les aspiracions de Catalunya i l'actitud dels sectors espanyolistes.

El primer estatut, conegut per Estatut de Núria, elaborat per diputats catalans i plebiscitat positivament amb absoluta majoria, partia de la consideració de la sobirania de Catalunya, a partir de la que es pactaven amb l'Estat Central les respectives atribucions.

Segons l'article 13 d'aquest estatut, la Generalitat era l'òrgan legislatiu i executor de les funcions educatives en tots els seus graus.

Un cop la Constitució espanyola definí l'Estat de manera integral i no federal, les modificacions a l'Estatut de Núria eren inevitables. Negada la sobirania de la nació catalana, l'Estat central es convertia en el responsable de la delegació d'atribucions i la qüestió educativa, en l'Estatut definitiu aprovat l'any 1932, passava a ser una funció compartida per l'Estat i la Generalitat.

Els mesos en que el tema català estigué a les Corts i al carrer serviren per coheccionar tots els partits polítics catalans decidits a defensar fins el màxim l'esperit de l'Estatut de Núria, però serviren també per a que el conjunt de partits de l'Estat prengessin una postura clara respecte al fet català.

La redacció definitiva de l'Estatut es votà el 9 de setembre del 1932. Les forces polítiques catalanes valoraren positivament la seva aprovació, la qual en alguns moments, havia arribat a semblar impossible, però les dificultats es plantejaren en intentar aplicar les atribucions autonòmiques, per l'excessiva lentitud en el traspàs de serveis i recursos.

La principal contradicció en la fórmula final estatutària, en el nivell educatiu, consistia en l'atorgació legal de dos sistemes escolars a Catalunya, un sostingut per l'Estat i l'altra per la Generalitat, amb les escoles que els seus recursos li permetessin crear.

En el cas de la ciutat de Barcelona la situació encara esdevenia més complexe, pel fet de existir unes escoles de total dependència municipal, a través del Patronat Escolar, tant per la seva creació, manteniment i gestió.

La superació d'aquesta greu contradicció no arribà mai a aconseguir-se, malgrat els intents unificadors dels Consells Regionals, que actuaren sempre sotmesos a un marc polític inestable.

L'actitud dels mestres davant aquesta situació de dualitat escolar fou bastant clara. Exceptuant les reticències dels sectors vinculats als corrents espanyolistes que defensaven incondicionalment el seu

status de funcionaris de l'Estat Central, la part més significativa del magisteri català, per la seva postura clara en favor de la renovació i millora del sistema escolar, no dubtà en manifestar els seus neguits i temences des del moment en que es començà a discutir l'estatut a les Corts republicanes.

Els mestres catalans, des de feia molts anys, s'havien manifestat a favor de l'autonomia escolar i no amagaren la seva desil.lusió en conèixer el text definitiu de l'Estatut. Les seves pors, malhauradament, foren confirmades per la pràctica en els anys successius.

Mentre la Generalitat no podia emprendre una ràpida i efectiva política de construccions escolars, per manca de recursos, l'Estat abandonava pràcticament el millorament de les escoles existents.

I el Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona, únicament a aquesta ciutat, es manifestava com l'entitat realment decidida i capacitada per empènyer la difícil tasca de l'escolarització total i la renovació escolar.

CAPITOL VI.- La gestió educativa en la Catalunya republicana.

Els desequilibris regionals característics a l'Estat espanyol des de les acaballes del segle XIX i que s'accentuaren en les primeres dècades del segle XX s'havien concretat a Catalunya, entre altres coses, en unes clares reivindicacions a favor d'una escola pròpia, renovadora pels continguts i adequada a les necessitats econòmiques.

Aquesta actitud havia de xocar amb l'Estat restauracionista, pel contrast amb el seu interès en mantenir uns valors tradicionals decimonònics en l'estructura escolar.

Les realitzacions culturals de la Mancomunitat foren un model del que se'n podria dir l'alternativa cultural catalana a l'uniformisme estatal. No és estrany, doncs, que durant la República, la Generalitat manifesti clarament una continuïtat amb les realitzacions culturals i escolars anteriors.

Conformada la Generalitat com instrument de govern de Catalunya, la seva pràctica permeté posar en marxa una infraestructura a desenvolupar plenament un cop s'aprovés l'Estatut.

Les funcions del Consell acollien tots els aspectes relacionats amb l'ensenyament i la cultura, des de la Universitat fins l'ensenyament primari, els serveis de biblioteques, belles arts, conservació de patrimoni, arxius...

Integraren el consell, sota la presidència de Ventura Gassol, les personalitats més destacades del món cultural i escolar, de forma semblant a com havia fet Enric Prat de la Riba en el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat.

Després de la formació del Parlament Català, la primera tasca que aquest desenvolupà fou l'aprovació de l'Estatut Interior de Catalunya, que reglamentava en l'article 11 totes les qüestions referides a l'ensenyament. La similitud entre els principis que inspiraren la redacció de l'article i els principis reflexats en la constitució espanyola és evident, d'ací n'hagueren de sortir les primeres discrepàncies serioses de la Lliga, en no poder compartir la mateixa filosofia que inspirava ERC i els socialistes.

La Generalitat, com ja s'ha dit abastament, incapacitada per dotar Catalunya de les escoles necessàries, s'abocà a una política de realitzacions per a les quals o bé ja existia una infraestructura preparada des dels dies de la Mancomunitat o bé permetia un règim de col·laboració econòmica amb altres organismes públics, especialment municipis, o bé feia referència a camps no coberts per altres institucions.

Una de les fites que la Generalitat havia de fer més pròpia era la catalanització, que devia abastar tota la vida social i per a la qual l'escola esdevenia un instrument primordial.

Si bé el Decret de la Llengua, publicat per Marcel·lí D'Àngelo, no satisfecia plenament les aspiracions del catalanisme fou l'eina indispensable, des dels primers dies republicans, per portar a terme la catalanització escolar.

La preparació adequada dels ensenyants fou l'objectiu prioritari i a través del Comité de la Llengua, la Generalitat potencià tot tipus de mitjans per facilitar la seva col·laboració en l'obra catalanitzadora.

Les escoles d'Estiu organitzades també per la Generalitat des del mateix estiu del 1931 contribuïren a la tasca d'adequació i preparació dels mestres a les exigències d'una escola, emmarcada en una Catalunya republicana i autònoma. Els temes desenvolupats cada any a les Escoles d'Estiu no són aliens al seguiment que pot fer-se de l'evolució de les necessitats del magisteri i les fluctuacions polítiques.

Però, ni el Consell de Cultura ni el Parlament Català pogueren aportar cap solució al problema de la dualitat escolar. Calgué esperar la

sortida dels decrets del govern republicà pels quals es creaven els Consells Regionals de 1er i 2^{on} ensenyament per albirar algunes llums que permetessin trobar una fórmula, sinó perfecta, almenys tendent a reduir distàncies entre els dos tipus d'escola.

Els Consells, en règim de Patronat estaven compostats per membres del ministeri, la Generalitat i els municipis i havien d'encarregar-se d'elaborar un reglament que permetés estructurar d'una forma comuna l'ensenyament de Catalunya.

L'enfarfagament burocràtic, la lentitud en les discussions i la seva curta vida sumergiren els Consells ben aviat en l'oblit de la funció per la qual havien sigut creats, sense pretendre per això devaluar l'acció d'algunes ponències, encapçalades per pedagogs ben significatius.

L'activitat dels Consells morí definitivament en ésser substituïts pels "Comisariados", en l'etapa repressiva que recaigué sobre les institucions autonòmiques, després del 6 d'octubre. Una vegada més les fluctuacions polítiques ofegaven els intents més seriosos per adequar el sistema escolar a la nova realitat.

TERCERA SECCIÓ.- LA VIDA MUNICIPAL A LA CIUTAT DE BARCELONA DURANT
LA II REPÚBLICA.

CAPÍTOL I .- La vida política municipal des de l'abril del 1931 fins
a l'aprovació de la Llei Municipal.

El primer consistori municipal^{que} havia de regular la vida del municipi no gaudí de les condicions necessàries per afrontar una forma de govern diferent.

A aquesta limitació s'hi sumaren múltiples factors: inestabilitat en la pròpia composició consistorial, contradiccions entre la legalitat vigent i les ànsies de canvi i excessiva politització en els debats.

Una nova Llei Municipal fou l'esperança d'infondre un aire diferent a la direcció de la vida ciutadana. Però dissortadament des de la seva aprovació, entre gener i febrer del 1934, fins a la suspensió de l'Ajuntament constitucional únicament es succeïren uns mesos. El consistori quedà en una situació d'excepcionalitat que ni la normalitat recuperada a partir del 1936 fou suficient per assajar el nou projecte de govern municipal. L'aixecament feixista del 19 de juliol modificà substancialment el caràcter dels plantejaments, àdhuc de les realitzacions i la situació s'anà agreujant a mesura que les necessitats del front de guerra ultrapassaren les qüestions pròpiament barcelonines.

La consciència de la inajornabilitat d'un canvi en l'emmarcament legal que condicionava la vida del municipi fou comuna a tots els grups polítics amb representació al consistori.

Ja en els primers mesos es feu evident la incapacitat administrativa i l'encallament de la vida pública, fets amb els quals l'oposició, en aquests anys la Lliga, involucrava a Esquerra Republicana de Catalunya, tot acusant-la d'inexperiència i arbitrarietat.

Esquerra Republicana de Catalunya hagué de disposar de l'energia dels seus militants en diversos fronts a l'hora, hagué de defensar en el consistori qüestions polítiques no directament relacionades amb el municipi i exercí, en algunes ocasions, una pràctica antirreglamentària, per la força que li donava la seva hegemonia a tots els òrgans de poder de Catalunya.

Però, malgrat els enfrontaments partidistes, tots els grups eren conscients de les limitacions que comportava subjectar l'acció de govern a una Llei Municipal restauracionista caducada, no sols pel temps, sinó per les noves condicions polítiques.

Tampoc seria exacte afirmar que les dificultats en el funcionament consistorial es devien únicament a la inoperància d'una llei. El component ideològic de cadascun dels grups havia de reflexar-se en totes les discussions de les qüestions més conflictives, com el laïcisme i els pressupostos i la seva distribució.

I en la inestabilitat consistorial també hi jugaren un paper determinant una política d'aliances que canviava modificant, les tensions internes dels partits i la influència de les circumstàncies polítiques.

CAPITOL II.- La Llei Municipal de Catalunya.

Amb l'aprovació de la Llei Municipal de Catalunya, a començaments del 1934, i la posterior convocatòria electoral s'obria la possibilitat de retornar un funcionament actiu a un consistori, viciat en els aspectes formals i desgastat per les tendències ideològiques.

Lògicament existiren discussions en el si del Parlament Català prè-
vies a l'aprovació de la Llei, però, en general, cal ressaltar l'es-
perit de concòrdia que s'imposà entre els diferents partits, conven-
çuts que la reorganització legal era imprescindible per governar po-
bles i ciutats de Catalunya.

En l'aspecte d'organització interna des ajuntaments, es trancà amb el
sistema totalment burocràtic d'aprovació de dictàmens a través de tot
el consistori, éssent substituït pel caràcter executiu del Consell
de Govern, compostat per l'alcalde i els consellers-regidors.

Però la qüestió del sistema electoral fou una de les més delicades
i les discrepàncies entre la Lliga i Esquerra Republicana de Catalunya
es feren més paleses. Finalment s'aprovà el sistema majoritari amb
representació per a les minories pels municipis petits, mentre que
als municipis grans se'ls reservava la representació proporcional ate-
nuada. Les demarcacions electorals foren també modificades i el dret
a vot fou ampliat a tot veí major de 23 anys, indiferentment del seu
sexe.

CAPITOL III.- Les eleccions de gener del 1934.

Endegada la Llei, les eleccions municipals, celebrades pocs dies des-
prés, havien de decidir quins serien els responsables de la dinàmica
consistorial en els anys immediats.

La peculiaritat d'aquests comicis era deguda sobretot al moment polí-
tic general de l'Estat. L'ofensiva conservadora des d'unes Corts i
un govern controlat per les dretes, d'ençà de les anteriors legislati-
ves, abocà totes les candidatures a reflexions i preses de postura
sobre la situació política, amb la consciència que el panorama polí-
tic de Catalunya havia de quedar definit en un o altre sentit.

El suport que forces polítiques d'arreu de l'Estat donaren a les diverses opcions fou un reflexe fidel de la importància que se'n derivava dels resultats.

Esquerra Republicana de Catalunya, Acció Catalana Republicana i la Unió Socialista de Catalunya es presentaren unides en la candidatura anomenada "Coalició d'Esquerres Republicanes" i la campanya es basà sobretot en les afirmacions de republicanisme fidel a l'ideari del primer bienni, i catalanitat, recolzades per líders com Azaña, Prieto i Domingo. Amb una gran claredat amb l'exposició dels principis, aquesta coalició pretenia oposar-se al descrèdit que la Lliga feia del govern de les esquerres en tots els organismes.

La Lliga Catalana es coalicionà amb els tradicionalistes, amb la seguretat que li donava el lleuger triomf aconseguit a les legislatives del mes de novembre. Cambó fou el puntal bàsic de la campanya en la seva vessant política i les seves argumentacions anaven orientades a convèncer els electors de l'avantatge que suposaria per a les reivindicacions autonòmiques la coincidència del municipi amb l'orientació del govern central. El veterà Ventosa i Calvell s'encarregà de la crítica a la política d'ERC en el consistori.

La tendència més radical del nacionalisme, concretada en l'ideal del separatisme, estigué representada per la candidatura del Partit Nacionalista Català, grup procedent d'Estat Català.

Els comunistes en tota la campanya intentaren relacionar la situació política de l'Estat amb l'avenç del feixisme arreu d'Europa.

Els radicals, en franca davallada, no aportaren cap novetat al llarg de la campanya, donat que el seu intent de marginalitzar-se del que consideraven extremismes d'un i altre signe no significava altra cosa que una total indefinició contrastant amb la seva actitud en el govern espanyol.

La polarització entre Esquerra Republicana de Catalunya i la Lliga Catalana es feu de nou evident amb l'anàlisi dels resultats electorals. Al triomf numèric del grup capdevanter de les esquerres s'hi afegí l'avantatge amb que aconseguir col·locar els seus regidors, mercès al sistema de representació proporcional atenuada.

CAPITOL IV.- La vida política municipal des del febrer del 1934 fins a l'aixecament del 18 de juliol.

El període en que el nou consistori, amb Carles Pi Sunyer al seu front, regí la vida de la ciutat, fou breu, donada la suspensió de les atribucions autonòmiques després del 6 d'octubre, la qual afectà també al municipi. A partir d'aquest moment, l'Ajuntament fou regit majoritàriament per la Lliga fins al retorn a la normalitat del 1936.

Però l'esperit amb que s'emprenia la nova etapa, després de les eleccions del 1934, quedà ben manifest en la primera sessió municipal. Les comissions consistorials quedaven reorganitzades i la Comissió de Govern prenia vida immediatament.

L'aprovació d'un nou pressupost i la reorientació de l'obra escolar no són, però, suficients per comprendre la dinàmica municipal. La complexitat política, els enfrontaments en el si d'Esquerra Republicana de Catalunya i les tensions socials anaren creant les condicions desencadenants dels aconteixements del mes d'octubre.

L'Ajuntament es veié obligat a prendre una postura de suport o rebuig a les accions de la Generalitat i a partir d'aquest fet el seu futur quedà lligat al de les institucions autònomes, tant en la seva suspensió com en el seu restabliment.

El període comprès entre la victòria del Front Popular i el 19 de juliol fou de relativa tranquil·litat per Catalunya, en comparació a les violències que ja feien forat a la resta de l'Estat. La tasca de reconstrucció autonòmica implicà una clara voluntat participativa i la denominació "d'oasi republicà" indica ja el caràcter privilegiat de Catalunya en aquells mesos.

QUARTA SECCIÓ.- LA COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA.

CAPÍTOL I.- Funcionament de la Comissió de Cultura.

Qualsevol comissió municipal era un organisme polític per quant els seus components responien a la correlació de forces que s'establia després de cada consulta electoral. Així, durant la II República pot re-seguir-se l'evolució política del consistori a través de l'enumeració dels membres de la Comissió de Cultura.

La primera Comissió de Cultura estava composta majoritàriament per membres d'Esquerra Republicana de Catalunya, però la llarga durada d'aquest consistori implicà canvis en la Comissió, degut a factors diversos (dimissions, incompatibilitats...)

En renovar-se totalment la comissió després de les eleccions municipals del 1934, ERC continuà detentant el paper hegemònic mentre que la Lliga es feia amb la majoria després de l'anormalitat que seguí al 6 d'octubre. La reorganització de la Comissió de l'any 1936 feu variar a molts pocs membres respecte als que la composaven l'any 1934.

La continuïtat en l'orientació i la planificació de les realitzacions culturals i escolars del municipi quedava encarrilada a través de l'Assessoria Tècnica, organisme que pel seu caràcter tècnic i pel manteniment dels seus responsables jugà en tota la història de la comissió un paper insubstituïble.

La mort del seu cap, Manuel Ainaud, el desembre del 1932, feu variar l'esquema organitzatiu de l'Assessoria -el seu càrrec fou substituït

per un Comité integrat per Joaquim Xirau, Miquel Santaló i Rosa Sensat- però la seva empremta havia creat ja uns determinats hàbits de treball i una orientació coherent.

CAPITOL II.- La tasca de la Comissió de Cultura.

La Comissió de Cultura tenia al seu càrrec una multiplicitat de responsabilitats, otorgades o no per la llei. El paper capdevanter de la ciutat de Barcelona en donar una resposta a la penosa situació real de l'escola i a altres institucions relacionades amb ella feu que l'abast de l'acció municipal s'anés ampliant progressivament.

Des de començaments de segle, motivacions sociobenèfiques justificaven les accions de l'Ajuntament, i amb el pas dels anys el municipi arribà a disposar de tota una xarxa d'institucions per endegar una política cultural i escolar coherent i eficaç.

La creació de la Comissió de Cultura, amb l'Assessoria Tècnica fou, sens dubte, el pas que es feia més ineludible per una planificació racional de les realitzacions i per mancar unes orientacions prou definides, però a la vegada prou acomodables als canvis polítics.

Així, l'ajuntament republicà no hagué de plantejar una política escolar des de zero, únicament calia adequar una línia definida i consensuada -en els seus límits bàsics- per les majories polítiques.

Aquesta adequació a la nova realitat estigué ademés impulsada per la coincidència d'objectius -escolarització, democratització, laïcització- entre els primers governs republicans i el partit hegemònic de Catalunya.

El pes més important en el conjunt de les realitzacions l'ocupà lògicament l'ensenyament primari i tot reseguint la dinàmica del Patronat Escolar es poden veure concretades els punts de fricció i la influència de les fluctuacions polítiques generals. Però en el camp de la resta d'activitats, des de les escoles Bressol fins a tot l'ampli ventall de l'obra paraescolar, l'acció dels ajuntaments republicans no difereix substancialment de les orientacions de l'etapa anterior, si n'exceptuem el seu major abast i la major cura pels aspectes qualitatius.

Un exemple clar de continuïtat queda reflexat en l'obra montessoriana municipal, introduïda per la Lliga Regionalista des de l'any 1913 en alguns parvularis i potenciada també en els anys republicans.

La col.laboració entre l'Ajuntament i la Generalitat concretada en la permanència d'ambdós organismes en patronats mixtes pot resseguir-se també a través de l'obra cultural desenvolupada des de les Biblioteques Escolars que acomplien un paper de servei públic als barris.

La potenciació i augment del servei paraescolar, fossin cantines, colònies o banys de mar fou un tret característic dels anys republicans, de manera coherent amb l'ideari socio-reformista del grup dominant, en confiar en el paper determinant de les institucions públiques per promocionar les classes humils i oferir-los-hi una major dignitat en les seves condicions de vida.

Els pedagogs interessats en la tasca renovadora aprofitaren la riquesa que oferia el joc i el lleure per exercir una acció educativa i les interessants experiències que es realitzaren en les colònies o escoles a l'aire lliure foren considerades modèliques aquí i àdhuc arreu d'Europa.

A l'objectiu d'escolaritzar a la població infantil s'hi sumà també l'interès per culturalitzar la població en general. Les classes per adults que es realitzaren a les mateixes escoles públiques pretenien assolir la fita de posar la cultura a l'abast de tothom. Si bé aquestes ensenyances venien funcionant des de molts anys enrera fou en l'època republicana quan es convertiren en quelcom considerable quantitativament, malgrat els problemes organitzatius i les justificades queixes dels mestres responsables d'aquest tipus d'ensenyament que requeria unes condicions i una especialització adequada.

CAPITOL III.- El Patronat Escolar.

L'Ajuntament de Barcelona havia aconseguit un règim especial per a la gestió i organització de determinades escoles, l'avantatge més important del qual era l'atribució de nomenar els mestres oficials directament des del municipi.

Aquest organisme, polèmic i controvertit, fou, sens dubte, essencial i indispensable per potenciar i garantir l'alt nivell aconseguit als grups escolars.

La fórmula de patronat venia a significar, en els anys republicans, l'alternativa a l'escola estatal, desatesa, i segurament el substitutiu de les escoles que la Generalitat podia crear, però que, a la pràctica, fins al període de la Guerra Civil, foren inexistents a la ciutat de Barcelona.

Essent doncs la única possibilitat d'endegar l'ensenyament digne i renovador, el municipi tingué especial interès per aconseguir l'assimilació al règim de patronat per a tots els grups escolars que anà creant.

Les avantatges eren evidents, tant per l'alumnat com pels ensenyants, per les condicions materials dels edificis, l'abundància de material pedagògic i el sobresou que s'oferia als mestres per l'especialització pedagògica requerida.

Aquesta situació de franca superioritat respecte a la resta d'escoles públiques, provocà recances entre el cos del magisteri, que acabà per reivindicar la seva assimilació al règim de patronat, conscients de la major efectivitat de l'acció municipal respecte a l'acció estatal.

La fórmula de patronat existia en poques ciutats d'Espanya i Barcelona, sens dubte, fou la que es beneficià en un grau més alt d'un règim semblant. No és doncs d'extranyar la repressió que sofrí aquesta institució, sota insidioses acúsacions de tasca separatista, en el moment en que les mesures del govern cedista afectaren Catalunya.

La paràlització de la tasca del Patronat Escolar fou el detonant més clar perquè els mestres s'adonessin de la seva significació en el procés de renovació escolar a Barcelona i reivindicessin la seva normalització, que s'aconseguí gradualment durant l'any 1935, però sense arribar a l'absoluta efectivitat fins el 1936.

Parlar del Patronat Escolar és parlar dels 11 grups escolars inaugurats el 29 de març del 1931, però que no entraren en ple funcionament fins el curs següent, i de les successives adaptacions, ampliacions, millores i inauguracions que anaren realitzant durant els anys de la II República.

El Pla de Distribució de Edificis Escolars elaborat l'any 1917 es veié desbordat per la imminència de fer realitat el principi d'oferir un servei escolar públic. En general, en la política constructiva del municipi primaren les construccions ràpides, menys costoses i les adaptacions d'edificis. La nova orientació fou susceptible de crítiques tant pels enyoradissos de les monumentals construccions de la primera etapa de la Comissió de Cultura, com pels grups d'arquitectes avantguardistes, que titllaren d'irracional les planificacions escolars.

L'esforç per a l'escolarització total fou considerable, malgrat que es mantinguessin encara índex important de manca de places escolars, però sobretot l'aspecte més remarcable d'elecció escolar municipal gira entorn la qualitat que assolí l'ensenyament en tots els grups escolars.

En totes les escoles es tendí a portar a terme una labor pedagògica definida per uns trets generals que no pressuposaven l'adscripció incondicional a sistemes o mètodes pedagògics. A partir d'unes condicions materials positives -graduació, recursos didàctics, abundós material escolar i gabinets d'orientació psicològica i mèdica-, els mestres pogueren orientar la seva labor seguint al màxim els principis generals de la pedagogia activa, que es concretava a Europa en el moviment de l'Escola Nova.

D'altra banda, la fidelitat als principis constitucionals -pluralisme ideològic, laïcisme i relació escola-societat- s'acomplí en identificar-se l'ideari dels dirigents de la Comissió de Cultura amb el govern republicà.

I per últim, durant la II República es feren passos efectius vers l'objectiu de la catalanització escolar, una de les característiques en que s'havien concebut els primers grups escolars del Patronat.

La pràctica del bilingüisme, sens dubte controvertida, esdevingué però coherent amb les definicions de l'Estatut del 32 i es constatà tant en la utilització de la llengua i uns continguts catalans a les aules, com en totes les manifestacions externes de l'escola.

CAPITOL IV.- L'escolarització a la ciutat de Barcelona.

En el terreny de la lluita per a l'escolarització total tampoc existiren desavinences entre l'acció municipal i l'acció estatal. Aquesta s'orientà bàsicament a les zones de l'Estat més depauperades culturalment i deixà, si no legalment al menys pràcticament, a l'Ajuntament barceloní amb la responsabilitat d'oferir el major nombre possible de places escolars.

Ni l'Estat ni l'Ajuntament aconseguiren l'objectiu d'acabar del tot amb l'alt percentatge de manca d'escolaritat, però sí ampliaren notablement l'abast de les escoles públiques.

A l'any 1936 una coneguda campanya popular en favor de l'escolarització total citava el nombre de 50.000 nens sense escola, xifra coincident amb les pròpies estadístiques oficials.

Aquest aspecte és clarificador, com pocs, de la intrínseca relació entre l'evolució política interna de la República i l'acció escolaritzadora i una vegada més ens adonem, amb totes les matitzacions possibles, de les coincidències entre l'acció del Ministeri d'Instrucció Pública i la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

En el moment d'arribar a la màxima concreció respecte al nombre de places possibles es fa difícil una precisió total, a la vegada que el ràpid augment de la població escolar feu dificultós escurçar les diferències entre la demanda i l'oferta.

De l'aiguabarreig de xifres que ofereixen els organismes oficials, siguin municipals o de la Generalitat, pot afirmar-se que d'un cens escolar aproximat de 125.000 nens, únicament uns 30.000 acudien a les escoles oficials barcelonines, mentre que la resta o bé havia d'esperar torn per a entrar-hi o bé s'havia d'acollir als centres privats.

La resposta que es donaren a aquest dèficit d'escolarització pública foren diverses i condicionades per les circumstàncies polítiques. A l'eufòria dels primers anys republicans es succeí una trista constatació, després de les eleccions municipals de l'any 1934, de l'existència d'un problema gravíssim encara per resoldre.

L'alcalde Carles Pi Sunyer i el regidor de cultura Cristià Cortés abordaren la problemàtica elaborant un pla que pretenia aixugar el dèficit en base a treure el màxim rendiment de les escoles ja existents i dels mestres en actiu. Amb aquest pla, la política de construccions escolars havia de modificar-se substancialment, abaratint-ne els costos. La qualitat de l'ensenyament impartit havia també de ressentir-se, donat el lògic augment d'alumnes per aula.

La Lliga Catalana també assumí la responsabilitat del problema en detentar el domini consistorial a finals de l'any 1934. El regidor de cultura Josep Codolà pretengué seguir en la mateixa línia definida pel consistori anterior, però amb l'adició d'una proposta peculiar en el marc del que se'n podria dir ideari republicà. L'escola

privada havia de beneficiar-se de l'ajut material del municipi, sempre i quan es responsabilitzés d'oferir un determinat nombre de places gratuïtes.

Aquest Pla fou popularment conegut amb el nom de la "Batalla de l'Escola" i la seva peculiaritat significava una clara definició política en favor de l'escola privada, que fou copsada clarament pels mestres interessats en el procés iniciat en ésser proclamada la República.

Un i altre, el Pla Cottés i el Pla Codolà, no arribaren a marcar una línia d'actuació a llarg termini, doncs el triomf de les esquerres modificà de nou els plantejaments, tot i que calgué esperar la situació revolucionària a partir del 19 de juliol de l'any 1936 per emprendre una autèntica i profunda campanya a favor de la total escolarització a través del "Consell de l'Escola Nova Unificada".

EPÍLEG.- LA GUERRA CIVIL: CANVIS EN LES ORIENTACIONS I ACTUACIÓ DE
LA COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA.

El consistori, durant la Guerra Civil, s'adequà a les noves circumstàncies de guerra i revolució, amb la participació activa en el seu si dels representatns de les forces polítiques i sindicals antifeixistes.

La Comissió de Cultura, en aquests anys, seguí gaudint de la mateixa estructura i atribucions, però la seva acció quedà orientada en el marc de transformacions generals de l'ensenyament, potenciades pel "Consell de l'Escola Nova Unificada".

La fita de la total escolarització fou assolida per l'Ajuntament, tot i contribuint econòmicament a les despeses ocasionades per les nombroses obres d'adaptació per a edificis escolars dels locals incautats pel CENU.

Els objectius de renovació pedagògica del CENU foren també integrats en la labor de les escoles municipals, però, a mesura que s'apropava l'acabament de la guerra, els esforços es decantaren vers la resolució dels problemes materials i de defensa i supervivència, entre els quals cal destacar la manca de mestres a causa de la mobilització, la mínima assistència dels alumnes a classe, les dificultats en els subministres i els bombardeigs.

Amb el triomf del bàndol feixista, es començà a reprimir immediatament i de forma sistemàtica tot allò que havia fet possible la florida escolar i cultural de Catalunya. Els mestres catalanistes i antifeixistes foren separats de la docència, el Patronat Escolar i l'Assessoria Tècnica foren suprimits, la llengua catalana fou to-

talment prohibida en l'àmbit escolar i els continguts s'adequaren a l'ideari del nacional-socialisme. En definitiva, totes aquelles institucions que aconseguiren subsistir durant alguns anys, com les escoles municipals, foren totalment despallades del sentit amb que havien sigut creades.

CLOMIDA.

En encarar-me al desenvolupament d'aquest treball partia de la constatació prèvia d'uns anys, els republicans, plenament fructífers i molt vius en els records i vivències dels professionals i dels receptors de l'obra escolar municipal. En efecte, fou en aquests anys quan es palesà amb tota la seva plenitud l'esforç municipal a fi de renovar adequadament la xarxa escolar de la seva dependència.

Hauria sigut, però, erroni, desplegar l'abast, significació i transcendència de l'obra escolar del municipi barceloní durant la Segona República sense retrocedir en el temps a fi d'averiguar les causes que havien fet possible tal florida, al marge de que una nova conjuntura política potenciés, multipliqués i donés nou significat a l'obra escolar.

L'estudi de Cèlia Cañellas realitzat en paral·lel amb aquest delimita cronològicament els primers anys del funcionament de la Comissió de Cultura marcats per una eufòria inicial, dificultada per la inestabilitat política i deturada finalment per la repressió soferta durant la Dictadura de Primo de Rivera.

Tenint present que l'obra escolar municipal continuava depenent del mateix organisme, la Comissió de Cultura i el seu motor l'Assessoria tècnica, calia averiguar quina fou la real transcendència del nou règim en la vida escolar de la ciutat i establir si els anys republicans foren un continuisme del que es venia realitzant des d'anys enrera, o bé hi hagueren aportacions significatives en el sentit d'oferir nous models d'escola pública en la línia del reformisme socialitzant de les esquerres republicanes.

Una vegada quedà plantejat aquest punt de partença, calgué, doncs, treballar els anys republicans tenint en tot moment presents les principals referències definidores dels primers anys de funcionament

de la Comissió de Cultura, que havien de traduir-se no tan sols en la comparació d'institucions o realitzacions escolars, sinó també en l'atenció als transfons polític, als models escolars, presents en els capdavaners de la Comissió de Cultura i l'Assessoria Tècnica en la situació de l'entramat legal a que havien de subjectar-se les accions.

Les abundoses ramificacions del tema han fet necessària una recerca de respostes orientada en tres nivells d'anàlisi distints, encara que sempre interrelacionats: l'Estat republicà, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona.

En el primer nivell de l'anàlisi es constata que la República no va introduir canvis en l'estructura legal. Per corroborar aquesta afirmació és útil l'opinió de molts autors que han delimitat amb força precisió els factors determinants de la feblesa republicana, de la seva situació de crisi continuada i del seu violent i definitiu final.

La inestabilitat política fou el gran "handicap" a tota reforma pretesa amb profunditat, fet al qual ha d'afegir-s'hi la forta crisi econòmica dels anys trenta i el llastimós estat de les finances espanyoles després de la gestió econòmica dels governs de Primo de Rivera. I no pot passar-se per alt l'intens activisme de les dretes que contribuïren a agreujar la crisi econòmico-social amb la seva decisió de jugar fort des del començament a fi de recuperar el control de l'aparell de l'Estat.

En totes les campanyes desestabilitzadores de la República, l'església jugà un paper fonamental, doncs havia d'afrontar per primera vegada en la història d'Espanya les conseqüències que derivaven de la proclamació d'un estat laic. El manteniment del seu estatus de privilegis comportava la recuperació dels canals d'influència ideològica, entre els quals l'escola esdevenia una peça indispensable.

I en aquesta difícil conjuntura, els governs republicans, encarats a problemes més inajornables, com la regorma agrària o el reconeixement legal de les autonomies, afrontaren els aspectes culturals i educatius des d'unes concepcions estrictament liberals que enllaçaven amb les propostes decimonòmiques i amb les reformes de països de l'Europa occidental com Bèlgica, Alemanya o Itàlia. Els models revolucionaris d'arrel socialista no arribaren a influir en absolut en la política cultural republicana.

Així doncs, la inestabilitat política i una forta crisi d'una banda i la moderació liberal per altra, expliquen el perquè durant la Segona República no es possessin en marxa tots els mecanismes legals necessaris per a transformar profundament l'aparell escolar.

La Llei Moyano de l'any 1857 continuava essent el punt de referència legal, i malgrat l'evidència del seu desfassament i la seva necessària substitució, calgué esperar a l'any 1970, perquè nasqués una nova llei general d'educació amb la pretensió d'adwquar-se a la nova realitat socio-econòmica del país.

La manca de canvis en l'estructura educativa entrava en contradicció amb la urgència de donar solució a problemes d'ordre immediat, heretats de la monarquia restauracionista. Els responsables de la política ministerial en foren conscients i endegaren un seguit de reformes en base a decrets u ordres que lògicament no garantitzaven la conti-

nuitat, com ho demostra la pràctica seguida en el període de domini polític de les dretes. Les discussions entorn a una nova llei de caràcter general s'anaren eternitzant, en veure's colapsades pels freqüents canvis ministerials, característics de la inestabilitat republicana.

Dins l'àmbit d'acció de la Generalitat interessa remarcar en primer lloc les confluències o contradiccions que s'establiren entre els governs de l'Estat central i els governs autonòmics, derivades totes elles de les atribucions legals contingudes en l'Estatut de 1932.

La reivindicació dels grups catalanistes de gaudir d'un sistema escolar propi no fou resolta, doncs l'estructuració integral de l'Estat espanyol, tot i deixant el camí lliure per a l'autonomia de Catalunya, li privava la sobirania, fet determinant per a que ni la Generalitat com a òrgan de govern de Catalunya ni el Parlament com a organisme legislatiu català, poguessin estructurar un sistema escolar únic i propi. En efecte, l'Estat en mantenir la seva xarxa escolar a Catalunya i en seguir detentant les possibilitats de crear noves escoles, deixava a la Generalitat en condicions d'inferioritat, doncs els seus recursos econòmics eren ínfims i el punt de partença, zero.

Ultra, els plans d'estudi continuaren essent elaborats pel Ministeri, el gruix de mestres-funcionaris procedia d'altres zones de l'Estat, la inspecció quedava reservada en darrer terme als organismes estatals, així com també l'expedició de títols acadèmics.

La conseqüència més greu d'aquesta situació de doble competència fou que la realitat escolar catalana fou dual, però no en condicions igualitàries: una de les xarxes escolars depenents de l'Estat era real, mentre que l'altre en mans de la Generalitat tenia caràcter potencial.

La superació d'aquesta confosa situació havia d'haver partit en primer lloc d'una major agilitat i flexibilitat en els traspassos de recursos de l'Estat a la Generalitat, qüestió que no va ser satisfeta fins ben entrada la Guerra Civil, i en segon lloc hauria calgut una major voluntat en fer funcionar els organismes mixtes Estat-Generalitat que es crearen per articular solucions a fi de disminuir els efectes negatius de la dualitat escolar.

La inestabilitat política i potseu la feblesa del grup hegemònic a Catalunya, Esquerra Republicana de Catalunya, impossibilitaren el funcionament eficaç d'aquests organismes. El joc d'ERC fou dificultós en tots cassos, doncs la seva obligada cooperació amb les esquerres republicanes de l'Estat, a fi de salvaguardar l'autonomia, l'obligà a ofegar o diluir les seves promeses fetes en diades electorals.

Si bé doncs en el camp escolar, l'acció de la Generalitat estigué fortament limitada per la manca de recursos i per la inexistència d'una infraestructura anterior no pot jutjar-se de la mateixa manera l'abast que aconseguí la institució autonòmica en l'ordre cultural. El Consell de Cultura pogué aprofitar tot un ampli seguit d'institucions, filles de la Mancomunitat de Catalunya i de la Diputació de Barcelona a les quals únicament hi hagué d'imprimir els nous aires de renovació intel·lectual i política. De totes maneres, les mancances pressupostàries es feren també evidents en aquest camp i l'Ajuntament hagué de seguir la seva tradició de cooperació econòmica amb les institucions bàsiques per a una normalització cultural com la Biblioteca de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans.

En l'àmbit escolar a la ciutat de Barcelona, l'Ajuntament fou l'organisme que assumí funcions de suplència a l'hora de traçar una línia del que hauria hagut d'ésser una acció de govern de la Generalitat, fet que quedava justificat per la trajectòria positiva de la Comissió de Cultura. Aquesta labor suplidora no sols afectà la Generalitat sinó que també deslliurà moralment l'Estat de les responsabilitats escolaritzadores contretes en proclamar-se la República. Les xifres constaten aquesta afirmació, en comparar el nombre d'escoles estatals i municipals inaugurades a partir de l'any 1931.

L'amplitud i el caràcter renovador de les realitzacions escolars municipals varen ésser especialment potenciades pels primers governs de la República en no existir discrepàncies bàsiques entre la seva línia escolar i els objectius d'ERC. Per primera vegada els enfrontaments crònics amb el ministeri foren substituïts per una actitud de comprensió i estímulo.

Malhauradament els bons propòsits no es traduïren en una realitat continuada doncs a les limitacions estatutàries i a les mancances econòmiques s'hi sumaren canvis substancials, com la suspensió de les activitats d'institucions com el Patronat, en el moment en que les dretes dominaren el joc polític des de Madrid.

En valorar l'acció escolar de l'Ajuntament cal ressaltar el pes d'Esquerra Republicana de Catalunya com a partit hegemònic tant en el si del consistori com en els successius governs de la Generalitat, situació que es mantingué pràcticament igual des de l'abril de 1931 fins a l'aixecament del 18 de juliol de 1936.

Com a conseqüència, la Comissió de Cultura estigué sempre presidida i dominada per representants d'ERC, amb l'excepció del període d'anormalitat política després de la repressió que seguí al 6 d'octubre de 1934.

L'hegemonia d'ERC a la Generalitat i a l'Ajuntament i les limitacions per dur a terme una obra de govern globalitzadora feren decantar el seu interès polític vers l'obra escolar municipal atribuïnt-se els seus èxits i realitzacions.

Durant el període anterior, l'Assessoria Tècnica havia sigut la responsable de donar continuïtat i empremta a les realitzacions de la Comissió de Cultura. En la nova conjuntura va veure disminuïda la seva projecció pública, en augmentar el protagonisme dels regidors esquerrans, malgrat que la infraestructura administrativa i tècnica es mantingués igual fins l'any 1932, en que morí Manuel Ainaud essent encomanat el càrrec d'Assessor a un comitè de 3 persones (Joaquim Xirau, Miquel Santaló i Rosa Sensat).

La Labor d'Esquerra Republicana de Catalunya dins la Comissió de Cultura s'orientà bàsicament vers el compliment dels principis constitucionals, destacant la preocupació per l'escola primària pública, seguint les directrius marcades per la trajectòria anterior de la pròpia comissió, que no havien pogut traduir-se abans en realitzacions degut a la crítica situació dels anys de la monarquia.

ERC potencià al màxim l'objectiu de l'escolarització total. Les xifres parlen clar de la ingent distància numèrica entre les realitzacions municipals del període 1916-1922 i l'abast de l'acció escolar a partir de 1930. Però, amb el pas dels anys, en la mesura que augmentaven les dificultats econòmiques i polítiques, l'objectiu de l'escolarització avançà en detriment dels plantejaments qualitius, característica del tot diferenciadora del que havien sigut les línies de la Comissió de Cultura en els primers anys de funcionament.

La preocupació d'Esquerra Republicana de Catalunya per l'escolarització infantil derivava dels seus pressupostos ideològics segons els quals l'escola pública esdevenia un dels mitjans més importants per a la formació d'una futura societat igualitària.

Aquest reformisme social impregnà també altres camps d'acció de la Comissió de Cultura. N'és un clar exemple l'obra paraescolar que va multiplicar el seu abast i va substituir el seu caire benèfic en favor d'una orientació socio-pedagògica.

ERC s'esmerçà en fer complir el principi constitucional del laïcisme a l'escola en la pràctica quotidiana dels centres depenents de l'Ajuntament, fet que li suposà greus enfrontaments amb els representants del catalanisme conservador. A Barcelona com a la resta de l'Estat espanyol la qüestió religiosa fou motiu de discrepàncies violentes entre dretes i esquerres, traduïdes en el cas del municipi en un agreujament de la tensió política al consistori que arribà a bloquejar fins i tot l'administració de la ciutat.

Una de les fites de la Comissió de Cultura des del començament havia estat aconseguir la catalanització en les escoles depenents del municipi. La nova situació política que reconeixia legalment el dret de l'infant de rebre les ensenyances en la seva llengua materna potenciava l'augment d'esforços en aquest sentit.

Esquerra Republicana de Catalunya, des de la Generalitat i la Comissió de Cultura, intentà aportar els mitjans materials a través del Comitè de la Llengua i establir unes mínimes directrius organitzatives i pedagògiques per reconvertir l'escola pública en escola catalana, però la realitat sociolingüística de Barcelona, i el reconeixement de dues llengües oficials a l'Estatut i a la Constitució comportaren una situació de bilingüisme que en moltes ocasions donà lloc a solucions mixtificadores.

En resum, tot i tenint en compte les limitacions legals i econòmiques amb que hagué de moure's la Comissió de Cultura és inqüestionable la seva valuosa labor en favor de l'escolarització, Però, una avaluació global de la seva tasca no pot reduir-se a qüestions quantitatives: problemes de fons com la dualitat, les dificultats tant en l'aplicació del laïcisme com en la coeducació, la impossibilitat de forjar una escola totalment catalana no quedaren resolts.

Segurament, al marge de la difícil situació republicana, hi influïren també en aquestes limitacions factors com al manca d'un programa escolar coherent del partit hegemònic, ERC, la seva inexperiència de govern, la seva escassa definició ideològica i les escissions que afectaren el partit.

Resta la incògnita de saber de quina manera s'haguessin pogut anar esmenant les deficiències amb el pas dels anys en la suposició d'una durada més llarga del règim republicà en condicions de normalitat.

L'aixecament militar del 18 de juliol i la situació revolucionària que se'n derivà comportaren canvis substancials en la política educativa. La participació de les forces sindicals i dels partits polítics de classe en la vida política des del primer moment expliquen la creació d'un nou organisme, el Consell de L'Escola Nova Unificada (CENU), l'objectiu del qual era transformar de socarrel l'aparell escolar català. L'àmbit d'acció del CENU i la seva real efectivitat desplaçaren a l'ajuntament de la labor de suplència que havia realitzat fins aleshores.

La situació bèl·lica i revolucionària i la nova estructuració del poder permeteren assolir tot allò que els governs republicans foren in-

capaços de dur a terme: total escolarització, desaparició de l'escola confessional, implantació dels principis de l'escola única-unificada, coeducació i laïcisme. L'escola deixava d'ésser un centre de formació de ciutadans per convertir-se en una eina de canvi de la societat.

La voluntat transformadora del CENU arribà a concretar-se en l'esforç més ingent realitzat fins aleshores per a la consecució d'aquests objectius. Les circumstàncies de guerra impediren però, un normal funcionament escolar i l'estabilitat dels ensenyants. A mesura que avançava la guerra es feia més difícil mantenir els objectius, deteriorats també pels canvis polítics esdevinguts arran dels fets de maig de 1937.

La victòria del franquisme suposà el total esfondrament material i espiritual de l'obra escolar catalana; la repressió no sols afectà a totes les institucions i continguts desenvolupats en l'etapa revolucionària, sinó que trencà amb tota una línia empresa des d'inicis de segle per la Mancomunitat i l'Ajuntament i potenciada posteriorment per la Generalitat.

ANNEXES.

D'una manera semblant als criteris escollits per a l'elaboració dels annexes de la primera part del treball, en l'etapa republicana, malgrat la possibilitat d'accentuar el caràcter extensiu d'aquests annexes, amb l'oferiment d'una gran profusió de material d'hemeroteca i reproducció de fonts documentals, l'elecció s'ha decantat també vers la tria d'aquells documents que complementaven de manera ben directa el text, tot i tenint present que la quantitat de notes que aquest conté, pot obrir camins per a tots aquells interessats en aspectes de caràcter més específic.

Entre aquest recull d'annexes i l'anterior hi existeix també la similitud de que alguns d'ells contenen un treball elaborat a posteriori a partir de les dades quantitatives que les diverses fonts primàries confrontades entre si, ens han proporcionat, siguin les llistes d'escoles primàries, les entitats subvencionades i els tipus de dictàmens elaborats per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

Es precís constatar també en aquest recull la manca d'annexes que fan referència a reglamentacions, estatuts i ordenances, a diferència dels compresos en el treball que abraça el període 1916-1929; l'explicació ha de cercar-se en el fet que en haver-se creat la Comissió de Cultura a l'any 1916, tota la tasca reorganitzativa de les institucions escolars depenents del municipi es dugué a terme en els anys immediats, tasca que es respectà sense modificacions en tota l'etapa republicana en la qual l'activitat escolaritzadora s'avantposà a les altres propostes.

LLISTA ANNEXES

- ANNEX nº 1.- Taula resum dels tipus de dictàmens elaborats per la Comissió de Cultura. 1930.
- ANNEX nº 2.- Llista alfabètica d'escoles. 1930-1931.
- ANNEX nº 3.- Llista d'entitats subvencionades per l'Ajuntament de Barcelona. 1930-1931.
- ANNEX nº 4.- Programa municipal del Bloc Obrer i Camperol. 1931.
- ANNEX nº 5.- Sessió de constitució de l'ajuntament republicà.
- ANNEX nº 6.- Llista dels responsables del Ministeri d'Instrucció Pública.
- ANNEX nº 7.- Ponència "Organització i metodologia general. Institucions circum i post-escolars" elaborada pel Consell Regional de Primer Ensenyament de Catalunya. 1934.
- ANNEX nº 8.- Decret de la Llengua. 29 d'Abril de 1931.
- ANNEX nº 9.- Conversa pedagògica Escola d'Estiu 1932. "Problema que planteja l'ensenyament del llenguatge a Catalunya"
- ANNEX nº 10.- Conversa Pedagògica Escola d'Estiu 1933 "L'educació moral i cívica a les escoles de la República".

- ANNEX nº 11.- Conversa Pedagògica Escola d'Estiu 1934. "Escola Unificada, mitjans per establir-la".
- ANNEX nº 12.- Taula-resum dels tipus de dictàmens elaborats per la Comissió de Cultura. 1931-1936.
- ANNEX nº 13.- Llista d'entitats subvencionades per l'Ajuntament de Barcelona. 1931-1936.
- ANNEX nº 14.- Bases del concurs per procedir a la provisió de places de mestre als grups escolars de Barcelona. 1934.
- ANNEX nº 15.- Fitxes de 2 concursants a la plaça de mestre de Patronat Escolar. 1934.
- ANNEX nº 16.- Pla Cortés d'augment de places escolars a Barcelona. 1934.

ANNEX nº 1.TAULA RESUM DELS TIPUS DE DICTAMENS ELABORATS PER LA COMISSIÓ DE CULTURA. 1930-1931.

	1930	1931
Edificis, lloguers, material, mobiliari, reparacions.	146	29
Mestres	23	15
Cessió de Palaus		1
Subvencions, homenatges, monuments.	10	4
Juntes Autònmes	7	1
Liegats	7	2
Prenis, beques, pensions estranger.	35	2
Escoles especials	97	35
Comptes i pagaments	20	30
Institucions paraescolars	27	3
Banda Municipal	30	16
Personal, Arxiu Històric, publicacions.	42	30

ANNEX nº 2LLISTA ALFABÈTICA D'ESCOLES. 1930-1931

Segons els dictàmens apareguts a la Gasetta Municipal, les escoles citades a continuació poden interpretar-se com a centres de nova creació, doncs no hi ha constància d'elles en els anys anteriors:

- Avinyó 42
- Guitart 26
- Joaquim Costa 44
- Passeig de Circumvalació 3
- Pòsit de Pescadors "Moll del Rebaix"
- Varsòvia 18

Seguint la mateixa font, resençem els canvis de local produïts:

Escoles TraslladadesLocalització anterior:

- Argentona 14	- Salmerón 169
- Caponata 11	- Pinós 1
- Carretera Ntra. Sra. del Port	- Carr. Agrícola
- Dalmases 7	- Cuyàs
- València 318	- Provença 226

ANNEX nº 3LLISTA D'ENTITATS SUBVENCIONADES PER L'AJUNTAMENT DE BARCELONA.
1930-1931.1930

- Amics de l'Art Vell	2.500,-
- Biblioteca Arús	4.000,-
- Bonet, Domingo (per la transcripció d'obres literàries al Brayle)	1.825,-
- Comité Català Centenari Mistral	1.000,-
- Excursió fi de curs Escoles Municipals d'Adultes	3.000,-
- Festes Primera Comunió Escoles	800,-
- Gran Teatre del Liceu	25.000,-
- Gremi de Serralers i Ferres de Barcelona	500,-
- Juegos Universitarios Internacionales	1.000,-
- Mañé, Juan (serveis extraordinaris durant l'exposició)	300,-
- Monero, Francisco (ídem.)	500,-
- Unión Velocipédica Española	500,-

1931

- Biblioteca del Pueblo de l'Associació de la Premsa	2.500,-
- Càmera Nacional d'Indústries Químiques	1.500,-
- Club Femení d'Esports de Barcelona	150,-
- Teatre Català Amateur	2.000,-

13. Programa municipal del partit de classe

1. Grups escolars a cada barri obrer. Cinc mil mestres, com a mínim, a Barcelona, per a atendre la població escolar. Ensenyament totalment gratuït, així com el material escolar. Construcció de parcs escolars, banys. Organització de cantines on els fills dels obrers rebran un àpat diari. Amplia creació de cases maternals on les obreres podran confiar llurs fills durant les hores de treball. Obligació escolar fins als catorze anys. Els fills dels obrers han de tenir escoles agradables i lliures de tot pagament.

2. Augment i millorament de les escoles de perfeccionament tècnic.

3. El seixanta per cent de matrícules de la Universitat i Escoles Superiors seran per a fills d'obrers, que es beneficiaran de beques pagades per l'Ajuntament.

4. Construcció d'hospitals, dispensaris d'urgència, cases de maternitat i sanatoris per a obrers, en la proporció necessària i segons les necessitats de la ciutat.

5. Construcció de deu mil cases confortables per a obrers.

6. Seran limitats els treballs de reforma en els barris rics, i l'activitat municipal es concentrarà en els barris obrers.

7. Construcció de teatres populars.

8. Construcció, en un lloc cèntric, del Palau del Treball, destinat a les organitzacions obreres.

9. L'Ajuntament pagarà als obrers en atur forçós una ajuda consistent en la tercera part del sou. L'altra tercera part l'haurà de pagar l'Estat. Els quaranta mil obrers en atur forçós que hi ha a Barcelona minvaran quan es posarà en pràctica el pla de reformes que es proposa.

10. Anul·lació de tot impost municipal sobre articles de primera necessitat.

11. Pa més barat. L'Ajuntament obligarà l'Estat a que permeti l'entrada de blat de la Unió Soviètica, i això conduirà a una baixa en el preu del pa.

12. Municipalització dels serveis d'aigua, gas, electricitat, tramvies, autobusos i mètro.

13. Bitllets de circulació urbana a meitat de preu a les hores d'entrada i sortida de la feina.

14. Regulació i higienització del treball dels forners pel Sindicat del Ram d'Alimentació. Treball diürn.

15. El servei de taxis s'organitzarà de manera que la unificació de tarifes estigui d'acord amb la necessitat dels taxistes. Supressió de privilegis.

16. No pagaran cap impost municipal els qui guanyin menys de tres-centes pessetes mensuals.

17. Seran anul·lats tots els contractes que existeixen actualment entre l'Ajuntament i les empreses i monopolis capitalistes, perquè, en la base, tots tenen un fons immoral. L'Ajuntament es posarà en contacte amb els Sindicats de Treballadors per a l'estructuració de la nova activitat municipal.

18. Revisió de la fortuna de tots els qui han passat per l'Ajuntament durant els darrers trenta anys.

19. Els deutes contrets per l'Ajuntament de la Dictadura seran pagats íntegrament pels qui van ésser regidors durant aquest període i per les empreses capitalistes que es van lucrar amb els negocis de la Dictadura.

20. Millorament dels salaris dels obrers i empleats municipals, de categories inferiors.

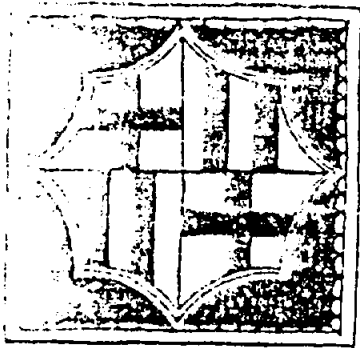
21. Reconeixement de l'Associació d'Obrers i Empleats Municipals com a únic organisme representant dels interessos dels treballadors del Municipi.

22. L'Ajuntament posarà a la disposició dels Sindicats de Treballadors els locals dels quals disposa perquè puguin celebrar-hi llurs assemblees.

23. Completa autonomia municipal per tal que l'Estat no pugui posar cap entorpiment al projecte de reformes socials. L'Alcalde serà d'elecció popular, com els regidors. Derogació de l'Estatut Municipal imposat per la Dictadura. El Municipi s'organitzarà com vulgui.

24. Els regidors obrers rebran el sou d'un empleat municipal i es consagraran totalment a la defensa dels interessos dels treballadors a l'Ajuntament.

25. Per a poder portar a terme totes aquestes reformes, l'Ajuntament obtindrà els ingressos: a. carregant un impost progressiu sobre la fortuna dels ciutadans de Barcelona. El baró de Güell, Cambó, Ventosa, Foronda, Marquès de Camps, Bertran i Musitu, etc., ells sols poden pagar gairebé tot el pressupost municipal; b. suprimint despeses supèrflues; c. recarregant l'impost sobre el luxe; d. augment a la tributació dels solars sense edificar; e. als efectes de tributació, esglésies i convents seran considerats com les altres empreses comercials i industrials; f. embargant els béns dels qui es van enriquir en llur pas per l'Ajuntament.

G A S E T A M U N I C I P A L D E B A R C E L O N A

Any XVIII

15 d'abril de 1931

Núm. 1

SESSIÓ DE CONSTITUCIÓ DE L'AJUNTAMENT REPUBLICÀ

A les Cases Consistorials de la ciutat de Barcelona, als catorze dies del mes d'abril de l'any mil nou cents trenta u, és reüní l'Ajuntament en sessió pública de constitució, amb assistència dels ciutadans Regidors senyors Felip de Solà Cañizares, Joau Domènech Buscà, Cassimir Giralt Bullich, Josep Jové Sarroca, Abel Velilla Sarazola, Mateu Ruiz Porlan, Jesús Ulled Altamir, Pere Huguet Puigderrajols, Antoni Vilalta Vidal, Josep Bertrand de Quintana, Enric Sánchez Selva, Josep Escofet Andreu, Francesc Costa Martí, Jaume Vachier, Joaquim Ventalló Vergós, Amadeu Aragay Daví, Pere Comas Calvet, Domènec Pla Blanch, Rafael Campalans Puig, Joaquim Xirau Palau, Josep Armengol de Llano, Jaume Aguadé Miró, Josep Durau Guàrdia, Salvador Vallverdú Parxachs, Ernest Ventós Casadevall, Lluís Companys Jover, Joan Lluhí Vallescà, Jaume Vinyals Carrich, Joan Casanovas Maristany, Miquel Ollé Jové, Ramon Marlés Farres, Lluís Puig Monné, Joan Casanellas Ibarz i Manuel A. Santamaria.

Actuà de Secretari el que ho és interí de l'Ajuntament, senyor Josep M.º Pi Suñer.

Hi assistí l'interventor senyor Víctor Valls.

S'obre la sessió a les 19 hores 45 minuts, sota la presidència del ciutadà Regidor senyor Aguadé.

Seguidament la Presidència va donar la paraula al senyor Comas, qui s'expressà així:

«Ciutadans de Barcelona: Ha quedat constituït l'Ajuntament de la ciutat, que ha nomenat Alcalde, per aclamació, el nostre estimat doctor Aguadé, perquè el nostre igualment estimat amic Companys ha estat

nomenat Ministre de la República del Govern Provisional de la República de Catalunya. Us prego un xic de silenci, un xic d'atenció, perquè aquests homes tots estan afònics per haver dirigit tant al poble la paraula.»

Queda el senyor Aguadé proclamat Alcalde de Barcelona.

El senyor Alcalde digué:

«Companys de Consistori i poble de Barcelona que ens escolta: Ens escolteu en aquesta hora solemne. Nosaltres venim aquí a constituir el primer Consistori republicà revolucionari, després de cinquanta anys. Nosaltres complirem amb el nostre deure de ciutadans, d'homes i de catalans. Nosaltres esperem que el poble de Barcelona, en aquesta hora de frambals i d'angúnia, sabrà complir amb el seu deure cívic i sabrà portar-se amb aquella disciplina i correcció que es demana en aquestes grans solemnitats.

«Nosaltres estem aquí per a defensar la llibertat de Catalunya i la llibertat dels ciutadans en la República espanyola i catalana, però, vosaltres, ciutadans, haveu de respectar i defensar l'ordre al carrer, perquè hi ha agents provocadors que es confabulen perquè aquesta gran obra que avui ha fet Barcelona, una de les obres més grandioses que s'han pogut donar a la Història, pugui malaurar-se. Nosaltres, ja us diem, complirem amb el nostre deure. Vosaltres compliu amb el vostre deure, també. Ara el vostre deure és: ordre, disciplina i respecte, aquí, a la ciutat; allà, a la Presidència de la República Catalana, on està el venerable Francesc Macià.»

Tot seguit el senyor Companys s'expressà així: «Com a representant, en aquest moment, del Govern Provisional de la República, jo saludo a Barcelona, Cap i Casal de la nostra estimada Catalunya. Jo Jemano a tots els ciutadans de Barcelona que procurin fer tot l'esforç, posant tota la cura, per a estructurar la República d'una manera que sigui garantia de totes les classes socials; portant el nostre pensament progressiu endavant, de manera que no es pertorbi l'ordre. Hem de donar mostres d'una extraordinària capacitat. Ens ofega la grossa responsabilitat que tenim. No n'hi ha prou amb portar la República. No estàvem acostumats a tenir la més petita llibertat. Procurem assegurar-la i els nostres actes ens faran dignes d'ella.»

El senyor Giralt parlà tot seguit en els següents termes:

«Senyor Alcalde, poble de Barcelona: Tota una joventut, tota una vida de treball i d'auhel a favor de la República, té avui la compensació d'aquesta jornada gloriosa, i la té doblement perquè ve aquí per manament del poble, com a representant genuïnament escollit per la voluntat del poble.

«Jo haig de salutar el poble en nom del Partit Republicà Radical. Aquest partit, la història del qual, des de la seva creació a Barcelona, ha estat sempre aquest amor a la República, que es comparteix solament en un ample amor a la Llibertat.

«Nosaltres acceptem amb goig, per la persona, per la representació, pels alts mèrits de la persona i de la representació, la Presidència de l'Ajuntament de Barcelona posada en tan bones mans com són les del company i amic Aguadé.

Nosaltres, aquí, respondrem sempre els anhels del Partit Radical, procurant representar a fora, a Espanya, l'amor de Catalunya, però procurant també, a dins de Catalunya, representar-li l'amor a Espanya. Ben catalans, de neta nissaga catalana, patriotes com el qui més, però ben amants també de totes les terres d'Espanya que, com nosaltres, avui s'han aixecat com un sol home a favor de la República. Altres pobles que jo vull recordar-vos en aquests moments han donat alguna cosa més que nosaltres per la República, alguna cosa que nosaltres no hem tingut l'alta honra que se'ns exigís en aquest sacrifici. Han donat homes que exposaren el seu pit per a la República a les balas asasinades de la Monarquia.

Davant la continuació, com sempre, política i patriòtica del Partit Radical, no haig d'afegir ni una paraula, sinó que salutar-vos amb l'emoció ben encesa d'amor. Volíem una República, i aquesta República estàvem disposats a defensar-la i a obtenir-la amb les nostres pròpies vides, si hagués estat precís. Aquesta República ens la trobem, i ara tot ha d'ésser poc per

a servir-la i defensar-la contra la reacció, que no dubtem que en aquests moments treballa ja en l'ombra volent pertorbar l'obra patriòtica de Catalunya i Espanya. Haveu d'estar previnguts. Haveu d'esmerçar-ho tot per a la República, dient al poble que a cops de puny i a mossegades ha de fer-se contra qui, i en nom de qui sigui, intenti pertorbar l'ordre. Que no s'enteli la paraula de la República; que la defensem i sapiguem demostrar la capacitat nostra, no sols per a governar l'Ajuntament, sinó per a regir els alts destins d'Espanya.»

El senyor Xirau digué:

«Us dirigeixo la paraula per a llegir l'acord que ha pres, per unanimitat, aquest Consistori, de nomenar els deu Tinents d'Alcalde, en la següent forma:

- 1.ª Tinència, Sr. Joan Casanovas.
- 2.ª Tinència, Sr. Pere Confas.
- 3.ª Tinència, Sr. Àmadeu Aragay.
- 4.ª Tinència, Sr. Rafael Campalans.
- 5.ª Tinència, Sr. Joan Lluhí.
- 6.ª Tinència, Sr. E. Ventós.
- 7.ª Tinència, s'ha atorgat, provisionalment, per a la minoria de la Lliga, avui no present, perquè pugui fiscalitzar la nostra obra, i, interinament, designem per ella el senyor Joan Casanellas.
- 8.ª Tinència, Sr. Cassimir Giralt.
- 9.ª Tinència, Sr. Jesús Ullé.
- 10.ª Tinència, Sr. Josep Jové.

El senyor Jové s'expressà de la següent manera:

«Ciutadans de Barcelona: Molt poques paraules en aquest moment, perquè, com us deia durant tota la propaganda electoral, no són ja moments de parlar, sinó que, ara més que mai, són moments d'accionar.

«Aquí, per primera vegada, entra en aquesta casa una representació genuïnament obrera. La Unió General de Treballadors entra en aquesta casa. Jo sé bé que entre els amics de l'Esquerra Republicana hi ha obrers també. Jo no puc oblidar els companys Durau, Guàrdia, Oller i Aragay, però no porteu una representació netament obrera que, per primera vegada, després de cinquanta anys, ha entrat en aquesta lluita en forma exclusiva i desinteressada. Treballadors, a vosaltres, jo us dic, que en el Consistori de Barcelona, ajudat pels consells de vosaltres, hi ressonarà sempre la veu del descamisat, la veu del proletari, sense distinció. Jo cree, espero i desitjo que acabi ja, d'una vegada, amb la implantació en el nostre país de la República, la repressió marcada gairebé sempre contra la classe treballadora. Els he dit que, per acabar amb aquesta repressió, els obrers, primer que tot, i tots els

ciutadans, en interès de tots nosaltres, han de posar, han d'esmerçar tots els esforços per a consolidar aquesta República, evitant des d'ara que es promogui qual-sevol aldarull, tot el que sigui pretext de perturbació, que no s'ha d'organitzar. Els primers interessats són els treballadors. Hem de dir als companys que l'ordre s'ha de mantenir «aunque», el treball ha de funcionar com abans, més bé encara. Visca la República!»

El senyor Solà dirigí la paraula en els següents termes :

«En nom de la Dreta Liberal Republicana de Catalunya em complasc a saludar l'illustre senyor Alcalde doctor Aguadé, els companys de Consistori i el poble de Barcelona, i, en fer-ho, ho faig amb la satisfacció de l'home que, per primera vegada, veu la ciutadania dins la Corporació pública, acostumats com estàvem, fins encara aquest matí, a què la ciutadania sols estigués al carrer.

«La Dreta Liberal Republicana no és, no ha estat ni serà mai un partit revolucionari. La Dreta Liberal Republicana és un partit d'ordre, un partit governamental, un partit que vol mantenir inexorablement el principi d'autoritat, però d'una autoritat veritable, justa i legítima. És per això que els homes de la Dreta Liberal Republicana hem de treballar en un moviment revolucionari i no hem mai acceptat llocs d'honor. La nostra tasca revolucionària acaba avui.

«La Dreta Liberal Republicana procurarà que, en tot moment, es mantingui l'ordre i el principi d'autoritat; procurarà que no sigui veritat tot el que diuen els nostres enemics parlant de la República; procurarà que la República no sigui el que ha estat fins ara la Monarquia; i jo també declaro, en nom de la Dreta Liberal Republicana, que si algun dia les defensives reaccionàries de la Monarquia que avui se'n va, volguessin pertorbar el magnífic ordre que avui s'ha constituït a tota Espanya, jo, home governamental, jo, home de dreta i d'ordre, si sortia d'aquest Ajuntament, seria exclusivament per a tornar a la presó altra vegada, perquè una altra cosa no la podria fer si això succeïa.»

El senyor Velilla, digué :

«En nom del Partit Republicà Federal, saludo al poble republicà de Barcelona i a vós, illustre Alcalde, Cap nostre, no precisament perquè ocupeu l'Alcaldia; no precisament per la vostra intel·ligència, ben reconeguda; no precisament per tots els mèrits i virtuts que ostenteu, i que han fet el vostre nom i han aconseguit el vostre vot; res de tot això; us saludo com a representant del revolucionarisme català, per aquesta energia, per aquest delit, per aquest radicalisme, per aquest heroïsmes que heu demostrat en tot moment per

a lluitar contra la Monarquia, perquè crec que aquestes virtuts continuaran, que sereu fort i valent des d'aquesta nit per a impedir que la contrarevolució i la Monarquia puguin tornar a apoderar-se de Barcelona. Us saludo en aquest sentit, i us diré que el Partit Republicà Federal Social ve amb la representació més radical al Consistori, perquè entenem que en aquests moments han de prevaler els homes que s'havien distingit pel seu radicalisme.

«El Partit Federal ve al Consistori a mantenir, en absolut, el seu concepte republicà federal, a mantenir també el caire obrerista que té, del qual hem donat prova, car quan l'última Tinència d'Alcaldia es discutia, nosaltres ens hem aixecat per a decidir-ho, i hem dit: «No ho discutim, entenem que aquesta Tinència s'ha de donar a la representació obrera», i vosaltres, amb els vostres aplaudiments, heu donat un caire d'honor al Partit Federal, quan el Partit Federal ha donat aquesta Tinència al representant dels obrers, en Josep Jové.

«En nom, doncs, d'aquest, i per a lluitar sempre, saludo l'Ajuntament de Barcelona i el Poble català.»

El senyor Campalans s'expressà així :

«Companys de Consistori, poble de Barcelona: No és ara el moment de fer discursos, ni jo podria fer-ne. Sols us diré dues paraules per a saludar-vos en nom de la Unió Socialista de Catalunya, i també voldria que us percatessin d'una cosa: la República l'hem guanyat avui amb la nostra serenitat, com també amb la nostra serenitat vàrem guanyar el diumenge. Si tenim serenitat, la portarem endavant; però això no ho ha de fer el poble, sinó nosaltres. El poble ha de mantenir l'ordre. Si hi ha acció revolucionària, no la fa la multitud; si hi ha acció revolucionària, la fan els cinquanta homes que la dirigeixen, i no tres mil. I us diré: «No us desuniu, sinó uniu-vos, perquè no hem d'anar d'un a un, sinó de quatre en quatre.» Avui no hem d'anar a cap lloc. És una cosa sabuda que hi ha entre nosaltres una colla enorme de gent pertorbadora. No hi haurà contrarevolució. No pot néixer. La revolució falla si hi ha desordre. El poble que guanya la República, la salva mantenint l'ordre, i jo vull dir al poble: «Tingueu confiança en aquests homes, que aniran ou calgui anar. Hi ha homes apoderats per a fer el que calgui. Us dic solament: no tingueu por. El poble el que ha de fer és tenir serenitat. Tenim avui la República, consolidem-la.»

«I, després, saludo especialment l'illustre company Jové com a representant dels treballadors, perquè aquesta minoria socialista ve amb obrers.

«Voldria acabar aconsellant el poble, insistir en això. La multitud, sobretot, ha d'evitar accions pertor-

badores. Contrarevolució no n'hi haurà. I que demà tothom vagi a treballar.»

El senyor Casanovas digué:

«Tan sols unes paraules per a dirigir-me al poble congregat al Consistori, en aquest Saló de Cent.

»Després de l'acte de diumenge, la unió revolucionària era el farsant que encara aquest matí ocupava el Poder. El poble havia manifestat, i havia donat com a manament imperatiu als partits d'esquerra, que vinguéssin i redimíssin la sobirania de la ciutat. Aquests, entenent que corresponia acatar aquest manament, i que no havien de desertar en aquestes hores, han ocupat la ciutat de Barcelona, i encara que hi ha hagut qui ha dit que érem uns bàrbars en assaltar-la, vosaltres heu vist en la forma com s'ha constituït un Ajuntament; heu vist el sentit d'alta responsabilitat que prenen els homes dirigents, i si han vingut aquests bàrbars, no han vingut a altra cosa que a acabar amb les concupiscències que eren tan propalades en aquesta Casa, concupiscències que venien també per l'environament que feia la Monarquia de la sobirania, d'aquella sobirania que corresponia al poble. S'ha disposat, doncs, la ciutat de Barcelona, a recobrar la plenitud de la seva sobirania.

»Es l'hora de consolidar la República. L'Ajuntament hi aportarà tot el seu esforç, però necessita també la col·laboració de tots els ciutadans; presteu-vos, doncs, a tenir confiança en els homes que ocupen aquests llocs. No compliqueu els problemes, que no n'oblidem ni un. Tampoc oblidem el d'alliberar els presos que encara tenim, residu de les dictadures del borbó. Però tot això no ho ha de fer una multitud pel seu compte, perquè aquesta obra, de vegades, és apretada per elements estranys. Ha de fer-ho l'Alcalde i els homes representatius de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest Ajuntament, doncs, no oblidarà cap dels problemes immediats, i així com recollí de les urnes el manament imperatiu de reivindicar la sobirania, sabrà encara consolidar la República, que ens ha de garantir col·lectivament i individualment tots els drets.»

El senyor Aragay digué:

«Regidors, poble de Barcelona: No vull fer un discurs, perquè jo no sóc cap de majoria; però l'Alcalde em prega que us comuniqui una nova que espero recollireu amb la major atenció.

«Quan hem vingut aquest matí a l'Ajuntament de Barcelona a invitar l'Alcalde que es retirés (el qual oposà, dins la major correcció, la resistència pròpia del cas), quan l'hem invitat que abandonés l'Alcaldia, entregant-nos-la, no sabíem encara quines conseqüències en sortirien del nostre acte. Ha estat una audàcia revolucionària que, tenint la convicció que el poble ens havia de seguir, ens hem atrevit a realitzar. Ara, aquesta audàcia revolucionària, efectuada en compliment de compromisos solemnes contrets en les tribunes públiques (perquè quan parlàvem al públic en els mitjans electorals, contrèiem responsabilitats solemnes que hem volgut complir), ara, això s'ha pronunciat en l'esclat d'entusiasme, i hi ha la confirmació que a tota Espanya s'ha fet el mateix: s'ha proclamat la República.

»Per això us demano que ens ajudeu a consolidar-la. Per a aconseguir-ho, es fixaran per les cantonades bàndols de l'Alcalde, amb la seva signatura i segell, donant instruccions al poble de Barcelona, i jo us prego, en nom de tots els companys i de l'illustre senyor Alcalde, que us en feu ressò del que diguin els bàndols, del seu contingut, i que procureu estendre'ls per la ciutat, cercant col·laboradors, i fent que l'autoritat legítima reïxi en la seva tasca de consolidació, contribuint essencialment dins d'Espanya al nou règim que avui s'ha implantat.»

El senyor Alcalde es dirigí al públic en els següents termes:

«Abans d'aixecar la sessió he de comunicar al poble de Barcelona que, en sortir jo de la Diputació, s'estava escrivint l'ordre de lliberació, en nom del President de la República Catalana, dels presos polítics i socials.»

Foren proclamats Tinents d'Alcalde els senyors que es consignen en el seu corresponent lloc, amb el mateix ordre que es deixa expressat, quedant el senyor Casanellas proclamat amb caràcter provisional, tal com es fa constar.

* * *

Seguidament, i no havent més assumptes de què tractar, el senyor President aixecà la sessió, a les 20 hores 10 minuts.

ANNEX nº 6LLISTA DELS RESPONSABLES DEL MINISTERI D'INSTRUCCIO PUBLICA.

	<u>Fres. Govern</u>	<u>MIP</u>	<u>Subsecretari</u>	<u>D.G. 1ª Ensenyança</u>
1931				
	14 Abril Alcalá Zamora	M. Domingo	D. Barnés	R. Llopis
	15 Octubre Azaña			
	15 Desembre	F. de los Ríos	D. Barnés	R. Llopis
1932		F. de los Ríos	D. Barnés	R. Llopis
1933		F. de los Ríos d. 12 juny	D. Barnés d. 17 juny	R. Llopis d. 28 abril
		F. Barnés n. 12 juny d. 12 setbre.	S. Pi Sunyer/F. Landrove n. 17 juny d. 12 oct.	R. Llopis n. 9 maig d. 3 agost
	12 setembre A. Lerroux	D. Barnés	C. Bolivar	J. Martínez Linares n. 7 agost d. 19 set.
		n. 12 setbre. d. 18 desembre	n. 12 octubre d. 22 desbre.	

8 octubre

Martínez Barrio

R. González
n. 19 setbre.
d. 22 desbre.

16 desbre.

A. Lerroux

Pareja Yébenes
n. 16 desembre
d. 3 marçP. Armansa
n. 22 desembre
d. 17 marçF.A. Rodríguez
n. 22 desembre
d. 25 maig

1934

S. de Madariaga
n. 3 març
d. 28 d'abrilR. Prieto Bances
n. 17 març
d. 3 gener-35

26 abril

Samper

F. Villalobos
n. 28 abril
d. 29 desembre

4 octubre

Lerroux

V. Lucas de la Cruz
n. 29 maig
d. 3 gener

1935

Dualde
n. 29 desembre
d. 3 abrilM. Cuber
n. 3 gener
d. 6 abrilR. González
n. 3 gener
d. 6 abrilR. Prieto
n. 3 abril
d. 6 maigR. Rianza
n. 6 abril
d. 10 maigA. Gil Muñiz
n. 6 abril
d. 10 maig

1935	Dualde	M. Cuber	R. González Cobos
	n. 6 maig	n. 10 maig	n. 10 maig
	d. 25 setembre	d. 27 setembre	d. 4 octubre
25 setembre			
Chapaprieta	J. Rocha	J. Villanueva	J.F. Sanz
	n. 25 setembre	n. 27 setembre	n. 4 octubre
	d. 29 octubre	d. 31 octubre	d. 31 octubre
	L. Bardají	T/ Pascual	López Varela
	n. 29 octubre	n. 31 octubre	n. 31 octubre
	d. 14 desembre	d. 1 gener	d. 1 gener-36
14 desembre			
Portela Valladares	M. Becerra		
	n. 14 desembre		
	d. 30 desembre		
1936			
	F. Villalobos	G. Fraile	V. Lucas de la Cruz
	n. 30 desembre	n. 4 gener	n. 4 gener
	d. 12 febrer	d. 24 febrer	d. 28 febrer
19 febrer			
Azaña	M. Domingo	D. Barnés	J. Coll i Mas
	n. 19 febrer	n. 24 febrer	n. 28 febrer
d. 10 maig	d. 13 maig	d. 9 maig	d. 18 maig
12 maig			
Casares Quiroga	F. Barnés	E. Baeza	J. Ballester
	n. 13 maig	n. 18 maig	n. 18 maig

Elaboració efectuada a través de l'obra de Mariano Pérez Galán:
La enseñanza en la Segunda República. Pàg. 98, 205, 308.

ANNEX N.º 7. PROJECTE D'ORGANITZACIÓ I METODOLOGIA GENERAL, INSTI-
TUCIONS CIRCUN I POST-ESCOLAR, ELABORAT PEL CONSELL REGIONAL DE
PRIMER ENSINYAMENT DE CATALUNYA.

I

Organización y Metodología generales

La organización general de la enseñanza primaria en Cataluña debe basarse en los siguientes principios:

1.º En cada población habrá tantos Maestros nacionales como indique el cociente de dividir el censo escolar (párvulos inclusive), por 50.

De acuerdo con este artículo se formará el arreglo escolar.

2.º Todas las Escuelas o clases de una población formarán una unidad: la «Escuela nacional». Aquellas se denominarán, genéricamente, secciones de la Escuela nacional.

3.º Siendo la graduación de los alumnos una ventaja de que se puede beneficiar el trabajo escolar, y considerando que el principio de la coeducación de los sexos favorece los fines de la educación, se procederá a la distribución graduada de grupos de alumnos en las secciones de una misma localidad, procurando establecer, de una manera progresiva, la coeducación en todas las Escuelas de Cataluña.

4.º Se procurará que varias secciones escolares de una misma localidad se agrupen en una sola **sección graduada** y en el mismo edificio para unificar más su actuación. Las secciones de estas Escuelas graduadas se denominarán grados.

5.º Se evitará, siempre que las circunstancias no aconsejen lo contrario, que las secciones graduadas consten de más de seis grados, a las que podrá añadirse dos o más grados de párvulos y otros de enseñanzas complementarias y se organizarán también en régimen de educación.

6.º Cuando el número de grados de una sección sea superior a cinco, habrá un director sin grado.

7.º Estas secciones graduadas se regirán por un reglamento formulado por la Inspección regional y aprobado por el Consejo en pleno. Mientras

tanto, se regirán por el Decreto de 19 de septiembre del 1918.

8.º La proporción de Maestros y Maestras de cada población será fijada por el Consejo Regional, previo informe de la Inspección.

9.º La distribución entre Maestros y Maestras de las distintas secciones escolares de una localidad, se hará a propuesta de los Maestros y Maestras de la misma, de acuerdo con la Inspección y con la aprobación del Consejo Regional por medio del Consejero delegado correspondiente.

10. En las comarcas rurales donde las circunstancias lo aconsejen, se procederá a la concentración de Escuelas.

11. La enseñanza en las Escuelas públicas de la región catalana es gratuita, obligatoria y laica.

12. La edad escolar comenzará a los tres años en las secciones de párvulos y a los seis en las demás. Podrá rebajarse una y otra en casos justificados y de acuerdo con la Inspección. El período escolar primario terminará a la edad de 14 años. Podrá ampliarse esta edad en casos justificados y de acuerdo con la Inspección.

13. Terminado el período escolar, los alumnos que reúnan, a juicio del Maestro las necesarias condiciones de educación e instrucción, obtendrán el «Certificado de cultura primaria», documento que les habilitará para ser admitidos en fábricas, talleres y oficinas para continuar sus estudios en cualquier centro oficial de enseñanza, sin perjuicio de los respectivos reglamentos. El Consejo Regional establecerá en un reglamento complementario, las normas necesarias para la obtención de dicho certificado.

14. El plan general de educación y de trabajo de las Escuelas catalanas, será, en principio, como mínimo, el de las demás Escuelas nacionales, con las variaciones y adaptaciones propias de las características de la región y de cada localidad, y con la variación que impliquen las disposiciones sobre bilingüismo.

15. Los días laborables en las Escuelas de Cataluña serán por lo menos, 230 al año. Los días festivos se fijarán de acuerdo con las disposiciones dadas a este respecto por el Gobierno de la República y el de la Generalidad, y se establecerán, en principio, tres épocas de vacación durante el año:

una en invierno, otra en primavera y otra en verano que no será inferior a dos meses.

16. Cuando el beneficio de la enseñanza aconseje, en alguna localidad o comarca, variar notablemente las normas generales que se establezcan para la confección del almanaque escolar, el Consejo Regional acordará lo procedente a propuesta de los organismos correspondientes y con el informe de la Inspección. A este fin el Consejo Regional dará normas para formar y establecer los almanaques escolares.

17. Las horas diarias de trabajo en las Escuelas de la región catalana serán cinco: tres en la sesión de la mañana y dos en la de la tarde, excepción hecha de un día a la semana en que se suprimirá el trabajo de la tarde.

18. En las localidades donde las circunstancias lo aconsejen, en beneficio de la enseñanza, se podrá establecer, en todo o en parte el curso, la sesión única, previa la propuesta de los organismos delegados del Consejo, informe de la Inspección y autorización del Consejo Regional.

19. El que sea el Estado el llamado a atender a la realización de la educación pública, no excluye la colaboración de la enseñanza privada pues en ella suelen surgir iniciativas e instituciones docentes que aportan valiosas experiencias escolares. Se estima, pues, como necesaria, la enseñanza privada, pero en cuanto venga a auxiliar y completar la obra docente del Estado, por lo cual no deberá ser autorizado el funcionamiento de ninguna Escuela privada que no ofrezca las necesarias garantías de colaboración a la obra de la Escuela oficial. La autorización de las Escuelas no oficiales de la región catalana corresponde al Consejo Regional de primera enseñanza de Cataluña.

II

Es necesario llevar a las Escuelas de Cataluña una honda transformación en la organización y en el espíritu del trabajo. Frente a la inconveniente uniformidad de la labor en todas las Escuelas se sienta el principio de que el trabajo en cada una de ellas ha de estar condicionado por las exigencias del medio en que radique. Cada pueblo necesita su Escuela; la Escuela que responda a

las características y circunstancias del medio natural y social donde desarrolla su función.

No se pueden dictar normas detalladas que sirvan por igual para las Escuelas rurales o del litoral y para las de medios industriales y urbanos, pues ello sería tanto como atentar contra la esencia misma de la Escuela.

Cabe, sin embargo, apuntar, en una declaración de contenido amplio, el carácter y el espíritu a que habrá de aspirar la Escuela catalana en su renovación.

La Escuela de Cataluña desarrollará su labor inspirada en los principios de la Escuela activa.

La expresión espontánea, la actividad libre y creadora, el estudio de la realidad inmediata, la enseñanza global, el trabajo motivado por intereses no impuestos en horarios y programas detallados y rígidos, el desarrollo armónico del niño, tenderán a sustituir al estudio memorista, al uso de los libros como textos, a la teorización desmedida, al verbalismo, a la disciplina autoritaria, a las deformadoras actividades de la Escuela tradicional.

20. Queda anulado para las Escuelas de Cataluña el carácter obligatorio de los exámenes y exposiciones escolares de final de curso.

21. Para que las Escuelas públicas de Cataluña consigan adoptar las técnicas y procedimientos renovadores se crearán, donde las circunstancias aconsejen, Escuelas públicas de ensayo y de reforma, dotadas de los medios materiales necesarios y de Maestros dispuestos a realizar una Escuela que pueda servir de modelo a las demás de la región.

22. Estas Escuelas de ensayo, «Escuelas nuevas públicas», dotadas de una amplia autonomía, habrán de orientar su organización teniendo como norma los principales postulados de las llamadas «Escuelas nuevas».

23. El control de la labor que se realice en estas «Escuelas nuevas públicas» será de la incumbencia de los Inspectores que el Consejo designará a propuesta de todos los de la Región.

24. Como complemento de la obra de influencia y extensión renovadoras de las Escuelas nuevas públicas, el Consejo Regional publicará un boletín de educación que llegará a todas las Escuelas de Cataluña, y en cada una de ellas quedará colec-

cionado como parte de la biblioteca de consulta del Maestro.

En este boletín se desarrollarán minuciosamente normas didácticas, planes de trabajo para los distintos tipos de Escuela, conquistas de las nuevas técnicas de labor escolar, experiencias, resultados, etc., etc., con tendencia a constituir el órgano informador y orientador de la múltiple actividad escolar primaria de la región. El Consejo Regional, aparte el boletín, publicará unas instrucciones o guías didácticas, como orientación general y aclaración a planes de trabajo, cuestionarios mínimos, etc.

Instituciones circum y post-escolares

25. Declarada la orientación a que ha de tender la obra escolar en Cataluña, dicho se está que muchas de las instituciones que se han venido considerando como complementarias de la Escuela, quedan dentro de la labor propiamente escolar, como elementos primordiales de la misma, así las bibliotecas escolares y populares, los talleres o clases de realización, las cooperativas escolares, la utilización del cinema y la radio en la enseñanza, los museos escolares, etc., etc.

26. El Consejo Regional de Primera enseñanza de Cataluña fomentará dichas instituciones para que la Escuela pueda realizar la amplia función que se le asigna e intervendrá asimismo en la organización de cantinas, colonias escolares de vacaciones, campos de juego, etc.

27. El Consejo Regional de Primera enseñanza de Cataluña constituirá además un organismo asesor en lo que se refiera a la organización e implantación de las instituciones complementarias de la Escuela y servirá de enlace entre los esfuerzos que para ello realicen los municipios y la ayuda económica del Estado y de la Generalidad de Cataluña.

28. Las cantidades que el Estado, en una distribución proporcional destinara a la región catalana, como subvención para cantinas y roperos, colonias de vacaciones, material de enseñanza, etc., serán administradas por el Consejo Regional, el cual atenderá con ellas a las necesidades más justas de las Escuelas de la región.

29. Asimismo el Consejo Regional recabará del Estado los medios necesarios para organizar misiones pedagógicas en Cataluña.

30. El Consejo Regional fomentará las enseñanzas complementarias y de adultos, procurando que estén dotadas de recursos abundantes y con tendencia a que estén dirigidas por Maestros especiales.

Es un principi universal de pedagogia que l'ensenyament primari, per a ésser eficaç, ha de produir-se en la llengua materna. L'exemple més categòric de l'aplicació d'aquest principi el presenta Bèlgica. Dins d'un mateix Estat estretament unit existeixen dues zones geogràfiques i lingüístiques delimitades: la zona flamenca i la zona francesa. La llengua materna s'ha enlairat en elles a la categoria de llengua vehicular, sense abandonar ni oblidar l'altra llengua que s'ha conreat i ensenyat amb tota intensitat.

A les Corts Constituents ha de revertir plenament la responsabilitat d'estructurar el nou Estat espanyol i precisar l'amplitud i les característiques de la cultura pública. A les Corts Constituents haurà de confiar Catalunya el reconeixement de la seva personalitat jurídica i les funcions que dins l'Estat haurà de complir. Però s'infligiren per la Dictadura tal nombre d'ofenses i vexaments als més íntims i sagrats sentiments de Catalunya; varen determinar, per altra part, aquests atacs una reacció espiritual tan viva, que el Govern provisional no sobreix els seus Poders acudint amb rapidesa a reparar la injustícia i a servir aquelles aspiracions que disputa d'acord amb les necessitats de l'ensenyament i les pròpies conveniències d'Espanya, a la que, dins ja de la democràcia republicana, interessa que l'home assolixi la seva més alta valoració espiritual.

La llengua catalana, proscrita i combatuda per la Dictadura, era ja abans de dit règim i és avui, amb més intensitat i major extensió, la llengua amb què un dels pobles més emotius i creadors del territori hispà descobreix les intimitats de la seva consciència i expressa els seus pensaments. Possibilitar que la llengua materna sigui un instrument de cultura és possibilitar que la cultura rendeixi la seva màxima eficàcia, eticaç a aquest Decret, evitant perturbació al dret dels Professors ja nomenats.

Article addicional. En atenció als motius determinants d'aquest Decret, justificant-se en altre territori de l'Estat la mateixa necessitat que a Catalunya i formulada la petició, el Govern resoldrà aplicant l'esperit dels articles anteriors, en harmonia amb la

Això vol dir que, per bé que fixada l'atenció a Catalunya, perquè el problema en ella és més evident i el greuge ha estat més ostensible, no es circumscriu la solució al respecte al català com llengua materna, sinó que s'estén a les altres llengües peninsulars que es judiquin i se les judiqui amb idèntic dret. Dins de la nova estructuració de l'Estat que s'ha iniciat amb el canvi de règim, una de les punyes en que ha de concentrar totes les seves energies la República és aquesta: enlairar l'Escola a la categoria d'autoritat i eficàcia que ocupa en els Estats de més alta jerarquia. Respectar la llengua materna, sigui ella la que sigui, és respectar l'ànima del deixeble i afavorir l'acció del Mestre permetent-li que ella es compleixi amb tota plenitud.

Per l'exposat, el Govern de la República decreta:

Article primer. Resten derogades totes les disposicions dictades d'ençà del 13 de setembre de 1923 contra l'ús del català en les escoles primàries.

Article segon. En les Escoles maternals i de pàrvuls de Catalunya l'ensenyança es donarà exclusivament en llengua materna, catalana o castellana.

Article tercer. En les Escoles primàries es donarà també l'ensenyança en llengua materna, sigui castellana o catalana, i s'ensenyarà als deixebles catalans, a partir dels vuit anys, el coneixement i pràctica de la llengua espanyola, a fi d'aconseguir que la parlin i escriguin amb tota correcció.

Article quart. És facultat a la Universitat de Barcelona per a què per mitjà del seu Seminari de Pedagogia, juntament amb els organismes que menin l'obra de cultura a la Generalitat de Catalunya, el Consell d'Inspecció primària i el Patronat escolar de Barcelona organitzi cursos de perfeccionament per tal de donar unitat a l'obra de l'Escola primària i aplicació articulada i difusió i circumstàncies de l'Ànima respectivament.

Donat en Madrid a vint-i-nou d'abril de mil noucents trenta u.

El President del Govern provisional de la República, *Nicet Alcalá Zamora i Torres*.

El Ministre d'Instrucció pública i Belles Arts, *Marcel·lí Domingo i Saizua*.

P E D A G O G I A

ESCOLA D'ESTIU DE 1932. CONFERENCIA PEDAGOGICA

"PROBLEMES QUE PLANTEJA L'ENSENYAMENT DEL LLenguatge A CATALUNYA"

I

CONCLUSIONS DE LA PONÈNCIA

El programa de l'Escola d'Estiu d'en-
 guany va anunciar una "Conversa pedagò-
 gica" sobre els "Problemes que planteja
 l'ensenyament del llenguatge a Catalunya".
 Aquesta conversa tingué lloc durant la Set-
 mana Final de l'esmentada Escola d'Estiu.

Tingué, com a base, una Ponència pre-
 sentada pels senyors Vicenç Gardenyes,
 mestre de Son del Pi (Lleida); Josep Mas-
 cort, mestre de Vilanna (Girona); Carles
 Salvador, mestre de Benassal (Castelló de
 la Plana); Ramon Torroja, mestre del Grup
 Milà i Fontanals (Barcelona); Josep Bar-
 celó, director del Grup Lluís Vives (Bar-
 celona), i Alexandre Galí, assessor tècnic
 de les escoles Blanquerna de Barcelona, i
 professor a l'Escola Normal de la Gene-
 ralitat.

Heus ací, ara, el text d'aquelles con-
 clusions:

PROBLEMES QUE PLANTEJA L'ENSENYAMENT DEL LLenguatge A CATALUNYA

*PRIMER PUNT: Qüestions de principi sobre
 la diversitat de llengües en l'ensenyament*

Primera. L'ensenyament a l'escola primà-
 ria, per tal de no pertorbar el desenvolupa-
 ment de l'infant, ha d'ésser monolingüe
 i a base de la llengua materna.

Segona. La introducció d'altres llengües
 en l'ensenyament, no ha de fer-se fins que
 l'infant hagi acabat la seva formació pri-
 mària i estigui en possessió de la llengua
 materna. Els elements que poden determi-
 nar aquesta possessió són principalment
 tres: Primer: Un límit d'edat que ve de-
 terminat pels cicles normals d'adquisició de
 llenguatge. Segon: L'aptitud a expressar-se
 en el llenguatge parlat i escrit que es con-
 sidera propi en els adults. Tercer: El co-
 neixement fonamental de la gramàtica a
 base de la llengua materna.

SEGON PUNT: Criteri d'adaptació en el règim d'ensenyament del català i del castellà a Catalunya

Essent impossible, per raons d'ordre extrapedagògic, resoldre un ensenyament enterament monolingüe a base de la llengua materna, i prenent com a punt de partida l'actual Decret sobre l'ús de llengua a les escoles de Catalunya, data 29 d'abril de 1931, l'adaptació de l'ensenyament de llengües es farà segons les normes que segueixen.

Primera. Segons el que preceptuen els articles segon i tercer de l'esmentat Decret, es tindrà molt de compte en diferenciar els escolars amb tota la rigorositat que permetin el tipus d'escola i els mitjans de què es disposi.

Segona. L'edat de vuit anys que l'esmentat Decret posa com a límit inicial per a introduir els nois catalans al coneixement de la llengua espanyola, s'entendrà sempre edat escolar o pedagògica. Perquè l'infant es pugui considerar de vuit anys d'edat pedagògica als efectes de l'aplicació de l'esmentat Decret ha de saber llegir en català amb una rapidesa de 100 mots per minut d'un llibre de lectura corrent; ha de comprendre el significat d'allò que llegeix contstant bé, almenys, el 60 per 100 de les preguntes que se li facin sobre el text llegit a base del lèxic mateix del text; ha d'escriure al dictat català amb un màxim de 35 per 100 d'errades.

Tercera. Dels vuit als nou anys pedagògics, es destinaran a l'ensenyament del castellà tres hores setmanals repartides degudament. Aquest ensenyament comportarà la lectura, l'escriptura i la conversa. Es farà a base del castellà i per mitjà d'un material de treball compost, àdhuc, per tal d'introduir d'una manera sistemàtica i sense pèrdua d'esforç, el coneixement d'aquesta llengua.

Quarta. Dels nou als dotze anys pedagògics, es destinarà a l'ensenyament del castellà una hora diària de lliçó, seguint les mateixes pràctiques i mètodes assenyalats per als vuit anys.

Cinquena. En arribar als dotze anys pedagògics, si l'infant sap manejar la seva llengua materna i coneix el mecanisme gramatical d'aquesta llengua, l'ensenyament del castellà es farà intensiu repartint la vida escolar entre el castellà i el català i desti-

nant la meitat del temps a cadascuna de les dues llengües. En l'horari, i dintre el temps destinat al castellà, es fixarà l'ensenyament específic de la llengua i la gramàtica castellanes, destinant a aquest ensenyament el mínim de tres hores setmanals. A l'escola rural, tenint en compte que l'ambient no és tan propici a l'aprenentatge del castellà com a ciutat, durant el darrer any podrà intensificar-se més l'ensenyament del castellà.

Sisena. Per tal d'assegurar el bon funcionament d'aquest règim, és condició indispensable que els mestres de les escoles de Catalunya coneguin amb la més gran perfecció les llengües catalana i castellana.

Reserva del ponent senyor Ramon Torroja. — El ponent Ramon Torroja fa una reserva sobre la manera de repartir el temps destinat a l'ensenyament del castellà a partir dels vuit anys pedagògics. Créu el senyor Torroja que el repartiment d'aquest temps s'ha de fer per sessions enteres des dels primers inicis i a través de totes les disciplines escolars, i no per hores alternatives o diàries com un ensenyament concret.

Tercer punt: Normes generals per a orientar l'ensenyament del llenguatge a base de la llengua materna

Primera. Per a limitar el tema, en aquesta ponència no es tindran en compte, dins el concepte d'ensenyament del llenguatge, l'adquisició dels mecanismes bàsics de la lectura, l'escriptura i l'ortografia que comporten unes pràctiques pedagògiques molt concretes i poden ésser objecte d'estudis especials a part dels que es refereixen pròpiament a la llengua.

Segona. L'ensenyament del llenguatge pròpiament dit, comporta totes aquelles pràctiques i elements d'estímul que conduïxin l'infant al domini de l'expressió a base de la paraula parlada i escrita, i en el tipus de llenguatge que es considera propi dels adults.

Tercera. L'ensenyament del llenguatge serà enterament pràctic i girarà a l'entorn d'una penetració constant i renovada del sentit dels mots i les expressions i d'una pràctica viva en la construcció de la frase per tal d'assolir la valor de les estructures verbals. Aquest ensenyament es produirà sempre a base de fets vius d'expressió que

es copsaran en el llenguatge de cada dia o en el de les obres literàries de reconeguda autoritat que estiguin dins dels interessos dels infants. Tota lliçó de llenguatge tindrà com a base l'expressió parlada i es traduirà sempre que sigui possible en forma escrita. Tot l'ensenyament del llenguatge serà dirigit a preparar la composició, però es tindrà molt de compte a no donar mai temes de composició, la complexitat dels quals pugui excedir de la capacitat psíquica de l'infant en les diverses fases del seu desenvolupament.

Quarta. L'ensenyament del llenguatge, tal com s'exposa en la conclusió precedent, comença així que l'infant ingressa a l'escola, per tal com aquesta forma d'ensenyament ve a ésser una continuació del mateix aprenentatge espontani de la llengua. És precís, però, determinar dins un pla de conjunt, el tipus d'exercicis o d'estímuls que siguin indicats per cada edat o per cada fase evolutiva de l'adquisició del llenguatge.

Cinquena. Fins als deu anys d'edat, la gramàtica no s'ensenyarà a l'infant d'una manera sistematitzada. És procurarà, però, que conegui la terminologia més general de la gramàtica, per tal de poder-la aplicar a les coses del llenguatge. Així es procurarà que l'infant sàpiga què volen dir els mots nom, adjectiu, singular, plural, etcètera. La morfologia que constitueix un element importantíssim de la gramàtica i del llenguatge, l'infant l'aprendrà d'una manera viva i espontània per mitjà de les pràctiques d'expressió, en les quals es procurarà corregir els defectes morfològics i donar les formes correctes. Fins que l'infant no aprengui gramàtica formal, no se li parlarà de sintaxi, però se l'ensenyarà a construir la frase i a percebre els matisos d'expressió segons la construcció, per tal que pugui aplicar pràcticament les formes constructives al seu propi llenguatge, d'acord amb les fases del seu desenvolupament.

Sisena. En l'ensenyament de la gramàtica que s'assenyala per a després dels deu anys, es procurarà seguir un mètode d'estudi objectiu que permeti a l'infant el descobriment dels fets de llengua en la seva realitat, fugint dels apriorismes i prejudicis en què s'ha anat fonamentant fins a la data aquest ensenyament.

Setena. En la fase actual de l'ensenyament del llenguatge a Catalunya, s'imposa

la determinació d'uns tipus d'exercicis que els mestres puguin aplicar immediatament segons les edats dels infants i la sistematització de la major quantitat de material possible que faciliti la tasca del mestre. Aquesta preparació de temes i material hauria d'ésser realitzada per tècnics autoritzats en vistes a una aplicació general a les escoles de Catalunya.

II

CONCLUSIONS APROVADES

Les conclusions aprovades a les reunions de la conversa pedagògica són les següents:

PRIMER PUNT: Qüestions de principi sobre la diversitat de llengües en l'ensenyament

Primera. L'ensenyament a l'escola primària per a no pertorbar el desenvolupament de l'infant ha d'ésser monolingüe i a base de la llengua materna.

Segona. La introducció d'altres llengües en l'ensenyament no ha de fer-se fins que l'infant hagi acabat la seva formació primària i estigui en possessió de la llengua materna. Els elements que poden determinar aquesta possessió són principalment tres: Primer: Un límit d'edat que ve determinat pels cicles normals d'adquisició de llenguatge. Segon: L'aptitud a expressar-se en el llenguatge parlat i escrit que es considera propi en els adults. Tercer: El coneixement fonamental de la gramàtica a base de la llengua materna.

SEGON PUNT: Criteri d'adaptació en el règim d'ensenyament del català i del castellà a Catalunya

Éssent impossible per raons d'ordre extrapedagògic resoldre un ensenyament enterament monolingüe a base de la llengua materna, i prenent com a punt de partida l'actual Decret sobre l'ús de llengua a les escoles de Catalunya de data 29 d'abril de 1931, l'adaptació de l'ensenyament de llengües es farà segons les normes que segueixen.

Primera. Segons el que preceptuen els articles Segon i Tercer de l'esmentat Decret que es citen al final d'aquestes conclusions és tindrà molta cura de diferenciar els escolars segons llur llengua amb tota la rigorositat que permetin els tipus d'escola

i els mitjans de què es disposi. Per a millor complir el que preceptua el Decret de la llengua cal realitzar una estadística lingüística dels infants de la nostra terra.

Segona. Acceptada la llengua materna com a verb vehicular de l'Escola, l'idioma castellà als nens de parla catalana i el català als de parla castellana, hauran d'ensenyar-se d'una manera paulatina i progressiva per tal que els infants arribin a posseir-los amb el màxim de perfecció.

(Acord de la Federació de Mestres Nacionals acceptat per la Ponència).

Tercera. L'edat de vuit anys que l'esmentat Decret posa com a límit inicial per a introduir els nois catalans al coneixement de la llengua espanyola, s'entendrà sempre edat escolar o pedagògica. Perquè l'infant es pugui considerar de vuit anys d'edat pedagògica als efectes de l'aplicació de l'esmentat Decret, ha de saber llegir en català amb una rapidesa de 100 mots per minut d'un llibre de lectura corrent; ha de comprendre el significat d'allò que llegeix contestant bé almenys el 60 per cent de les preguntes que se li facin sobre el text llegit a base del lèxic mateix del text; ha d'escriure el dictat català amb un màxim de 35 per cent d'errades.

Quarta. Dels vuit als nou anys pedagògics es destinarà a l'ensenyament del castellà tres hores setmanals repartides degudament. Aquest ensenyament comportarà la lectura, l'escriptura i la conversa. Es farà a base del castellà i per mitjà d'un material de treball compost *ad hoc* per introduir d'una manera sistemàtica i sense pèrdua d'esforç el coneixement d'aquesta llengua.

Cinquena. Dels nou als dotze anys pedagògics es destinarà a l'ensenyament del castellà una hora diària de lliçó seguint les mateixes pràctiques i mètodes assenyalats per als vuit anys.

Sisena. En arribar els dotze anys pedagògics, si l'infant sap manejar la seva llengua materna i coneix el mecanisme gramatical d'aquesta llengua, l'ensenyament del castellà es farà intensiu repartint la vida escolar entre el castellà i el català i destinant la meitat del temps a cada una de les dues llengües. En l'horari, i dintre el temps destinat al castellà, es fixarà l'ensenyament específic de la llengua i la gramàtica castellana destinant a aquest ensenyament el mínim de tres hores setmanals. En l'Es-

cola rural, tenint en compte que l'ambient no és tan propici a l'aprenentatge del castellà com a ciutat, durant l'últim any podrà intensificar-se més l'ensenyament d'aquesta llengua.

Setena. Per a assegurar el bon funcionament d'aquest règim, és condició indispensable que els mestres de les Escoles de Catalunya coneguin amb la més gran perfecció les llengües catalana i castellana, i assolir l'obligatorietat de l'assistència dels infants a l'Escola. Caldrà, per tant, estudiar de quina manera es poden auxiliar els pares mancats de recursos que necessiten els seus fills abans d'hora per a subvenir les seves necessitats més perceptibles.

Vuitena. A part de les normes generals que vénen assenyalades i per a contribuir a l'esclariment del problema de la multiplicitat de llengües a l'Escola assegurant a Catalunya el coneixement del català i del castellà, es considera indispensable la realització d'assaigs diversos científicament controlats en els quals l'ús i l'ensenyament del català i del castellà siguin proposats a edats diferents i seguint normes i procediments de diversa mena.

TERCER PUNT: Normes generals per a orientar l'ensenyament del llenguatge a base de la llengua materna

Primera. Per a limitar el tema, en aquesta ponència no es tindran en compte, dins el concepte d'ensenyament del llenguatge, l'adquisició dels mecanismes bàsics de la lectura, l'escriptura i l'ortografia que comporten unes pràctiques pedagògiques molt concretes i poden ésser objecte d'estudis especials a part dels que es refereixen pròpiament a la llengua.

Segona. L'ensenyament del llenguatge pròpiament dit, comporta totes aquelles pràctiques i elements d'estímul que conduïxin l'infant al domini de l'expressió a base de la paraula parlada i escrita, i en el tipus de llenguatge que es considera propi dels adults.

Tercera. L'ensenyament del llenguatge serà enterament pràctic i girarà a l'entorn d'una penetració constant i renovada del sentit dels mots i les expressions i d'una pràctica viva en la construcció de la frase per a assolir el valor de les estructures verbals. Aquest ensenyament es produirà sempre a base de lèxics vius d'expressió que es

copiaran en el llenguatge de cada dia o en el de les obres literàries de reconeguda autoritat que estiguin dins dels interessos dels infants. Tota lliçó de llenguatge tindrà com a base l'expressió parlada i es traduirà sempre que sigui possible en forma escrita. Tot l'ensenyament del llenguatge serà dirigit a preparar la composició i es procurarà per tots els mitjans que els temes de la composició, tant parlada com escrita, neixin d'una necessitat d'expressar-se sentida per l'infant en forma que els temes mai no puguin excedir de la seva capacitat psicològica en les diverses fases del seu desenvolupament.

Quarta. L'ensenyament del llenguatge tal com s'exposa en la conclusió precedent, comença així que l'infant ingressa a l'Escola per tal com aquesta forma d'ensenyament ve a ésser una continuació del mateix aprenentatge espontani de la llengua. És precís, però, determinar dins un pla de conjunt el tipus d'exercicis o d'estímul que siguin indicats per cada edat o per cada fase evolutiva de l'adquisició del llenguatge.

Cinquena. Fins als deu anys d'edat la gramàtica no s'ensenyarà a l'infant d'una manera sistematitzada. Es procurarà, però, que conegui la terminologia més general de la gramàtica per a poder-la aplicar a les eines del llenguatge. Així es procurarà que l'infant sàpiga què volen dir els mots nom, adjectiu, singular, plural, etc. La morfologia, que constitueix un element importantíssim de la gramàtica i del llenguatge, l'infant l'aprendrà d'una manera viva i espontània per mitjà de les pràctiques d'expressió en les quals es procurarà corregir els defectes morfològics i donar les formes correctes. Fins que l'infant no aprengui gramàtica formal, no se li parlarà de sintaxi, però se l'ensenyarà a construir la frase i a percebre els matisos d'expressió segons la construcció, per tal que pugui aplicar pràcticament les formes constructives al seu propi llenguatge, d'acord amb les fases del seu desenvolupament.

Sisena. En l'ensenyament de la gramàtica que s'assenyala per a després dels deu anys, es procurarà seguir un mètode d'estudi objectiu que permeti a l'infant el descobriment dels fets de la llengua en la seva realitat fugint dels apriorismes i prejudicis en què s'ha anat fonamentant fins a la data aquest ensenyament.

Setena. En la fase actual de l'ensenyament del llenguatge a Catalunya, s'imposa la determinació d'un tipus d'exercicis que els mestres puguin aplicar immediatament segons les edats dels infants i la sistematització de la major quantitat de material possible que faciliti la tasca del mestre. Aquesta preparació de temes i material hauria d'ésser realitzada per tècnics autoritzats en vistes a una aplicació general a les Escoles de Catalunya.

CONCLUSIÓ ADDICIONAL

"L'Escola d'Estiu del 1932, creient remeiar un tort encara existent, demana als Poders de la República l'aplicació del Decret sobre l'ús i ensenyament de llengües a l'escola primària als països de parla catalana, això és, a les Illes Balears i a tot l'antic regne de València."

ARTICLES DEL DECRET DE LA LLENGUA QUE S'EMENTEN EN LA CONCLUSIÓ PRIMERA DEL PUNT SEGON

Article segon. — A les Escoles maternals i de pàrvuls de Catalunya l'ensenyança es donarà exclusivament en llengua materna, catalana o castellana.

Article tercer. — A les Escoles primàries es donarà, també, l'ensenyament en llengua materna, sigui castellana o catalana, i s'ensenyarà als deixebles catalans, a partir dels vuit anys, el coneixement i la pràctica de la llengua espanyola a fi d'aconseguir que la parlin i l'escriuin amb tota correcció.

L'EDUCACIÓ MORAL I CÍVICA A LES ESCOLES DE LA REPÚBLICA

A continuació trobarà el lector el text definitiu de les conclusions aprovades a l'Escola d'Estiu de 1933 (segona quinzena de juliol) durant la Conversa pedagògica.

I. — LA LLETRA I L'ESPERIT DELS TEXTOS LEGALS VICENTS SOBRE AQUESTA QÜESTIÓ

Article 48 de la Constitució de la República Espanyola, 1931: "L'ensenyança serà laica, farà del treball el centre de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana."

De la circular de la Direcció General de Primera Ensenyança, data 12 gener 1932: "L'escola ha d'ésser laica. L'escola sobretot ha de respectar la consciència del nen. L'escola no pot ésser dogmàtica ni pot ésser sectària. Qualsevol propaganda política, social, filosòfica i religiosa queda terminantment prohibida a l'escola. L'escola no pot coaccionar les consciències. Al contrari, ha de respectar-les. Ha d'alliberar-les. Ha d'ésser el lloc neutral on el nen visqui, creixi i es desenvolupi sense pressions d'aquesta naturalesa.

"L'escola, per imperatiu de l'article 48 de la Constitució, ha d'ésser laica. Així, doncs, no ostentarà cap signe que suposi

confessionalitat, i així mateix seran suprimits de l'horari i del programa escolar l'ensenyament i les pràctiques confessionals. D'ara endavant, l'escola s'inhibirà dels problemes religiosos. L'escola és de tots i aspira a ésser per a tots."

De l'article 11 de l'Estatut Interior de Catalunya: "L'ensenyament primari serà obligatori, gratuït i català per la llengua i pel seu esperit. S'inspirarà en els ideals de treball, llibertat, justícia social i solidaritat humana i es desenvoluparà mitjançant institucions educatives relacionades entre elles pel sistema de l'escola unificada. En tots els seus graus serà laic."

II. — ORIENTACIÓ TÈORICA

Conclusió 1.ª — L'educació moral i cívica a les escoles de la República Espanyola, té una base legal taxativa i clara en els fragments transcrits, els quals li donen, d'altra banda, una orientació doctrinal completa i situen el problema entre les grans preocupacions dels nostres dies.

Conclusió 2.ª — El respecte que devem a la personalitat de l'infant, la significació específica de la infància en l'evolució individual de sentit i transcendència funcionals

no copsats encara pels educadors, el possible paralelisme que hi pugui haver entre aquesta evolució individual i la de la raça, amb les abreviacions i modificacions establertes i necessàries, i la necessitat categòrica que l'escola sigui de tots i per a tots, obliguen el mestre a una actuació empírica, de fina discreció, davant la formació moral i cívica dels infants en el clos de l'escola.

Conclusió 3.ª — Les idees i les pràctiques morals són relatives i evolucionen en el curs de la història sota l'acció conjugada de diversos factors. D'altra banda, l'evolució individual humana en els punts d'observació esbossats en el primer paràgraf de la conclusió precedent i el mecanisme de la conducta, evolució progressiva que va des del reflex més simple fins als processos complicadíssims de la volició, ens mostren també les pràctiques i les idees morals en profunda i continuada transformació.

Li cal, doncs, a l'educador, una visió àmplia de tot això, generosa i comprensiva. Li cal saber veure en totes les manifestacions de la infància els antecedents necessaris, per imperfectes o reprovables que ens semblin, que ens permeten d'arribar, en virtut d'un llarg procés evolutiu, a les formes i resultats que ofereix l'edat adulta.

Conclusió 4.ª — L'escola presenta al mestre una obligació ineludible: la de deixar fora del clos escolar totes aquelles idees, conviccions, sentiments o pràctiques que siguin propis d'una filiació doctrinal, religiosa, social o filosòfica, és a dir, de tot allò que divideix els homes.

El mestre que, en entrar a l'escola, no sigui capaç de prescindir d'aquests valors íntims, àdhuc de llurs signes exteriors, ni capir ni copsar objectivament les idees d'ordre universal que són el patrimoni i l'aplu-tinant de tots els homes i de tots els pobles cultes, està incapacitat per a ésser el mestre d'una escola.

Conclusió 5.ª — Tota l'obra de la formació moral i cívica a les escoles de la República ha de tendir a una alta realització: dotar el nen dels darrers graus escolars d'una noció objectiva i sistemàtica dels conceptes morals i cívics de la nostra època, és a dir, del deure auster i rígid com a imperatiu categòric, el qual ens fa més lliures i exalta les valors de la personalitat i fa possible l'autonomia personal i la convivència humana.

Cal, a aquest fi, aconseguir una relació

íntima i eficaç, una relació de subordinació i dependència recíproques, entre la consciència moral de l'infant noblement excitada i il·lustrada, la conducta i una cultura intel·lectual de caire informatiu.

III. — METODOLOGIA GENERAL.

Conclusió 6.ª — L'educació moral i cívica dels nostres deixebles requereix dues condicions fonamentals:

a) Que visquin en la major plenitud fisiològica possible, sense misèria orgànica ni funcional, sense fam ni fred, ni terror, sense aquests dolors que neutralitzen la seva potència vital, ja que a partir d'ells no podrem esperar cap perfecció moral o cívica col·lectiva i fecunda; cal acostumar l'infant a un ordre higiènic que el prepari a entendre i seguir l'ordre moral.

b) Que trobi a l'escola, a tothora, un ambient social i humà, ric en suggestions ètiques, suau i sever, culte i distingit.

c) Que trobi a l'escola un ambient social lliure de prejudicis.

Tot això ens donarà una base àmplia i sòlida de positiva transcendència en la formació ètica dels nostres deixebles.

Conclusió 7.ª — Només pot assegurar als infants una plenitud orgànica i un ambient lliure de prejudicis una organització social basada en uns principis d'equitat.

L'organització actual de tipus individualista, basada en el privilegi i en la lluita de l'home contra l'home, no pot satisfer els drets essencials dels educands, avui reconeguts per tots els veritables educadors.

Conclusió 8.ª — Sobre la base que s'indica a la conclusió precedent, ocasionalment i a mesura que ho permeti la capacitat dels nens, s'aprofitaran totes les circumstàncies favorables per a invitar a la reflexió moral.

Sols en els darrers anys de l'escolaritat, en els graus superiors, és possible recollir totes les reflexions i experiències dels nens per a fer un ensenyament moral i cívic, sistemàtic i complet.

Conclusió 9.ª — La lliçó moral en els diversos graus de l'escola presentarà les característiques següents:

Per a pàrvuls, senzilla, viva, breu, intuïtiva: excitant la imitació, invitant dolçament a l'acció moral; o desenvolupant, per pressió externa, per l'exemple o per invitacions a la reflexió, els processos in-

libitius. Poques paraules, pocs preceptes, res de formalisme.

Per als graus elementals i mitjans, un xic més reflexiva; fer que els nens discorrim, que posin exemples.

Per als graus superiors, més objectiva i sistemàtica. Transparenència de l'acte moral. Necessitat del sistema moral. Principis i lleis ètiques. L'ur relació amb els moments de l'evolució humana. La moral primitiva i la dels actuals pobles cultes. Fer que els nens es plantegin racionalment el fet moral. Associar moltes lliçons d'aquests graus amb altres d'història general, d'història de la filosofia, d'història de les religions, dels costums, etc.

IV. — TEMÀTICA

Conclusió 10.^{ena} — Una característica indispensable de tota lliçó moral és el realisme estricte. La lliçó moral o cívica ha d'ésser en tot moment cosa viscuda.

Conclusió 11.^{ena} — De la conclusió 3.ª se'n desprenen normes pràctiques de gran interès. Per exemple:

Davant del sentiment i idees en estadis primitius (crueltat, rudesia, grup, pàtria, cabdillatge, servilisme, rebellia, etc.) cal procedir amb comprensió i tacte per endegar aquestes valors positives, les quals arriben a esdevenir, en el curs de l'evolució, els més enlairats sentiments de solidaritat humana.

El mestre, en aquests casos i en tots els casos semblants, pot endegar profitosament o pot malmetre d'una fairsó llastimosa les energies infantils.

Conclusió 12.^{ena} — L'escola ha de viure d'acord amb les normes elaborades i contínuament renovades en virtut dels interessos i de la voluntat col·lectiva dels nens. Normes que s'estableixen de fairsó inconscient entre els més petits i que arriben, entre els més grans, a la categoria de preceptes imperatius lliurement i democràticament acordats.

El nen s'ha de sentir membre actiu i responsable de la col·lectivitat escolar; i mai al marge o en oposició a aquesta agrupació social d'una fairsó continuada o persistent.

Conclusió 13.^{ena} — No és possible ni convenient d'establir una separació entre la formació moral i la cívica. En el fons són una mateixa cosa.

En els graus superiors, però, és indicat

fer observar una diferenciació externa en relacionar molt directament amb les nocions de dret els preceptes d'ètica ciutadana i aconseguir que els nens sentin dintre l'imperatiu categòric del compliment del deure, en general, el del deure cívica i el sentiment de la solidaritat social.

Conclusió 14.ª — Cada estadi de cultura presenta uns premis i càstigs característics. Podríem també establir una gradació entre els que afecten la infantesa. Els que són adequats a un infant de dos anys no són propis, en general, d'un adolescent de catorze.

Cal, però, arribar a suprimir de l'escola els premis i els càstigs. En el profund plaer biològic que dona el compliment del deure hi ha de trobar el nen tot premi; i en la reprovació i divorei amb l'ambient còsmic i social, tot càstig.

És una superació continuada del mestre i de l'escola la que es registra per una disminució progressiva dels premis i dels càstigs.

Conclusió 15.^{ena} — Els infants manifesten una accentuada tendència a formar agrupacions societàries de tipus diversos i a governar-se lliurement.

En tot això el mestre actuarà discretament, excitant i afavorint l'expansió d'aquests sentiments socials; però cal que estigui sempre atent per tal d'evitar tota desviació, precocitat o amanerament que puguin convertir aquestes societats i governs en organitzacions buides de sentit infantil.

Conclusió 16.^{ena} — Cal que els infants d'ambdós sexes es tractin a l'escola amb la major naturalitat. No s'ha d'exercir sobre d'ells cap pressió per tal que alternin o estiguin separats. La relació lliure entre ells no constitueix ni ha de constituir problema.

Totes les informacions sobre diverses qüestions sexuals, ocasionals o sistemàtiques segons l'edat dels nens, són sempre indicades a l'escola, mentre es facin amb discreció, esperit científic i naturalitat. Contribueixen a ennobrir la sexualitat i a donar-li un caràcter especulatiu, que tan necessari és per a controlar els poderosos moviments afectius que provoca.

La major part de les activitats escolars poden aconseguir-les junts; algunes, les més pròpies de cada sexe, separatament.

La conducció a l'escola no s'ha de proposar mai reduir o eliminar les característi-

ques diferencials biològiques d'ambdós sexes. Pot, al contrari, fomentar-les dintre d'un to general profundament humà.

Conclusió 17.^{ena} — Del que s'indica en la conclusió 6.ª, apartat a), se'n desprèn la importància que l'escola ha de donar sempre a l'educació física, al joc i als esports. Considerarà tot això com a cosa fonamental i indispensable per a la formació moral i cívica dels nens, digne del mateix interès i cura que li mereixen les altres activitats escolars.

Conclusió 18.^{ena} — El nen ha de treure de les nostres escoles hàbits arrelats de treball. Ha de sentir la dignitat del treball i la de qualsevol ofici o professió.

La distinció entre professions servils i nobles no l'han de conèixer els nostres deixebles; però sí han de tenir noció clara del que representa l'exercir servilment o noblement cada una d'elles.

Conclusió 19.^{ena} — És un compromís indispensable de l'escola inclinar el nen a la més perfecta tolerància.

Conclusió 20.ª — El nen té dret a l'afecte incondicional i al respecte profund del seu mestre. Afecte i respecte que el mestre ha de mostrar de faiso seriosa i persistent, sense demostracions excessives ni extemporànies.

Conclusió 21.^{ena} — La lligó moral i cívica és quelcom viu que neix ple d'emoció i que no s'ha de constrènyer, ni contenir, ni complicar.

La lligó moral i cívica s'ha de distingir sempre per la senzillesa elegant, per l'oportunitat i per l'eficàcia.

Cal manejar amb extremada discreció i bon gust les moralitats, les faules, els contes i els exemples.

Conclusió 22.^{ena} — És cosa també indispensable en tot mestre la puntualitat i el compliment estricte del deure.

Cal també que vetlli per la seva dignitat professional. Les recomanacions, els regals i les preferències entre els alumnes són incompatibles amb aquesta dignitat i rigidesa.

La personalitat moral i cívica i professional del mestre, home del tipus normal de la seva època, és un centre d'irradiació que omple la classe i l'escola d'altres i suggestives tonalitats.

Conclusió 23.^{ena} — Tots els nens de les escoles de la República hauran reflexional força vegades sobre punts relacionats amb

religiós, l'escola deixa automàticament d'ésser escola, és a dir, creació i col·laboració lliure, i adopta formes de característiques inferiors.

"Així, els mestres reunits en assemblea amb motiu d'aquesta Escola d'Estiu, aspi-

aquestes qüestions: Conviccions religioses, filosòfiques, socials o polítiques dels homes. Homes diferents. Homes de conviccions i homes sense conviccions fermes. Els fanàtics i els sectaris. La intimitat que suposen les conviccions filosòfiques o religioses. Orientació suprema que cadascun, lliurement, dona a la seva vida. Els grans ideals col·lectius humans, expressió dels punts de major coincidència de tots els ideals individuals. Aquestes reflexions els portaran al correu de la pròpia personalitat i a la tolerància.

Conclusió 24.^{ena} — L'obra de la formació ètica dels nostres petits escolars necessita un precedent, un complement i una continuació: la col·laboració familiar i social, sense les quals aquella obra s'esvaniria i esdevindria estèril.

Aquestes col·laboracions depenen de diversos factors socials que des de l'escola estant s'han de considerar i tenir en compte. L'escola en tot moment ha de viure a to amb la cultura social de la seva època; i ha d'irradiar, encara, la seva obra com a model de superació continuada.

Conclusió final. — El congrés o els components de l'Escola d'Estiu acorden que, perquè en un termini relativament breu els principis de l'escola laica tinguin efectivitat a Catalunya, l'Estat, d'acord amb la Generalitat o l'organisme que els pugui substituir, creï un Comitè de laïcisme, la missió del qual fóra de propagar i orientar els principis d'aquesta conversa i exercir la revisió prèvia de textos escolars.

L'assemblea proposa que, mentre formalitza el nomenament d'aquest Comitè pro laïcisme, exercixi les seves funcions la ponència.

Declaració. — La ponència en majoria sobre el tema "Educació moral i cívica a les escoles de la República" de l'Escola d'Estiu d'enguany, aten les aclaracions demanades per un grup d'assembleistes sobre la supressió de l'adjectiu "laica" a les conclusions 4.ª i 18.ª, i formula la següent declaració tot demanant a l'assemblea que la subscriu i la faci passar a formar part del text que s'aprovi:

"La primera condició de tota escola és el respecte a la personalitat lliure i creadora de l'alumne. Quan aquesta personalitat en plena formació es veu sotmesa a pressions de tipus dogmàtic per part del mestre, d'altres alumnes o de l'ambient polític-social-rem que l'escola laica de la República arribi senzillament a ésser això. D'aquesta manera l'escola es fa, cada dia més, el patrimoni e-spiritual de tots els homes, a impuls del qual el progrés general de la humanitat es realitza."

ESCOLA D'ESTIU DEL 1934

L'Escola unificada: mitjans per a establir-la (Ponència)

A. — FONAMENTS LEGALS DE LA QÜESTIÓ.

1) *Constitució de la República Espanyola.* — De l'article 48:

"El servei de la cultura és atribució essencial de l'Estat, el qual el prestarà mitjançant institucions educatives enllaçades pel sistema de l'escola unificada."

"L'ensenyament primari serà gratuït i obligatori."

"La República legislarà en el sentit de facilitar als espanyols econòmicament necessitats l'accés a tots els graus de l'ensenyament, a fi que no es trobi condicionat per cap altra cosa que per l'aptitud i la vocació".

"L'ensenyament serà laic, farà del treball l'eix de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana."

2) *Estatut Interior de Catalunya.* — De l'article 11:

"L'ensenyament primari serà obligatori, gratuït i català per la llengua i pel seu esperit. S'inspirarà en els ideals de treball, llibertat, justícia social i solidaritat humana, i es desenvoluparà mitjançant institucions educatives relacionades entre elles pel sistema de l'Escola unificada. En tots els graus serà laic.

"La Generalitat facilitarà l'accés a tots els graus de l'ensenyament als escolars més aptes mancats de mitjans econòmics.

B. — Conclusions.

1.ª *Definició.*

a) L'Escola Unificada és l'escola del poble; és l'escola per a tots els infants de la Nació.

b) L'Escola Unificada ha d'ésser una institució educativa, docent i de treball, que comprengui tots els graus de l'ensenyament, des dels pàrvuls fins a la Universitat, en una totalitat orgànica.

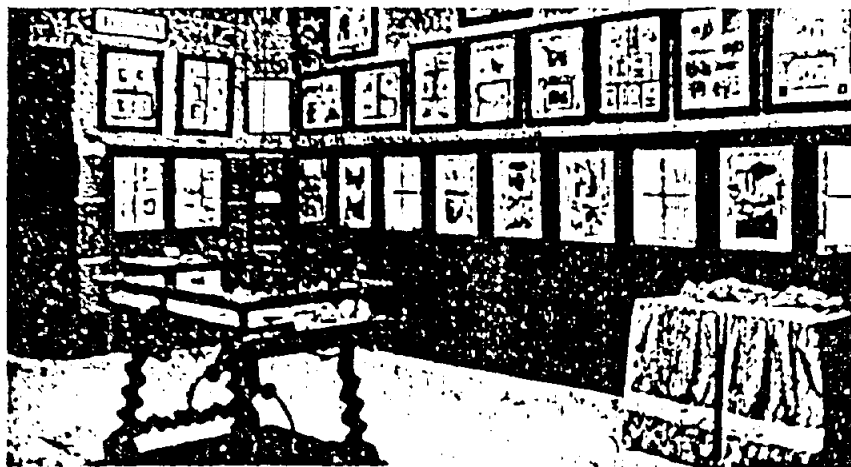
Entenem per treball escolar tota funció *activa* de l'educació. Per tal que l'alumne senti estimulada la pròpia iniciativa de la manera més completa possible, caldrà crear un ambient escolar *natural* amb materials de la més gran varietat.

c) L'Escola Unificada serà creada i sostinguda per l'Estat i la Generalitat, i dirigida, en la part tècnica i administrativa, per un Consell superior format per persones representatives de tots els graus de l'ensenyament.

d) L'Escola Unificada ha d'ésser completament gratuïta en tots els seus graus.

e) L'Escola Unificada no vol pas dir escola uniformada, escola igualitària. L'Escola Unificada podrà admetre diversos procediments, horaris i maneres especials de fer i d'ensenyar; però ha d'exigir l'enquadrament de totes les activitats docents i escolars dintre d'un mateix sistema, que obedeixi a uns principis. L'Escola Unificada suposa una continuïtat docent i escolar; però el pas de l'adolescència a la joventut, obedeixen a unes característiques biològiques i psíquiques que reclamen uns procediments i uns mètodes adients a cadascuna de les etapes escolars.

(Caldrà potser ja des d'ara pensar en el nomenament d'una Comissió de poques persones acreditadíssimes, encarregades d'estudiar continuadament els principis metodològics generals que

Exposició de treballs i activitats escolars celebrada a la casa de l'Ardiaca, al retorn de les Colònies escolars del 1930.

han d'informar la vida interior de l'Escola Unificada i tota la seva estructuració, tenint per base aquest esquema de conclusions. Els estudis i treballs d'aquesta Comissió podrien ésser sotmesos en anys successius a la consideració i votació de l'Assemblea de l'Escola d'Estiu.)

2.ª. Declaració de principis:

- a) L'Escola Unificada reconeix la igualtat de tots els infants de la Nació.
- b) L'educació no ha d'ésser patrimoni de cap classe social; ha d'ésser per a tots. Tots els infants tenen els mateixos drets a rebre els beneficis de la cultura.
- c) Només l'aptitud i la vocació determinaran el grau de cultura que tota persona podrà assolir. Aquests drets de l'infant són reciprocament deures de la família i de la societat. L'Estat i la Generalitat tindran cura, amb preferència, dels infants les famílies dels quals no puguin atendre degudament els drets infantils.
- d) L'Escola Unificada cerca d'establir un paral·lisme entre el desenvolupament somàtic i psíquic de l'ésser humà i la seva educació. La formació escolar i educativa de l'infant hauria de durar, doncs, tant com el seu creixement. Dintre d'aquesta formació educativa hi va comprès l'aprenentatge dels oficis manuals. No escau, per tant, de deslligar l'educació general de la instrucció professional.
- e) En tots els graus de l'Escola Unificada, primari, secundari i universitari, caldrà intensificar l'aspecte *educatiu* de la personalitat, tenint en compte que primordialment a tota tècnica hi ha sempre l'ésser humà considerat com a persona social, i que precisament una de les característiques de l'educació consisteix en capacitar l'individu per a les funcions supremes de la societat.
- f) Al costat de tot aprenentatge de professió manual, hi hauria d'haver un ensenyament general humanista que posés al subjecte en condicions d'obrir àmpliament l'horitzó de la vida espiritual. Per altra part, al costat dels estudis clàssics i científics, s'hauria de procurar que els alumnes adquirissin l'habilitat manual necessària que servis de compensació a les activitats d'ordre intel·lectual. I tots els adolescents de totes les branques d'estudi i de treball, haurien de conrear l'esport sota les regles més científiques de la fisiologia i de la higiene.
- g) Es dona el fet que molts infants conceptuats com a mediocres en el temps de l'escolaritat, arriben a ésser més tard, en la vida, fortes personalitats; i, en canvi, altres infants prodigis decauen

llastimosament en arribar a la joventut. Això inclou la necessitat de la fusió dels estudis primaris i secundaris, establint l'obligatorietat de l'ensenyament, per a tots, fins als 18 anys, i poder gaudir bé, per tant, les característiques individuals de cada alumne.

h) La Generalitat, amb la cooperació d'alguns Ajuntaments de Catalunya, procurarà la creació de totes les institucions necessàries per a deficientes i anormals.

3.º Característiques pedagògiques de l'Escola Unificada.

a) *Pàrvuls*. — Tots els exercicis, a base de joc. — Afinaió dels sentits. — Creació d'hàbits de disciplina i pulcritud. — Iniciació al Dibuix, Escriptura, Lectura i Càlcul.

b) *Escola primària*. — Pas del joc al treball, sense abandonar el joc. — Iniciació a l'esforç personal. — Observació de la Natura. — El noi davant dels fets geogràfics i històrics: la terra i l'home. — Llengua. — Matemàtica. — Pensar lògic. — La vida moral i cívica.

c) *Escola secundària*. — Pas del joc a l'esport. — El treball com a centre de les activitats humanes: pensar i fer. — Aprenentatge d'oficis. — Estudi experimental de les ciències naturals. — Humanitats. — Filosofia. — Desenvolupament de la iniciativa individual. — Formació de la personalitat.

e) *Estudis superiors*. — Esport i treball. — Les altes disciplines de l'esperit. — Investigació científica. — Formació de fortes personalitats.

4.º Mitjans per a establir l'Escola Unificada.

Aspiracions immediates:

a) Creació amb tota pressa de les escoles necessàries, fins que no quedi un sol infant sense tenir la deguda escolaritat.

b) Acabar d'una manera o altra, però ràpidament, amb l'analfabetisme.

c) Establir un nexa entre l'escola primària i els estudis secundaris. A tal efecte, els dos primers cursos del Batxillerat seran com una continuació de l'escola primària, coronament de l'ensenyament primari i base del secundari. El primer d'aquests dos cursos estarà a càrrec de mestres nacionals; el segon, sempre amb mètodes de l'ensenyament primari, podrà estar a càrrec de mestres nacionals o de catedràtics d'Institut.

d) Els estudis del Batxillerat, no començaran fins a l'edat dels dotze anys complerts. Podran cursar-los tots els alumnes d'aptitud suficient, previ informe d'una comissió formada per un mestre nacional, un inspector i un psicotècnic.

e) Aquesta mateixa comissió escollirà un nombre determinat d'alumnes superdotats de les escoles nacionals, fills de famílies necessitades, per a cursar els estudis de Batxillerat. Igualment la mateixa comissió determinarà els alumnes que, amb aptituds ben manifestades de caràcter artístic o d'habilitats manuals, puguin passar a escoles tècniques, d'Arts i Oficis, d'Agricultura, de Belles Arts, etc. Aquesta comissió serà assessorada sempre pels mestres dels alumnes que hagin d'ésser seleccionats.

f) Tots aquests alumnes escollits, tant els superdotats que cursin els estudis del Batxillerat com els que passin a les escoles especials, tindran tot l'ensenyament gratuït i les despeses dels que hagin de cursar els estudis fora de la localitat seran a càrrec de la Generalitat i de l'Ajuntament respectivament.

g) Excepcionalment, per ara, donat els nostres costums acadèmics, hom podrà permetre que als 12 anys els nois superdotats comencin els dos cursos bàsics del Batxillerat. Però tots els altres alumnes hauran de permanèixer a l'escola primària fins als 14 anys complerts; i les escoles especials no podran admetre cap alumne que no tingui el certificat corresponent d'haver acabat els estudis primaris.

h) Els alumnes que segueixin els estudis tècnics i d'ofici estaran quatre anys com a mínim en les respectives escoles i una vegada acabats els estudis i l'aprenentatge, seran col·locats en connexió amb la borsa de treball de la Generalitat, sense desvincular-se del tot de l'escola a la qual hagin pertangut.

i) De la mateixa manera que en l'apartat a) s'estableix un nexa entre l'escola primària i els estudis secundaris, hom procurarà també establir una continuïtat entre l'ensenyament secundari i el superior. A tal efecte, es nomenarà una comissió formada per un catedràtic d'Institut i un pa-

Grup escolar «La Farigola».

col·lègic, que informará sobre les aptituds especials dels alumnes que hagin de passar a les diverses facultats de la Universitat.

j) La Universitat procurarà la creació de cursos especials de Pedagogia i Metodologia per a tots els llicenciats i doctors que hagin de dedicar-se a l'ensenyament.

k) Com que és aspiració que els estudis del Magisteri siguin universitaris, s'escollirà un nombre determinat de mestres nacionals en exercici que oficialment puguin des d'ara cursar els estudis recentment creats de la Facultat de Pedagogia. Els designats conservaran lliurs sota la situació acadèmica, i els no residents a Barcelona tindran una compensació econòmica.

5.ª Mijans per a establir l'Escola Unificada.

Aspiracions per a d'ací a 6 o 8 anys:

a) Procurar que augmenti el nombre d'alumnes que puguin cursar gratuïtament els estudis secundaris clàssics, segons el que estableixen els primers apartats de l'article anterior. Paral·lelament, procurar la reducció progressiva dels alumnes lliures en l'ensenyament secundari.

b) Quant als altres nois, procurar-ne la tria de gran nombre, perquè puguin passar als estudis tècnics necessaris. Procurar una harmonització entre els Instituts-Escoles i aquelles altres escoles de caràcter tècnic, perquè els estudiants obrers puguin rebre certes ensenyances científiques i humanistes que contribueixin a llur formació més completa d'homes entera i ciutadans conscients.

Fer una selecció dels més capacitats per anar una temporada a l'estranger a estudiar l'avenç de l'especialitat de l'alumne.

c) Fer una cura ben acurada de les aptituds de cada alumne abans de l'ingrés a les Facultats.

d) Augmentar el nombre de mestres nacionals que puguin cursar els estudis universitaris.

e) Procurar l'adscripció a la Universitat de tots els centres docents d'ensenyament superior que fanen un caràcter d'especialitat.

f) Tot el personal docent secundari i superior, de menys de 40 anys d'edat, seguirà uns cursos sistemàtics de Pedagogia i Metodologia.

6.ª Mijans per a establir l'Escola Unificada.

Aspiracions per a d'ací a 15 o 20 anys:

a) Procurar la creació de més escoles fins a reduir a 18 o 20 el nombre d'infants a les classes.

b) Aspirar que la majoria dels nois capacitats, de les escoles nacionals puguin cursar els estudis secundaris complets.

c) D'igual manera, tractar que quasi tots els alumnes no procedents de les escoles nacionals cursin oficialment el Batxillerat.

d) Anar creant les escoles necessàries d'aprenentatge i de treball (*Tecnícums*) en connexió amb els Instituts-Escoles i amb l'Institut Psicotècnic, per tal de fer una tria ben precisa dels joves segons llur aptitud i dedicar-los a aquelles activitats més adients a llurs necessitats vitals.

Augmentar el nombre d'aquests alumnes pensionats a l'estranger.

e) Augment d'exigència respecte de la capacitat intel·lectual i de la integritat moral dels aspirants a les carreres de Facultat.

f) A tots els mestres en exercici menors de 35 anys d'edat, se'ls possibilitarà de cursar els estudis universitaris de pedagogia.

g) Tots els professors dels graus secundaris i superiors i els de totes les especialitats de l'ensenyament cursaran els estudis de Pedagogia i Metodologia organitzats per la Universitat.

7.ª *Mijans per a establir l'Escola Unificada.*

Aspiracions ideals:

a) Cada població catalana tindrà tota una institució escolar primària, amb pàrvuls i ensenyament primari complet; amb camps de joc, piscina, esport, realitzacions, biblioteca, sala de música, etc.

b) Considerant ja unificats els ensenyaments primaris i secundaris, tots els nois d'una manera obligatòria i gratuïta fins a l'edat de 18 anys, hauran de cursar completament els dos graus primari i secundari.

c) A cada població catalana de més de 5.000 habitants hi haurà un Institut-Escola amb les Escoles de Treball anexas, on s'hi formaran tots els joves de les poblacions de la rodalia, per tal que puguin aprendre i desplegar tota classe d'activitats i mostrar ben clarament llurs aptituds.

d) Només ingressaran a la Universitat els alumnes excepcionalment ben dotats.

e) La carrera del Magisteri, com totes les altres, serà carrera universitària.

f) La Universitat catalana, a més de les seves funcions clàssiques, tindrà anexas un politècnic complet, dedicat a les altes investigacions científiques i a la formació de personal tècnic de totes les branques de la ciència i de l'art.

g) Cada professor estarà al lloc més adient a les seves aptituds i aficions; però tots, necessàriament, hauran d'haver professat en escoles de pàrvuls i elementals el temps convenient perquè llur formació professional sigui completa.

i) L'exercici de la professió docent serà incompatible amb tota altra activitat que directament o indirectament produeixi rendiments econòmics.

Els sous dels professors, amb les escales convenientes, seran equiparats almenys als sous màxims dels més alts funcionaris estatals.

j) La tasca delicada del professorat en lliurar-se a la formació de les joventuts requereix no solament els dots de capacitat necessaris a la professió, sinó també una exemplaritat de conducta en el compliment del deure professional.

L'exemplaritat en la conducta és quelcom més que el compliment mínim d'un contracte; és l'exponent d'un desinterès i d'una vocació.

En el fur de la consciència individual, cadascú pot trobar hi la satisfacció d'un estímul o bé l'imperatiu d'una rectificació. Hi ha, però, un estat de consciència col·lectiva que objectivament fa els seus judicis.

Aquesta suma de valors complexos podria i hauria de tenir el seu reconeixement en l'escala de judicis del professorat i en l'atorgament dels llocs de direcció i responsabilitat en les altes esferes de l'ensenyament.

8.ª *Ideal suprem de l'Escola Unificada.*

Donar a tots els infants una cultura bàsica i sòlida que els faci homes veritables en tots els aspectes.

Aprofitar tots els valors humans i destinar-los a llurs assenyalades activitats, a benefici dels mateixos individus i de la societat en general.

ANNEX nº 12TAULA RESUM DELS TIPUS DE DICTAMENS ELABORATS PER LA COMISSIÓ DE CULTURA. 1931-1936.

	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Edificis, lloguers, material, mobiliari, reparacions.	36	71	50	30	39	9
Mestres	15	26	39	23	15	10
Cessió de palaus	3	-	6	3	-	-
Subvencions, homenatges monuments.	5	9	13	22	13	30
Llegats	4	5	1	7	-	4
Premis, beques.	11	18	16	19	9	11
Escoles especials	1	3	-	-	-	-
Comptes i pagaments	123	333	440	35	28	24
Institucions paraesco- lars.	10	12	24	32	7	20
Banda Municipal	11	25	17	17	14	10
Personal, Arxiu, Publicacions.	11	11	17	25	5	5

ANNEX nº 13LLISTA D'ENTITATS SUBVENCIONADES PER L'AJUNTAMENT DE BARCELONA
1931-1936.1931

- La Violeta Clavé	100,-
- Lliga Sardanista de Catalunya	100,-
- Club Femení s'Esport	300,-
- Congrés Ext. de la Unió Federal d'Estudiants Hispanics per a la reforma de l'ensenyament	1.000,-

1932

- Stadium Mota Club	175,-
- Campionats de Rugby	150,-
- Campionats de Basket-Ball	150,-
- Associació d'Auxiliars de Farmàcia de Barcelona	250,-
- Seminari de Pedagogia	3.750,-

1933

- Lluís Roca Ros (aparell per a la lectura de cecs)	5.000,-
- Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya	100,-
- Associació Professionals d'Estudiants de Dret de Múrcia	100,-
- Sindicat Musical de Catalunya	500,-
- Escola Maternal d'Acció Femenina	500,-
- Círcol Artístic	1.000,-

- El Fogar, Escola d'orfes de Correus	1.000,-
- Agrupació d'Alumnes i Ex-alumnes de l'Escola Abat Oliva	500,-
- Associació d'Arquitectes	100,-
- Escola Massana	5.000,-
- Cambra oficial del llibre de Barcelona	1.000,-

1934

- Cambra Oficial del Llibre de Barcelona	1.000,-
- Ateneu Obrer de Sant Andreu	4.625,-
- Cambra Oficial del Llibre de Barcelona	1.000,-
- Coral de Catalunya a Madrid	5.000,-
- Comité Olímpic Espanyol	10.000,-
- Unió Sportiva de Sants	7.500,-
- Associació d'alumnes de la Facultat de Medicina de Barcelona	Negada
- Comissió Pro-viatges d'estudis de l'associació d'alumnes de Dret	Negada
- Regata Int. per a vaixells de vela	Negada
- Federació Catalana d'atletisme	200,-
- Biblioteca Catalana de la Municipalitat de Perpinyà	1.000,-
- Congrès Int. del Pen-club	1.000,-
- Lluís Roca Ros (aparell lectura cecs)	5.000,-
- Amics dels jardins de Catalunya (president N. M. Rubió)	3.000,-
- Agrupació del Poble Nou (obra escolar)	1.000,-
- Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur	1.000,-
- Revista d'Oc	1.000,-
- Ateneu Obrer c/ Provença, 156	2.000,-
- Centre excursionista Minerva	1.000,-
- Centre Deportiu Silenciós	300,-

1935

- Associació Alumnes de la Facultat de Dret (viatge d'estudis)	750,-
- Associació Aruitectes de Catalunya	400,-
- Caixa de la Vellesa de l'Associació del Magisteri Penindular de Catalunya i Balears	1.000,-
- Josep M. Xiró (pintor impossibilitat)	2.000,-
- Escola del Treball (viatge estudis)	1.000,-
- Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur	2.000,-
- Temporada de Teatre líric català	10.000,-
- Homenatge a Apel.les Mestres	2.000,-
- Orquesta de Corda de Barcelona	2.000,-
- Orfeó Martinenc	500,-
- Patronat Obrer Sant Miquel del Port	1.000,-

1936

- Patronat d'Obrers de Sarrià	500,-
- Biblioteca del Col.legi d'Advocats	4.000,-
- Orfeó d'Hostafrancs	500,-
- Ateneu Obrer Barcelona	3.000,-
- Cercle Barceloní Obrers Sant Josep	500,-
- Rat Penat	500,-
- Congrés Internacional de Musicologia	34.800,-
- Companyia de Teatre Vila-Davi	5.000,-
- Escola Arquitectura (viatge estudis)	1.000,-
- Cambra oficial del llibre de Barcelona	2.000,-
- Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana	3.000,-
- Campionats Unió d'Atletisme	500,-
- Residència Int. de senyoretetes estudiants	5.000,-
- Ateneu Obrer Martinenc	1.000,-
- Ateneu Obrer Sant Andreu	1.500,-
- Cooperativa Popular de Consum Rau i Justícia	1.000,-

- Foment Autonomista Català	1.000,-
- Comitè Catalanització	1.000,-
- Biblioteca del Funcionari	500,-
- Edició de l'Historial del Gremi de Basteixos de Capçana i Macips de Ribera de la Duana de Barcelona	500,-
- Associació Obrera de Concerts	1.000,-
- Ateneu Obrer C/ Provença 156	2.000,-
- Acadèmia i laboratori de ciències Mèdiques de Catalunya	2.500,-
- Societat Astronòmica d'Espanya i Amèrica	5.000,-
- Associació D'Arquitectes de Catalunya	400,-
- Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona	5.000,-
- Jocs Florals de Barcelona	500,-
- Lyceum Club	500,-

ANNEX N° 14. BASES DEL CONCURS PER PROCEDIR A LA PROVISIÓ DE PLACES DE MESTRE ALS GRUPS ESCOLARS DE BARCELONA. 1934.

PATRONAT ESCOLAR DE BARCELONA

En virtut d'haver estat creades 25 places de Mestre i altres tantes de Mestressa, per Ordre Ministerial del 21 de març del 1933, destinades als Grups Escolars d'aquesta Ciutat, i d'acord amb les facultats concedides al Patronat Escolar de Barcelona, per disposició ministerial de 17 de febrer de l'any 1922, es convoca Concurs per procedir a la provisió d'aquestes places, de conformitat amb les següents:

B A S E S

1^a.-Podran prendre part en aquest Concurs els Mestres i Mestresses Nacionals que integren l'Escalafó del Magisteri Primari, ingressats per oposició directa i, per consegüent, en queden exclosos els ingressats al segon escalafó i que després hagin passat al primer, sigui pel procediment que sigui. Així mateix no podran prendre part al Concurs els Mestres excedents, qualsevol que sigui la classe d'excedència de que gaudeixin.

2^a.-Els Mestres i Mestresses compresos a la Base anterior, formularan una petició per mitjà d'instància degudament reintegrada i adreçada al Sr. President del Patronat Escolar de Barcelona, la qual caldrà lliurar a les Oficines del Patronat Escolar (1er pis de la Casa de la Ciutat), durant les hores hàbils d'oficina, de 10 a 13, i dins el termini de vint dies naturals a comptar del següent en què es publicaran aquestes Bases a la Gasetta de Madrid i al Butlletí Oficial de la Generalitat. En cas de no ser publicades simultàniament, es comptarà des del dia següent del que un d'aquests organs oficials ho publiqui darrerament. Si el dia que acaba el termini és festiu a les Oficines Municipals, es considerarà prorrogat fins a l'endemà, durant les hores hàbils de despatx.

3ª.- Cada instància haurà d'acompanyar-se d'una còpia certificada del llistat de serveis del sol.licitant; d'una relació de mèrits; de tots els antecedents que serveixin per donar una idea més completa de les activitats pedagògiques o d'altra mena que hagi pogut realitzar dintre o fora de l'ensenyament, i d'una llista de les persones o entitats a les quals es podria demanar referències professionals, si es creien convenientes. Caldrà també adjuntar a la instància una memòria original on es faci l'historial de la seva actuació personal dins l'exercici de la professió i exposi el criteri pedagògic que l'ha presidida, i així mateix que manifesti el seu concepte de l'activitat laboració escolar i de l'obra educadora encomenada als Grups Escolars. Aquestes memòries hauran d'ésser precisament escrites a màquina i a una sola cara i no podran excedir de vint quartillos.

El Patronat Escolar de Barcelona considerarà aquests documents com un dels mitjans a què pot recórrer per al millor compliment de la missió que li ha confiat en ordre a l'elecció de personal, i procedirà, respecte als sol.licitants, com cregui més beneficiós per als interessos dels Grups Escolars, l'organització dels quals, règim i funcionament té a càrrec seu. Els concursants quedaran obligats a sotmetre's a proves consistents en exercicis pràctics, en el cas que el Patronat cregui convenient realitzar-los.

4ª.- Queden anul.lades totes les instàncies i documentació enxa, presentada en els concurs anteriors.

5ª.- Els Mestres i Mestresses que en virtut del present concurs resultin seleccionats, vénen obligats a sotmetre's al règim i horari dels Grups i percebran, a més de la remuneració de l'Estat, una gratificació anual de mil cinc-cents pessetes, però l'Ajuntament es reserva la facultat de suprimir o reduir en qualsevol moment aquesta gratificació o prescindir de fer-la efectiva a aquell o aquells Mestres que cregui convenient. Aquesta gratificació no se'n cobra fins que començaran a prestar servei al Grup Escolar on han estat designats per exercir llur comesa.

Barcelona, setembre del 1934

ANNEX N° 15. FITXES DE DOS CONCURSANTS A PLACA DE MESTRE DELS GRUPS ESCOLARS DE BARCELONA. 1934.

COZCOLLUELA SEGURA, TOMAS

NATURALESSA. - Barcelona

EDAT. - 34 anys.

ADREÇA. - Els Monjos (Barcelona)

PLAÇAT. - Els Monjos.

FULL DE SERVEIS . - Del 15 setembre 1927 al 9 Octubre 1934 en propietat.

CARRECS QUE HA SERVIT. - Boix -- Trago 'de Noguera per oposició - Villarrodonà per trasllat i 2 ascensos - Sta. Margarida i Monjos per trasllat.

TITOLS QUE POSSEIX. - Mestre de 1ª Ensenyança.

REFERENCIES. - Inspectors Angols Sanpere de Valencia, Hermini Almondors de Barcelona i Felix Jover i Josep Galisteo de Tarragona, Pau Romeva ; R. Torroja, i J. Serra Directores al Grups Revista on ha col.laborat Ateneu Enciclopedic Populàr, Consells Locals de Vila-Rodon -- Boix - Trago de Noguera - Sta. Margarida i Monjos. Secretaria Escola Normal Generalitat.

TREBALLS ORIGINALS QUE PRESENTA. - Memoria - Tres articles inscrits al Butlletí dels mestres amb els títols : L'autonomia Escolar, Vida Escolar - La lectura silenciosa i oral a l'escola. Una aplicació d'psicoanàlisi a l'Escola Un follet de 16 pàgines titolat " El Lenguaje en nuestra Escuela " Treball seleccionat al Concurs de la Revista de Pedagogia. El 1r numero d'una publicació infantil.

DOCUMENTES QUE ADJUNTA. - Comprovant d'haver obtingut el nº 2 a les oposicions del 1925 - Còpia d'un vot de gràcies ó de tres notes favorables de la inspecció altres tant visites. Oficis del Consell Local i del Sindicat Agrícola de Vila-rodonà concedint-li vot de gràcies - Dos oficis de la Normal de la Generalitat grant-li la col.laboració feta a l'escola d'Estiu els anys 33 i 34 - Ofici del A. Enciclopèdic fent constar la seva col.laboració - Gasetilla demostrativa de la creació de la Biblioteca Popular a Vila-rodonà - Certificació d'haver format part del personal decent de Nostra Dona del Poblet - Fulla d'estudis certificada - Vots obtinguts a l'estudi de Gramàtica Catalana a la Protectora de ensenyança - Menció honorífica de l'Aliança Francesa pels seus estudis de Frances - Premi de la mateixa entitat. Declaració del Banc del Río de la Plata i d'haver format part del personal. Certificació del Comité de la llengua fent constar haver aprovat els estudis de català amb la màxima qualificació - Certificació de l'Escola d'Estiu amb gratificació màxima - Relació de mèrits no signada.

ALVAREDO CALVO, BONAVENTURA

NATURALESA.- Toro (Zamora).

EDAT.- 39 anys.

ADREÇA.- Avinyó (Barcelona).

PLAÇAT.- a Avinyó.

FULL DE SERVEIS.- Del 15 octubre 1920 al 31 octubre 1934; en propietat del 16 d'abril 1935.

CARRECS QUE HA SERVIT.- Lanaja, substitut.- Tamarite de Litera, interí.- Montroig, oposició; Director de la mateixa escola.- Avinyó, trasllat; la mateixa escola per ascens.

TITOLS QUE POSSEIX.- Mestre de l'Ensenyament.

REFERENCIES.- Inspectors de l'Ensenyament de les províncies on ha actuat.- Director de la "Fundación González Allende" de Toro (Zamora).

TREBALLS ORIGINALS QUE PRESENTA.- Memòria.

DOCUMENTS QUE ADJUNTA.- Còpia de l'ofici nomenant-lo professor suplent de la "Fundación de González Allende" de Toro.- Full d'exercici d'una lliçó de gramàtica catalana.

cisa, perquè fins a la data no ha estat possible establir l'estadística exacta dels alumnes que concorren a les Escoles privades, hom ha arribat a fixar provisòriament que la matrícula de les Escoles privades arriba a 95.000 infants. Sumant la matrícula de les Escoles públiques i de les privades, resulta que els infants que reben ensenyament a la nostra ciutat són uns 125.500. La diferència fins a la totalitat del cens escolar, dóna un nombre de més de 28.000 infants que pràcticament no tenen Escola.

Aquesta enorme quantitat d'infants desatesos reclama una atenció particularíssima per a resoldre l'ur problema, que, si bé no és un problema exclusivament municipal, pel fet d'afectar a una quantitat tan nombrosa d'infants barcelonins, interessa la ciutat, la qual ha d'impulsar la seva ràpida solució. Les reformes han estat fetes dins les possibilitats del pressupost actual i amb un criteri de restricció i austeritat quant a les construccions, abandonant el sistema monumental i substituint-lo per un concepte de simplicitat.

Pel que fa referència a les possibilitats del Patronat Escolar, per alleugerir ràpidament aquests problemes, col·locant a les seves Escoles un total de 4.500 infants dels que estan esperant torn, es proposa:

Primer. Augment prudencial de matrícula a tots els graus dels Grups Escolars. Actualment els graus dels Grups Escolars estan amoblats i funcionen amb un tipus mitjà de quaranta alumnes per classe. Es reconeix la necessitat del nombre limitat d'alumnes per Mestre, i si no fossin les circumstàncies actuals no s'atreviria a proposar un augment per petit que fos en el nombre d'escolars per classe. Però, donades les circumstàncies al·ludides, i tenint en compte que l'assistència regular dels escolars dóna un percentatge mitjà de 80'4 per cent, la qual cosa vol dir que en moltes classes hi ha diàriament unes poques faltes d'assistència que permetrien establir per grau un augment mínim obligatori de dos alumnes per classe i màxim de sis, segons la capacitat de les aules, facilitant el material i amoblatge necessaris. Aquest augment, en la pràctica no perjudicarà la tasca docent; perquè, comptant les vacants naturals per malaltia o altres raons, el nombre d'assistents generalment no depassaria efectivament el límit nominal que tenien fixat.

Per un estudi provisional de l'augment que podria fer-se a les classes de cada un dels Grups, sempre condicionat a les realitats que la pràctica pogués oferir, la Ponència creu que podria obtenir-se en els Grups i graus ja en funcionament un increment de matrícula de 1.708 alumnes, només amb la despesa del mobiliari corresponent atenent-se en el que sigui possible a la proposta d'augment següent:

Baixeres	45
Baldri Reixach	42
B. Carles Aribau	126
Casp	76
Diputació	100

Documental

Heus ací la proposta per tal d'incrementar la matrícula d'escolars de Primer Ensenyament a les Escoles públiques de la ciutat, que el doctor Cortés, conseller regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona ha redactat. Diu:

«Segons la darrera estadística municipal (abril del 1934), la població de fet de Barcelona, és d'1.023.625 habitants. Traient d'aquesta quantitat el 15 per cent, que és el tipus de càlcul establert per les disposicions tècnico-pedagògiques per a la construcció de Grups Escolars, publicades a la «Gaceta Oficial» del dia 1 d'agost darrer, s'obté la quantitat de 153.543, que és el cens escolar aproximat a la nostra ciutat.

30.518 infants assisteixen a les Escoles públiques (del Patronat, Nacionals i Municipals). Pel càlcul aproximat que s'ha pogut fer a base de les dades obtingudes per distintes procedències, cap d'elles prou pre-

Dolots Monserdà	16
Francesc Macià, núm. 1.	52
Francesc Macià, núms. 2, 3.	40
Francesc Macià, núm. 4.	40
F. Pi i Margall.	95
H. Giner de los Ríos.	100
Institut Escola	10
La Farigola	24
Les Corts	35
Lluís Vives	33
Milà i Fontanals.	120
Mn. Jaent Verdaguier.	94
Normal Generalitat.	20
Pau Iglesias	54
Pere Vila	192
Ramon Llull	142
Ramon de Penyafort.	38
Roselló	24
Suria.	135

Total: 1,708 alumnes.]

Segon. Aprofitament real de tots els Mestres del Patronat per a la funció docent, o sigui que cada Mestre tingui al seu càrrec una secció d'un Grup Escolar.

fins a la fi del curs 1933-34 hi ha hagut, distribuïts en els diversos Grups, 51 Professors que no tenien grau i que estaven dedicats a activitats diverses, tals com classes de realitzacions, de dibuix, de castellà, tasques d'administració, de Secretaria, d'estadística; i 12 Mestres en classes reduïdes de castellans, o de tenassagats amb un màxim de 20 alumnes (alguns d'ells en classes de vuit, deu i dotze alumnes). Realment les tasques encarregades a aquests Professors, són totes elles molt necessàries i gairebé totes ineludibles per a portar degudament la marxa dels Grups i atendre totes les disciplines, però en les circumstàncies actuals, seria molt millor aprofitar aquests Professors encarregant-los la cura directa d'una secció, i substituint-los en llurs tasques actuals, per Mestres agregats, amb la qual cosa es conseguiria atendre un gran nombre d'infants amb una despesa relativament molt reduïda. D'aquesta manera es podrien atendre en els nous Grups i Seccions que a continuació es detallen, sense nomenament de nou personal, 3,465 escolars:

Grup «Pau Iglesias», classes a completar, 6 Professors, 270 alumnes.

Grup «Giner de los Ríos», classes a completar, 1 Professor, 45 alumnes.

Grup «Avenç St. Andreu», classes a completar, 1 Professor, 150 alumnes.

Grup «Can Tunis», (cotxeres), classes a completar, 9 Professors, 405 alumnes.

Grup «Collaso i Gil», classes a completar, 26 Professors, 1,170 alumnes.

Grup «Can Gasparó», classes a completar, 9 Professors, 405 alumnes.

Grup «Pòsit Marítim», en dues sessions, 8 Professors, 720 alumnes.

Grup «Passeig Triomf», classes a completar, 6 Professors, 270 alumnes.

Total: 69 Professors; 3,465 alumnes.

Per a l'efectivitat d'aquest pla, caldria, però, augmentar proporcionalment en els pressupostos dels anys següents la Partida dels Mestres agregats.

Així, doncs, si es posaven en pràctica aquests dos procediments es podria incrementar la quantitat d'alumnes que assisteixen a les Escoles públiques en 1,700 escolars, augmentant la matrícula de cada grau. 3,465 escolars, donant grau als Mestres de Patronat que no en tenen,

total: 5,173 escolars.

La construcció o habilitació dels edificis per als quatre Grups de Can Tunis, de la Rambla del Triomf, del Pòsit Marítim i de Can Gasparó, on podran rebre educació 2,350 infants dins un termini curtíssim, representaran per a Barcelona un gran avenç amb una notable economia.]

Els edificis tipus dels Grups Escolars existents, donen un terme mitjà de despeses de primera instal·lació d'unes 872'64 pessetes per alumne. Els quatre Grups Escolars esmentats costaran, acabats i amb el mobiliari corresponent 387,985 pessetes que distribuïdes entre els 2,350 alumnes que hi concorreran, representen per alumne una despesa de 65'32 pessetes de primera instal·lació, o siguin 707'52 pessetes menys per alumne.

Si ultra el que fa referència als edificis i moblatge es té en compte el millor aprofitament del personal docent que depèn del Patronat Escolar, hom podrà constatar encara una major economia, o potser millor un rendiment primari. Amb el pla proposat pel Patronat hom podrà posar en funcionament tots aquests Grups que en total acolliran 3,465 infants sense necessitat de crear noves places de Mestres de Patronat, les quals, adhue amb la reducció de gratificació votada directament per l'Ajuntament, representarien un total de 220,500 pessetes, o sigui a raó de 69 pessetes per alumne. Caldria sí, crear unes noves places de Mestre agregat per a suplències i tasques complementàries segons les necessitats de la distribució que es proposarà, però aquests Mestres representaran només una despesa de 64,000 pessetes, o sigui 20 pessetes per alumne, 49 menys de les que costarien si es portava personal docent nou.

El Grup de «Can Tunis» solucionaria d'una manera totalitària el problema escolar de la barriada. Serà emplaçat al local de les antigues cotxeres del tramvia, degudament habilitades, i constituirà un Grup format per dos cossos d'edifici, un per a les classes elementals repartides en vuit graus i un altre per a dos graus de parvulari, dins un esplèndid solar on quedarà una gran extensió per a jocs, esports i jardí. A més, la situació d'aquest Grup permetrà — així que desaparegui un rengle de barraques que s'interposa entre ell

i la platja, i que ocupa un espai de terreny que podrà ésser anexionat al Grup —, organitzant-lo com una veritable Escola de mar, on sigui practicat el règim de ple aire, a semblança del que està establert a l'Escola Municipal d'aquest tipus.

El Grup que s'instalarà a l'edifici del «Pòsit Marítim» enclavat dins la mateixa àrea del Port, pot prendre característiques particulars i pot treure un rendiment molt notable centrant les seves activitats a l'entorn de les múltiples suggerències i observacions que la vida del Port amb la seva variadíssima activitat li proporcionarà. En aquest Grup que serà capaç per a 360 alumnes, el Patronat ha acordat d'assajar-hi l'establiment de la «sessió doble» amb treball intensiu de cinc hores al matí i cinc hores a la tarda, a càrrec de Mestres distints a cada sessió.

El Grup Escolar de «Can Gasparó» a la finca Cuyàs, adquirida recentment per l'Ajuntament, acollirà la població escolar de la part alta de Sans, i la de Les Corts, avui insuficientment atesa pel Grup de la Plaça Comes. La proximitat d'aquests dos edificis permetrà anexas el petit local darrere, al de Can Gasparó, per mantenir millor la graduació dels escolars i donar una major unitat a la seva tasca.

Amb el petit Grup de Sant Andreu emplaçat a l'antic local de l'«Avenç», que podrà acollir en les seves quatre aules 180 alumnes, hom comença a endegar el problema escolar d'aquella barriada tan vasta, que serà objecte d'ulteriors atencions.

Així mateix, la realització del Grup Escolar del Poble Nou, a la «Rambla del Triomf», serà una gran millora.

Fins avui l'Escola pública no té quasi representació en aquella densa barriada i la poca que hi té encara ha d'ésser traslladada degut a les males condicions d'emplaçament. El Grup del Poble Nou, que tindrà vuit aules i serà capaç per a 360 alumnes, és també l'inici de la millora escolar.

Amés, però, d'aquestes mesures immediates es procedirà a l'estudi d'una nova distribució de zones escolars i a l'estructuració d'un pla de conjunt pel que fa referència a noves construccions escolars, prestatblert d'acord amb les necessitats escolars de cada districte, donada la seva població infantil i les exigències d'una distribució normal d'Escoles.

A més aquesta quantitat encara podria créixer si es es podien incorporar diversos Mestres nacionals de Barcelona al règim del Patronat i d'acord amb la Inspecció de Primera Ensenyança es procedia a una revisió de la distribució de les Escoles Nacionals, a la conversió en petits Grups Escolars de diversos locals molt aprofitables i fàcilment adaptables a aquest ús, tals, per exemple, com l'Escola Graduada i el Parvulari del Parc, l'edifici de les tres Escoles unitàries del carrer de Calàbria, etc., i es feien desaparèixer traslladant-hi Escoles Nacionals avui mal emplaçades o de poc rendiment les Escoles unitàries que ara sosté el Patronat Escolar.

000791

FONTES DOCUMENTAIS E BIBLIOGRAFIA

El recull documental i bibliogràfic que s'ofereix en aquesta tesi és comú al que pot reseguir-se també en el treball elaborat per Cèlia Cañellas. En efecte, degut al plantejament de l'estudi dividit en dues parts, era ben palesa la necessitat de fer contínues referències, implícites o explícites, a una i altra etapa, fet que ha comportat una recerca i reelaboració de materials conjunts.

La divisió que es fa entre fonts documentals i bibliografia actual respon a la idea de marcar una clara diferenciació entre el material d'època publicat i el material actual sobre el tema.

Cal recordar també ací el que ja ha estat abastament explicat en l'apartat de fonts i metodologia sobre la dissimilitud quantitativa entre les obres que fan referència a la història política i aquelles referides específicament a la història de l'ensenyament. El recull bibliogràfic d'història política que apareix citat en aquest treball ha requerit una labor de selecció, d'altra banda impossible en les obres referides a la història educativa, per la seva exigüitat.

FONTS DOCUMENTALS

I. PUBLICACIONES MUNICIPALES.

- Memoria de las colonias escolares organizadas por el Ayuntamiento. 1906-1908.
- Ajuntament de Barcelona. Cantina escolar d'Hostafrancs. 1907-1908, 1909-1911.
- Ajuntament de Barcelona. Escoles del districte VI. Història, organització i mètodes pedagògics. 1912.
- Ayuntamiento de Barcelona. Comisión de colonias escolares y escuelas del Bosque. Reglamento para las escuelas del Bosque. 1914.
- Ayuntamiento de Barcelona. Comisión de colonias escolares y escuelas del Bosque. Actuación pedagógica. 1914.
- Ayuntamiento de Barcelona. Comisión de colonias escolres y escuelas del Bosque. Las colonias. 1915.
- Ayuntamiento de Barcelona. Cantinas escolares municipales (1911-1914). 1915.
- Ajuntament de Barcelona. Les colònies escolars i les escoles del Bosc als anys 1916-1917.
- Ayuntamiento de Barcelona. Comisión de colonias escolares y escuelas del Bosque. Las colonias. 1916-1917.

- Ajuntament de Barcelona. Col.locació de la primera pedra del grup escolar Baixeras. 1917.
- Ajuntament de Barcelona. Col.locació de la primera pedra de l'Escola graduada de nenes de Vallcarca. 1918.
- Ayuntamiento de Barcelona. Cantinas escolares municipales (1915-1917) 1918.
- Ajuntament de Barcelona. Institucions d'ensenyament tècnic primari. 1918.
- Ayuntamiento de Barcelona. Memoria relativa a la reforma de la ley Municipal. 1918.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Bany de mar per als alumnes de les escoles. Barcelona 1920.
- Col.locació de la primera pedra de l'escola graduada Lluís Vives. 1920. Ajuntament de Barcelona.
- Ajuntament de Barcelona Comissió de Cultura. Curs normal d'ensenyament domèstic per a mestresses. 1920 ?
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de colònies escolars. Consells als mestres i mestresses. 1920.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Jardins per a infants. 1920.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió d' Cultura. Escola de Labors i Oficis de la Dona. 1920.

- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola de Cecs. 1920.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola de Sords-Muts. 1920.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Biblioteques escolars circulants. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Biblioteques escolars circulants. Reglament. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escoles a l'aire lliure del Parc de Montjuic. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola del Mar. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Inaugural de les escoles Vilajoana. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Curs de tecnologia dels oficis tèxtils per a teixidors i filadors. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Llibre de mar. 1921.
- Ajuntament de Barcelona. Assessoria Tècnica de la Comissió de Cultura. Les construccions escolars a Barcelona. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escoles Milà i Fontanals i Lluïsa Cura. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola Pere Vila i Codina. 1922.

- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola Ramon Llull. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Publicacions de la Comissió de Cultura. 1922
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Grup escolar Baixeras. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola graduada de nenes de Vallcarca. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Llegats i donacions a la ciutat de Barcelona per obres de cultura. 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola Arxiu de les Escoles Domènech de Barcelona. nº 1. 1921-1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Municipalité de Barcelona. Commission de l'enseignement. Rapports présentés du Xeme Congrès International d'Otologie célébré à Paris le 19 Juillet 1922.
Barcelona 1922.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Programes de l'Institut Municipal de Sord-Muts. 1923.
- Ayuntamiento de Barcelona. Reglamentos relativos a cultura. 1924.
- Ayuntamiento de Barcelona. Real Orden del Gobierno del Directorio Militar relativa al contenido ideológico de la enseñanza. 1925.

- Ayuntamiento de Barcelona. Ropero escolar. 1925.
- Ayuntamiento de Barcelona. Reglamento para el funcionamiento del ropero municipal. 1926.
- Ayuntamiento de Barcelona. Pestalozzi. Comentarios de su vida y de su obra. 1927.
- Ayuntamiento de Barcelona. Grupo Escolar Primo de Rivera. Barcelona 1927.
- Ayuntamiento de Barcelona. Grupos Escolares Lluïsa Cura i Milà i Fontanals, Ramon Llull, Lluïa Vives y Gral. Primo de Rivera. 1929.
- Ayuntamiento de Barcelona. Reglamento interior para las escuelas públicas del Excmo. Ayuntamiento.
- Ajuntament de Barcelona. Inauguració de les obres de les Escoles Cases. 1930.
- Ajuntament de Barcelona. L'obra de les colònies escolars i banys de mar. 1930.
- Ayuntamiento de Barcelona. Biesta de bienvenida a los escolares madrileños organizada por los alumnos de la escuela del Mar.
- Ajuntament de Barcelona. Patronat Escolar de Barcelona. Dossier del concurs entre mestres nacionals per a la provisió de places de mestresses dels nous grups escolars. 1930.
- Ajuntament de Barcelona. Delegació de Cultura. L'obra de les colònies escolars i banys de mar. 1930.

- Ajuntament de Barcelona. Exposició de treballs i manifestacions de l'activitat dels infants de les Colònies escolars. 1930.
- Ajuntament de Barcelona. Exposició d'assaigs pedagògics, treballs escolars i obres complementàries de l'escola. 1931.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Curset d'educació escutista i pràctiques de campament. Barcelona 1931.
- Mairie de Barcelona. Delegation de Culture. Institutions scolaires en plein air. 1931.
- Ajuntament de Barcelona. Els grups escolars de Barcelona. Record de la inauguració oficial. 1931.
- Ayuntamiento de Barcelona. Delegación de Cultura. Los grupos escolares de Barcelona. Recuerdo de la inauguración oficial. 1931.
- Ayuntamiento de Barcelona. Delegación de Cultura. Reglamento de los amigos del Grupo Escolar Baixeras. 1931.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. L'obra de Colònies escolars, banys de mar i semicolònies per als alumnes de les escoles de Barcelona. 1906-1931. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Colònies Escolars. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Inauguració de les obres de la Colònia Escolar permanent de Berga. Berga 1932.

- Comune di Barcellona. Publicazioni della Commissione di Cultura. Barcellona 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Sessió dedicada a Goethe. Grup escolar Milà i Fontanals (25-4-1932). 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. L'oeuvre d'enseignement de la municipalité. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Butlletí del Grup Escolar la Farigola. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Escola Municipal del Carmen. L'infant. 1932-33.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. XVI Festa del Sol. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. En recordança de l'acte de donar nom de Institucions Municipals de Cultura Francesc Macià. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Breu Història de la Plaça de la República que la Comissió de Cultura ofereix als alumnes de les escoles de la ciutat. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Grup Escolar Pi i Margall. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Inauguració del parvulari Forestier, annex al grup escolar Mossèn Jacint Verdaguer. 1932.

- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Record de la festa inaugural de les tasques del Grup Escolar H. Giner de los Ríos. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Inauguració de les obres del Grup Escolar Collaso i Gil. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Les Corts Catalanes. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Instruccions al professorat de colònies. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. L'escola pública de Barcelona i el mètode Montessori. 1933.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Visita a les noves colònies escolars. 1932.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Festa de la Diada de Bona voluntat. 1933.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Reglament de l'associació escolar Pere Vila. 1933.
- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Grup Escolar del carrer Casp. Les cançons dels peixos.

- Ajuntament de Barcelona. Comissió de Cultura. Primera Exposició de dibuix i realitzacions. 1934.
- Ajuntament de Barcelona. Reglament dels Amics del Grup Escolar Pere Vila. 1934.
- Ajuntament de Barcelona. Grup escolar Pi i Margall. Invitació a l'exposició dels assaigs del mètode de Projectes. 1934-35.
- Ajuntament de Barcelona. Grup Escolar Ramon Llull. Carnet escolar de relació amb els pares. 1935-36.
- Ajuntament de Barcelona. Acampades. Assaig amb els nois de colònies. 1935.
- Ajuntament de Barcelona. La vida social a l'escola del Mar. 1935.
- Ajuntament de Barcelona. Patronat Escolar de Barcelona. Quart concurs entre mestres... per a places de mestre en els grups escolars. 1936.
- Ajuntament de Barcelona. Recull de gravats al linòleum. Grau IV. Grup Escolar, Lluís Vives. 1936.
- Ajuntament de Barcelona. Reglament de normes de civilitat de l'Associació Infantil Lluís Vives.
- Ajuntament de Barcelona. La Biblioteca dels nens en l'escola del Mar 1936.

- Ajuntament de Barcelona. República Infantil de Martorelles. 1937.
- Ajuntament de Barcelona. Constitució de la República infantil de Martorelles. 1937.
- Ajuntament de Barcelona. Reglament de l'Associació Escolar Pere Vila. 1938.
- Ajuntament de Barcelona. Escola del Mar. 1938
- Ayuntamiento de Barcelona. Escuelas al aire libre y servicios anejos. 1949.
- Ayuntamiento de Barcelona. Grupo Escolar Baixeras. Barcelona 1951.
- Ajuntament de Barcelona. Pensant amb l'escola. 1955.
- Ajuntament de Barcelona. Escoles dels districtes II i VI. L'història, els homes i la collita. Bonet i Sanllehy 1956.
- Escuela del Mar (1922-1972). Cincuentenario de su fundación. Barcelona 1972.

II. PUBLICACIONS D'ALTRES INSTITUCIONS CATALANES.

- Mancomunitat de Catalunya. L'obra realitzada 1914-1923.
- Mancomunitat de Catalunya. L'obra realitzada 1914-1919.
- Mancomunitat de Catalunya. L'obra a fer. 1920.
- Mancomunitat de Catalunya. L'obra a fer. 1919.
- Mancomunitat de Catalunya. Missatge del Consell Permanent en defensa dels drets de la llengua catalana. 1916.
- Generalitat de Catalunya. L'Estatut de Catalunya a les Constituents de la República. D. de Governació. 1932.
- Generalitat de Catalunya. Raport de Govern. 1932.
- Generalitat de Catalunya. L'oeuvre culturelle des gouvernements de gauche a la Generalité. Comissariat de Propaganda. Empresa col.lectivitzada.
- Generalitat de Catalunya. L'ensenyament popular a Catalunya. De l'adveniment de la República al juliol de 1937. Barcelona 1937.

III. DIARIS.1916-1930

- La Lucha
- El Poble Català
- La Publicitat
- La Veu de Catalunya
- El Progreso

1930-1936

- La Ciutat
- El Día Gráfico
- L'Hora
- La Humanitat
- El Matí
- La Nau
- El Progreso
- La Publicitat
- L'Opinió
- La Rambla
- La Rambla de Catalunya
- La Veu de Catalunya

III. REVISTES.

- Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya
- Anuario Estadístico de la ciudad de Barcelona
- Anuario Legislativo de Instrucción Pública
- Boletín de la Institución Libre de Enseñanza
- Boletín Oficial del Ministerio de Instrucción Pública.
- Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana
- Butlletí dels Mestres
- Colección legislativa del Ministerio de Instrucción Pública
- El Clamor del Magisterio
- D'ací, d'allà
- De l'escola
- Diccionario de legislación Aranzadi
- La educación hispanoamericana
- L'Esquetlla de la Torratxa
- Gaceta Municipal de Barcelona
- Gaceta de Madrid
- El Magisteri Català
- El Monitor de Primera Enseñanza
- Mirador
- Nova Iberia
- Quaderns d'Estudi
- La Revista.

IV. LLIBRES D'ÈPOCA.

POLITICA.

- Acadèmia de Jurisprudència i legislació. Conferències sobre l'Es-tatut. Casacuberta i Coll, 1933.
- Aiguader Miró, Jaume. La Lleialtat a l'època. Col. La Sageta. 1929.
- Aiguader Miró, Jaume. Elogi de Barcelona. 1933.
- Aiguader Miró, Jaume. Catalunya i la revolució. Publicacions Arnau de Vilanova. 1931.
- De Albornoz, Alvaro. La política religiosa de la República. Madrid. Xagües. 1935.
- Alcalá Zamora, Niceto. Los defectos de la Constitución. Madrid . 1936.
- Al servicio de la República. Madrid. Imprenta Torrent. 1931.
- Alzina, Jaume. L'economia de la Catalunya autònoma. Tipografia Empòrium. Barcelona 1933.
- Araquistain, Luís. Dos ideales políticos y otros trabajos. Tipogra-fía el Liberal. Madrid. 1916.
- Azaña. Manuel. Una política. Espasa-Calpe. Madrid 1932.

- Berenguer, Dámaso. De la Dictadura a la República. Ed. Plus Ultra. Madrid. 1946.
- Bernades, Vicenç. Perspectives econòmiques. El moment social a la República i a Catalunya. Llibreria Catalònia. 1935.
- Cambó, Francesc. Les dictadures. Llibreria Catalònia. Barcelona. 1929.
- Canals, Salvador. La caída de la monarquía. Problemas de la República. Instalación de un régimen. Madrid. Ruiz Lemos. 1931.
- Carrasco i Formiguera, Manuel. El pacte de Sant Sebastià. Ed. L'Arc de Berà. 1931.
- Cordero, Manuel. Los socialistas y la revolución. Madrid. Imprenta Torrente, 1932.
- Domingo, Marcel·lí. On va Catalunya?. Llibreria Catalònia. 1929.
- Estatut Interior de Catalunya. Barcelona 1933.
- Fàbregas, Joan P. Les possibilitats econòmiques d'una Catalunya independent. Barcelona. Atenas. A.G. 1932.
- Guixe, Josep. Le vrai visage de la republique espagnole. Coop. L'etoile. Paris 1938.
- Lerroux, Alejandro. Al servicio de la República. Javier Morata Ed. Madrid 1930.

- Lladó i Figueres, Josep M^a. 14 d'abril. Catalunya és una democràcia. Biblioteca política de Catalunya 1938.
- Martínez Domingo, Antoni. Parlament de l'Alcalde a la ciutat. Ajuntament de Barcelona 1922.
- Maspons i Anglasesell, Francesc. La Generalitat i la República espanyola. Tip. Occitània. Barcelona. 1932.
- Masip, Josep M^a. República, Sr. Cambó! (L'Estatut al Parlament i al carrer). Barcelona. Ed. La Rambla. 1933.
- Maura, Gabriel. Al servicio de la historia. Bosquejo histórico de la Dictadura. Javier Morata Ed. Madrid 1930.
- Maurin , Joaquín. Los hombres de la Dictadura. Sánchez Guerra, Cambó, Iglesias, Largo Caballero, Lerroux, Melquíades Alvarez. Ed. Cenit Madrid 1930.
- Navarro, E. Historia crítica del republicanismo en Catalunya y sus hombres. 1905-1915. Ortega y Artos. Barcelona 1915.
- Nin, Andreu. Les dictadures dels nostres dies. Llibreria Catalònia. Barcelona 1930.
- Peers, Alison. The spanish tragedy. 1930-1936. Londres 1936.
- Perucho, Artur. Catalunya sota la Dictadura. Ed. Proa. Barcelona 1930.

- Pi Sunyer, Carles. Memorias de un político catalán. La República y la Guerra. Oasis. México 1975.
- Picard-Moch. L'Espagne republicaine. Ed. Reider, París 1933.
- Pla, Josep. Historia de la II República española. Barcelona. Destino. 1940.
- Posada, Adolfo. La nouvelle constitution espagnole. Le regime constitutionnel en Espagne. Paris. 1932.
- Rahola, Federic. Aspectos económicos de la Gran Guerra. Ed. Minerca. Barcelona. 1917.
- Rovira i Virgili, Antoni. Catalunya i la República. NAGSA. Barcelona 1931.
- Rovira i Virgili, Antoni. La Constitución Interior de Catalunya. Ed. Barcino. 1932.
- Rovira i Virgili, Antoni. Els polítics catalans. Tipografia Occitània. Barcelona 1929.
- Tiffon, Francisco. España indecisa. L'Estampa. Barcelona 1932.

ADMINISTRACIÓ I ORGANITZACIÓ MUNICIPAL.

- Armenter, F. Estudios de servicios municipales en varias capitales de Europa. Barcelona 1906.
- Barón de Viver. Discurso exponiendo la reorganización de los servicios municipales. Barcelona 1925.
- Boter Mauri, Ferran. Les finances municipals en 1934. Ed. Joventut Barcelona 1935.
- I Congrés Municipalista Català. Projecte de bases per a una nova llei Municipal. Barcelona 1933.
- Culi Verdaguer. El municipi modern.
- Informe sobre el régimen municipal de Barcelona. Alberto Martín. Barcelona 1916.
- Lloret, Isidre. Dret orgànic municipal. Badalona 1914.
- Lloret, Isidre. Dret municipal vigent. Col. Minerva. 1916.
- Marquès, L. La Llei Municipal de Catalunya 1933-1934. Ed. El Secretariat Català. Barcelona 1935.
- Pi Sunyer, Josep M^a. El règim jurídic a la llei municipal catalana. Barcelona 1933.

ENSENYAMENT

- Amor, Concepción. Las escuelas nuevas italianas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía. 1928.
- Ballesteros, Antonio. Las escuelas nuevas francesas y belgas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía.
- Bello, Luís. Viaje a las escuelas de España. Ed. Magisterio Español. 1926.
- Benz, A. La Pedagogía y la escuela en Francia, Suiza y Alemania.
- Blanco, R. Nociones de legislación escolar vigente en España. 1904.
- Bureau International d'education. L'organisation de l'Instruction publique dans 53 pays. Genève.
- Burgenstein, Leo. Higiene escolar. Ed. Labor . 1929.
- Carreras Candi, Francesc. Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona. A. Martín Ed. Barcelona.
- Casero Sánchez, Leopoldo. La autonomía y la escuela. 1919.
- Casero Sánchez, Leopoldo. La escuela nacional en Barcelona. El problema de las construcciones escolares. Ed. Heinrich y Cia. Barcelona 1924.

- Cirera i Soler, Josep. La lògica i els fets davant l'escola única i laica. Barcelona. 1933.
- Clausolles, Ramon. Renovación de la 1ª Enseñanza. Edificios escolares. Grupo Escolar. Colección Pedagógica Moderna. 1920.
- Comas, M. Las nuevas escuelas inglesas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía. 1930.
- I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona. Octubre 1906. Estampa d'en Joaquim Horta. Barcelona 1908.
- I Congreso Escolar Nacional. 1909.
- Congreso de Primera Enseñanza en Barcelona. Imprenta J. Abadal. 1909.
- I Congreso Español de Higiene Escolar. Barcelona 1912.
- Cossio, Manuel. La enseñanza primaria en España. Museo Pedagógico Nacional. Madrid 1915.
- Domingo, Marcel.lí. La escuela en la República (la obra de ocho meses) Aguilar. 1932.
- Edificios escolares. Actuación social de la Caja de Ahorros para dotar de escuelas a Catalunya. Tipografía Abadal. Barcelona 1918.
- Fagella, Ramon. Salut, higiene i educació física. Ed. Pedagógica. Barcelona 1935.

- Flos Calcat, Francesc C. Les escoles catalanes, considerades com a base principal i necessària per la propagació de la causa regional. Barcelona 1886.
- Flos Calcat, Francesc C. Notes biogràfiques i selecta de fragments. Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. 1932.
- Gil de Zarate, A. La Instrucción Pública en España. 3 vols. Madrid. 1855.
- Giner de los Ríos, Francisco. Obras Completas. Madrid 1925.
- Giner de los Ríos, Hermenegildo. Resumen de Psicología. Barcelona 1914.
- Giner de los Ríos, Hermenegildo. Principios de moral universal para las escuelas libres neutrales o laicas de niños y niñas. Barcelona 1911.
- Jovit, Pierre. Les éducateurs de l'Espagne Contemporaine. De Boccard i Bordeaux. Paris 1936.
- Jou i Ocio, Llorenç. Calendari Pedagògic. 1910-1915.
- Jove Verges, F. Les necessitats de l'ensenyança primària davant l'Estat i la Mancomunitat. Lleida 1914.

- Junta de Arquitectura Escolar. Reglas a las que debe someterse la construcción de edificios escolares sin subvención del Estado, según Real Orden 30-1-1917. Barcelona 1917.
- Luzuriaga, Lorenzo. Documentos para la historia escolar de España. Madrid 1916. 2 vols.
- Luzuriaga, Lorenzo. La enseñanza primaria en el extranjero. 1915-1917. 3 vols.
- Luzuriaga, Lorenzo. Las escuelas nuevas alemanas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía. 1929.
- Lliga Barcelonista d'Higiene Escolar. Barcelona 1916.
- Llopis, Rodolfo. La Revolución en la Escuela. M. Aguilar Ed. Madrid 1933.
- Llorca, A. La escuela primaria en Francia, Bélgica, Suiza e Italia. 1912.
- Martí Alpera, Fèlix. Ventajas de la simultaneidad de idiomas en las escuelas de aquellas regiones donde la lengua materna no es oficial. Barcelona 1909-1910.
- Martí Alpera, Fèlix. Por las escuelas de Europa. 1904.
- Martorell, Artur. La colònia escolar Turissa. Conferència 27-10-1930
- Martorell, Artur. Cóm deu ésser l'escola primària a Mataró. Conferència a Badalona. 1918.

- Memoria presentada por el Delegado Regio de Barcelona al Ministerio de Instrucción Pública. 1906-1911.
- Mery, H., Geneurier, J. Hygiene Scolaire. Librairie Bailleire et fils. Paris 1914.
- Ministerio de Instrucción Pública. Compilación Legislativa de Instrucción Pública. 1876.
- Nicolau d'Olwer, Lluís. Missió de l'Ajuntament de Barcelona en l'obra cultural de la ciutat. Barcelona 1922.
- Noguer, N. La escuela única . Madrid 1931.
- Pi Sunyer, Carles. Per la cultura obrera. Ajuntament de Barcelona 1923.
- Prat de la Riba, Enric. Per la Llengua Catalana. Publicacions La Revista. Barcelona 1918.
- Presupuesto extraordinario de cultura/ Carbonell i Esteva. Barcelona 1908.
- Ruiz Amado, P. La leyenda del Estado enseñante.
- Sainz, Fernando. Las escuelas nuevas norteamericanas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía. 1928.
- Salvat, J. Resultats obtinguts per la colònia organitzada per la Lliga Barcelonista d'Hygiene Escolar. Barcelona 1913.

- Sarañana Sedo, Josep. La obra cultural del Ayuntamiento de Barcelona. El Noticiero Universal. 3-10-1930.
- Vila, E. Pedrol, E. Higiene y saneamiento de la habitación escolar Barcelona 1921.
- Wilson, L. Las escuelas nuevas rusas. Publicaciones de la Revista de Pedagogía. 1934.

BIBLIOGRAFIA ACTUAL

V.- HISTORIA POLÍTICA.

- Ainaud, Josep M^a, Jordi, Enric Prat de la Riba, home de govern. Ariel. Barcelona 1973.
- Alberti, Santiago. El republicanisme català i la Restauració monàrquica (1875-1923). Ed. Albertí. Barcelona 1972.
- Albornoz, Alvaro de. El partido republicano. Biblioteca nueva . Madrid.
- Ametlla, Claudi. Memòries Polítiques. 1890-1917. Ed. Pòrtic. Barcelona 1963.
- Aranzadú. Repertorio cronológico de legislación.
- Arrarás, José. Historia de la segunda República española. Madrid. E. Nacional. 1956-58.
- Ardit, Manuel; Balcells, Albert i Sales, Núria. Història dels Països Catalans. EDHASA 1980.
- Artal, Francesc; Gasch, Emili; Massana, Carme; Roca, Francesc. El pensament econòmic català durant la República i la Guerra 1931-1939 Ed. 62. Barcelona 1977.
- Artola, Manuel. La burguesía revolucionaria. 1808-1869. Historia de España Alfaguara. V. Alianza Universidad. Mdrid 1973.

- Azaña, Manuel. Obras Completas. Ed. Oasis. México. 1966-68.
- Balcells, Albert. Ideari de Rafael Campalans. Ed. Pòrtic. Barcelona 1973.
- Balcells, Albert. Catalunya contemporànea II. 1900-1936. Ed. S. XXI Madrid 1974.
- Balcells, Albert. El sindicalisme a Barcelona 1916-1923. Ed. Nova Terra. Barcelona 1975.
- Batllori, Miquel. Vidal i Barraquer i la República. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1979.
- Becarud, Jean. La segunda República española. Madrid. Taurus. 1967.
- Benet, Josep. Maragall i la Setmana Tràgica. Ed. 62. Barcelona 1966.
- Brenand, Gerald. El laberinto español. Ed. Ruedo Ibérico. París 1962
- Bonamusa, Francesc. El Bloc Obrer i Camperol. Curial 1974.
- Broue, Pierre, Temime, Emile. La révolution et la Guerre d'Espagne. París 1961.
- Bofill i Matas, Jaume. Prat de la Riba i la cultura catalana. Edició a cura de Jordi Cassassas. Ed. 62. Barcelona 1979.
- Camps i Arboix, J. El Parlament de Catalunya. 1932-1936. Ed. 62 Barcelona 1976.

- Cardona, E. La democràcia cristiana. Ed. Bruguera.
- Carr, Raymond. España 1808-1939. Ariel. Barcelona 1969.
- Castells, Manuel. Las asociaciones religiosas en la España Contemporánea. Taurus. 1973.
- Connelly Ullman, Joan. La Semana Trágica. Estudio sobre las causas socio-económicas del anticlericalismo en España. 1898-1912. Ariel. 1972.
- Costa, Joaquim. Colectivismo agrario y otros escritos. AE. nº 51. Madrid. 1973.
- Fernández Almagro, Manuel. Historia del Reinado de Alfonso XIII. Ed. Montaner Simón. Barcelona 1935.
- Ferrer, J. Layret 1880-1920. Nova Terra. Barcelona 1972.
- Foix, Pere. Apòstols i mercaders. Quaranta anys de lluita social a Catalunya. Mèxic 1957.
- Fort i Cogull. Ventura i Gassol.
- García Venero, Maximiliano. Historia del nacionalismo catalán. Ed. Nacional. Madrid 1967.
- Gerpe, Manuel. Els Estado Integral y las Autonomías regionales en la Segunda República Española. Ed. 62. Barcelona 1977.

- Giralt, Emili; Balcells, Albert; Termes, Josep. Els moviments socials a Catalunya, País Valencià i Illes. Ed. Lavinia, Barcelona 1967.

- Givanel, Joan. Bibliografia Catalana. Premsa.

- González Casanova, Josep A., Federalisme i autonomia a Catalunya 1868-1938. Ed. Curial. Barcelona 1974.

- Hortalà, Joan. El desarrollo industrial de Catalunya. Instituto de economía de la empresa. Barcelona 1968.

- Huertas Clavería, Josep M^a. Salvador Seguí "El noi del sucre". Ed. Laia. Barcelona 1976.

- Hurtado, Amadeu. Quaranta anys d'advocat. Ed. Ariel 1964.

- Iglesias, Josep. El movimiento demográfico en Catalunya en los últimos cien años. Memorias de la Academia de ciencias y Artes de Barcelona. Vol. XXXIII, nº 16. Barcelona 1961.

- Jackson, Gabriel. La República Española y la Guerra Civil. Grijalbo. Barcelona 1976.

- Jardi, Enric. Puig i Cadafalch, arquitecte, polític, i historiador de l'art. Ed. Ariel. Barcelona 1975.

- Jutglar, Antoni. Ideologia i clases en la España contemporánea. Edicusa. Madrid 1968.

- Lacomba, Juan Antonio. La crisis española de 1917. Madrid 1970.
- Manent, Albert. Jaume Bofill i Matas, Guerau de Liost, l'home, el poeta, el polític. Ed. 62. Llibres a l'abast. 150. Barcelona 1979.
- Marichal, Juan. La vocación de M. Azaña. Edicusa. Madrid 1968.
- Martín Retortillo, Salvador. Descentralización administrativa y organización política. Madrid 1973. Ed. Alfaguara.
- Martínez Cuadrado, Manuel. La burguesía conservadora 1874-1931. Historia de España. Alfaguara VI. Alianza Universidad. Madrid 1973.
- Massana, Carme. Los Anuarios Estadísticos de la Ciudad de Barcelona y el socialismo municipal. 1902-1923. "Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo", nº 80. Barcelona 1971.
- Maura, Miguel. Así cayó Alfonso XIII. Ariel. Barcelona 1966.
- Molas, Isidre. La Lliga Catalana. Ed. 62. Barcelona 1972.
- Molas, Isidre, El sistema de partits polítics a Catalunya. 1931-1936. Ed. 62. Barcelona 1972.
- Muntanyola, Ramon. Vidal i Barquer, cardenal de la pau. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona 1976.
- Nadal, Jordi. El fracaso de la revolución industrial en España. Ariel. Barcelona 1975.

- Nadal, Jordi. La crisi de l'antic Règim. Ariel.
- Pabón, José. Cambó. Ed. Alpha. Barcelona 1969.
- Peers, Allison. The Spanish Tragedy. Ed. Matthuen. London 1936.
- Pitarch, Ismael. L'estructura del Parlament de Catalunya i les seves funcions 1932-1939. Ed. Curial. Barcelona 1977.
- Poblet, Josep Ma. Història bàsica del catalanisme. Ed. Pòrtic. Barcelona 1975.
- Poblet Josep Ma. El moviment autonomista a Catalunya dels anys 1918-1919. Ed. Pòrtic. Barcelona 1970.
- Poblet, Josep Ma. La catalanitat de M. Domingo. Ed. Teide. 1978.
- Poblet, Josep Ma. Història d'Esquerra Republicana de Catalunya. DOPESA, 1976.
- Poblet, Josep Ma. Jaume Aiguader. Ed. Teide. Barcelona 1977.
- Prat de la Riba, Enric. Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura. Ed. Selecta. Barcelona 1974.
- Prat de la Riba, Enric. Importància de la llengua dins del concepte de nacionalitat. Barcelona 1906.
- Prats, Joan. Generalitat i administració local en el període provisional. "Taula de Canvi", Novembre, Desembre 77; Gener, Febrer 78.

- Rama, Carlos M^a. La crisis española del siglo XX. F.C.E. Mèxic, 1960.
- Ramírez, Manel. Los grupos de Presión en la segunda República Española. Tecnos. Madrid. 1969.
- Rgla, Joan. Història de Catalunya. Ed. Aedos. Barcelona 1969.
- Roig, Rosich, Josep M^a. L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932). Ed. Curial. Barcelona 1978.
- Romero Maura, Joaquín. "La rosa de fuego". Republicanos y anarquistas: la política y los obreros barceloneses entre el desastre colonial y la Semana Trágica, 1899-1909. Ed. Grijalbo. Barcelona 1975.
- Rovira i Virgili, Antoni. Prat de la Riba. Ed. 62. Barcelona 1968. Llibres a l'abast, n° 67.
- Rovira i Virgili, Antoni. El nacionalisme. Ed. del Cotal n° 2. 1978.
- Rubio Cabeza, Manuel. Crónica de la Dictadura. Ed. Nauta. Barcelona 1974.
- Salles, Anna. Esquerra Republicana de Catalunya. Document n.5. La Gaia Ciència. Ed. 62.
- Seco, Serrano, Carlos. Alfonso XIII y la crisis de la Restauración. Ed. Ariel. Barcelona 1969.
- Soldevilla, Francesc i altres. Un segle de vida catalana. Ed. Alcidés. Barcelona 1960.

- Solé Tura, Jordi. Catalanisme i revolució burgesa. Ed. 62. Barcelona 1967.
- Tasis, Rafael. Barcelona, imatge i història d'una ciutat. Rafael Dalmau Edit. Barcelona 1961.
- Tasis, Rafael, Torrent. Història de la premsa catalana. Ed. Bruguera. Barcelona 1966.
- Tuñón de Lara, Manuel. Medio siglo de cultura española 1885-1936. Ed. Tecnos. Madrid 1973.
- Tuñón de Lara, Manuel. La España del Siglo XX. Ed. Labraire Espagnole. París 1966.
- Tusell Gómez, Xavier. La España del Siglo XX, Desde Alfonso XII a la muerte de Carrero Blanco. Ed. Dopesa. Barcelona 1975.
- Ucelay Da Cal, E. La crisi dels nacionalistes radicals catalans 1931-32. "Recerques" nº 8. Barcelona 1978.
- Vicens Vives, Jaume. Coyuntura económica y reformismo burgués. Ariel quincenal nº 8. 1968.

VI.- HISTÒRIA DE L'ENSENYAMENT.

- Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Barcelona. Departament d'activitats culturals. A l'avantguarda de l'educació. Barcelona. 1972.
- Alberdi, Ramon. La formación profesional en Barcelona. Política, pensamiento, Instituciones. 1875-1923. Ediciones Don Bosco. Barcelona 1980.
- Bosch Gàmpera, Pere. La Universitat i Catalunya. Ed. 62. Barcelona 1972.
- Carbonell, Jaume; Monés, Jordi. Escola única-unificada. Laia 1978.
- Carbonell, Jaume. L'Escola Normal de la Generalitat. Ed. 62. 1977.
- Camps i Arboix, Josep. El Pressupost de Cultura de 1908. Problema d'actualitat. Barcelona 1974. Dalmau.
- Cacho Viu, Vicente. La Institución Libre de Enseñanza. Ed. Rialp. Madrid 1962.
- Carrera Pujal, J. La Universidad, el Instituto, los Colegios y las escuelas de Barcelona en los siglos XVIII y XIX. Barcelona 1957.
- Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco. Ed. Catalanes de París. 1973.

- Cirera, J. Basili de Rubí, X. Cassasses, A. Griera. Acció Social popular a Catalunya. 1906-1936. Barcelona. Ed. Franciscana 1962.
- Galí, Alexandre. Història de les institucions i del moviment cultural de Catalunya 1900-1936. Vol. II. Ensenyament Primari. Fundació Alexandre Galí. Barcelona 1978.
- Gay, Quitllet, Pasqual. Societat Catalana i Reforma Escolar. Barcelona 1973.
- González Agapito, J. Bibliografía de la renovació pedagògica (1900-1939). Universitat de Barcelona 1978.
- Jutglar, Antoni. La enseñanza en Barcelona en el siglo XX. Anales de Sociología nº 37. Barcelona 1967.
- Laporta Ruiz, Francisco J. Antología pedagógica de Fernando Giner de los Ríos. Santillana. Madrid 1971.
- Lozano, Claudio. La educación republicana 1931-1939. Universidad de Barcelona 1980.
- Mallinsons, V. Power and politics in Belgian Education. 1815-1961.
- Manzano, Rafael. La verdad sobre las escuelas de Barcelona. Ed. Marte. Barcelona 1968.
- Martorell, Artur. Cómo realizar prácticamente una escuela nueva. Ed. Nova Terra. Barcelona 1965.
- Matas Tort, Josep M^a. El Pressupost Extraordinari de Cultura de 1908. Tesina nº 289. Barcelona.

- Mazzetti, R. Societé e educazione nella Spagna contemporanea. La Nova Italia Editrice. Firenze 1966.
- Molero Pintado, Antonio. Reforma educativa de la Segunda República Española. Primer Biennio. Santillana. Madrid 1977. 484 pag.
- Monés, Jordi. Problemes polítics de l'ensenyament. Nova Terra. Barcelona 1966.
- Monés, Jordi. El pensament escolar i la renovació pedagògica (1833-1938). La Magrana . Barcelona 1977.
- Navarro, Ramon. L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939. Ed. 62. Barcelona 1979.
- Pérez Galán, Mariano. La Enseñanza en la II República Española. Ed. Cuadernos para el diálogo. Madrid 1975.
- Prost, A. L'enseignement en France 1800-1967. Armand Colin. Paris 1968.
- Puelles Benítez, Manuel de . Educación e ideología en la España contemporánea 1767-1975. Editorial Labor. Barcelona 1980.
- Ribas, Antoni. La Universitat Autònoma de Barcelona, 1933-1939. Ed. 62. Barcelona 1976.
- Rossell, Merè. La Generalitat de Catalunya. La política cultural. Undarius 1977.
- Slladrigues, Robert. L'Escola del Mar i la Renovació Pedagògica a Catalunya. Barcelona 1973.

- Samaniego Boneu, Mercedes. Política educativa de la Segunda República. El Bienio Azañista. CSIC. Madrid 1977. 430 pag.
- Seminari d'Història de l'Ensenyament. Conèixer Catalunya. L'ensenyament. Dopesa. 1978.
- Solè, Pere. Las escuelas racionalistas en Catalunya 1909-1936. Tusquets Editor. Barcelona 1976.
- Solè, Pere. F. Ferrer i Guardia i l'Escola Moderna. Curial. Barcelona 1978.
- Turin, Ivonne. La educación y la escuela en España 1874-1902. Ed. Aguilar. Madrid 1967.
- Ventalló, Joaquim. Les escoles populars ahir i avui. Ed. Nova Terra Barcelona 1968.
- Varios. Centenario de la Institución Libre de Enseñanza. ETECNOS. Madrid 1977. 256 pag.
- Varios. Fèlix Martí Alpera (1875-1946) La seva contribució a l'escola pública en motiu del seu homenatge. Barcelona 1979.

VII.- REVISTES

- L'Avenç
- Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo
- Cuadernos de Pedagogía
- Perspectiva Escolar
- Recerques.